Vierde rapportage racisme, antisemitisme, en extreemrechts geweld in Nederland

Incidenten, aangiftes, verdachten en afhandeling in 2014

Bas Tierolf
Niels Hermens
Lisanne Drost
Maaike van Kapel
Willem Wagenaar

anne frank stichting
Verwey-Jonker Instituut

Vierde rapportage racisme, antisemitisme, en extreemrechts geweld in Nederland

Incidenten, aangiftes, verdachten en afhandeling in 2014

Bas Tierolf
Niels Hermens
Lisanne Drost
Maaike van Kapel

Met medewerking van Willem Wagenaar (Anne Frank Stichting)

Utrecht, december 2015

Inhoud

1 Inleiding

In dit rapport wordt voor het vierde jaar op rij verslag gedaan van antisemitisme, racisme en extreemrechts geweld in Nederland. Dit specifieke rapport richt zich op het jaar 2014 en de ontwikkelingen ten opzichte van de jaren daarvoor. Het is tot stand gekomen in opdracht van de Anne Frank Stichting. Deze Stichting beheert het Anne Frank Huis en brengt haar levensverhaal wereldwijd onder de aandacht ter bezinning op de gevaren van antisemitisme, racisme en discriminatie en het belang van vrijheid, gelijke rechten en democratie. De Stichting stelt zich onder meer ten doel voorlichting te geven en educatieve activiteiten te verzorgen over discriminatie en mensenrechten, ter bevordering van het goed functioneren van een open, pluriforme, democratische samenleving. Het rapport is bedoeld als basis voor de educatieve activiteiten van de Anne Frank Stichting. Verder dient het als periodieke rapportage aan de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en de Europese Unie (EU).

De basis voor deze rapportage zijn de gegevens van de Nationale Politie. De gegevens in de politiedossiers zijn gebaseerd op aangiftes en meldingen en op eigen waarnemingen van de politie. De politie is niet de enige partij in Nederland die gegevens over discriminatie vastlegt. Vele andere organisaties, zoals de regionale Antidiscriminatievoorzieningen (ADV's), het Meldpunt Discriminatie Internet (MDI), het Meldpunt Internet Discriminatie (MiND), het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI) en de antifascistische onderzoeksgroep Kafka leggen ook gegevens vast over de thema's die in deze rapportage worden behandeld. We plaatsen het beeld van antisemitisme, racisme en extreemrechts geweld dat uit de politiedossiers naar voren komt waar mogelijk dan ook binnen het perspectief van andere cijfers. Voor het hoofdstuk over extreemrechts in Nederland zijn ook andere dan de hierboven beschreven informatiebronnen gebruikt.

Bij de totstandkoming van deze rapportage wordt sinds 2010 nauw samengewerkt tussen de Anne Frank Stichting en het Verwey-Jonker Instituut. De data zijn afkomstig van de Nationale Politie (verzameld in de BVH, de Basisvoorziening Handhaving), het Openbaar Ministerie en de rechtbanken (verzameld door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, WODC). Deze wijze van dataverzameling is grotendeels een continuering van de werkwijze voor de eerdere rapportages. Om inhoudelijke redenen werden elk jaar kleine wijzigingen toegepast. Dit jaar zijn weer een aantal verbeteringen doorgevoerd. Die worden beschreven in hoofdstuk 2. De Anne Frank Stichting verzorgt zoals ieder jaar het hoofdstuk over extreemrechts geweld.

Aangezien de gegevens in deze rapportage voor een groot deel zijn ontleend aan politiegegevens, heeft de reorganisatie bij de politie en de vorming van de Nationale Politie een belangrijke rol gespeeld bij de verwerving en verwerking van de gegevens. Hierop gaan we in hoofdstuk 2 uitgebreid in. Daarnaast worden wederom de trends op de thema's uit deze rapportage tussen 2010 en 2014 weergegeven. Vorig jaar werd voor de eerste keer een hoofdstuk toegevoegd over de gerechtelijke uitspraken bij incidenten van antisemitisme, racisme en extreemrechts geweld. De koppeling tussen gerechtelijke uitspraken en door de politie geregistreerde incidenten, die hiervoor noodzakelijk was, is dit jaar herhaald. Daardoor kunnen ook ontwikkelingen in tijd ten aanzien van dit thema worden meegenomen. In de eerdere rapportages constateerden we dat de dynamiek rondom racistische geweldsincidenten verschilde van de dynamiek rondom antisemitische geweldsincidenten. De locatie en aanleiding van deze incidenten verschilden bijvoorbeeld (Tierolf, Hermens & Drost, 2014). Dit was reden om voor deze rapportage de racistische en antisemitische geweldsincidenten in een verdiepend hoofdstuk met elkaar te vergelijken.

1.1 Opbouw van het rapport

Dit rapport telt tien hoofdstukken. In hoofdstuk 2 komt de verantwoording van het onderzoek aan de orde: een beschrijving van de gehanteerde begrippen, de methode van dataverzameling en een verantwoording van de keuzes die zijn gemaakt bij de analyse en de presentatie van het cijfermatig beeld.

Een totaalbeeld van de incidenten wordt geschetst in hoofdstuk 3. De daaropvolgende hoofdstukken zijn thematische verdiepingen. In hoofdstuk 4 staat intentioneel antisemitisme centraal. Een beschrijving van de incidenten verschaft een beeld van wat antisemitisme in Nederland inhoudt. De incidenten met een racistisch karakter staan beschreven in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 worden de extreemrechtse formaties en het extreemrechts geweld in Nederland in 2014 besproken. Dit hoofdstuk is een bijdrage van Willem Wagenaar van de Anne Frank Stichting en heeft dezelfde opzet als in voorgaande rapportages. Antisemitisch en racistisch schelden worden besproken in hoofdstuk 7. Per thema is een vergelijking met voorgaande jaren gemaakt. Bij racistische en antisemitische incidenten en bij extreemrechts geweld worden aanstootgevende beledigingen en uitingen gebruikt. Om een inhoudelijk beeld van de incidenten te schetsen, ontkomen we er niet aan deze op verschillende plekken in de tekst te citeren. In hoofdstuk 8 vergelijken we de racistische en antisemitische geweldsincidenten met elkaar op punten als de locatie van de incidenten, het type geweld en de aanleiding. In hoofdstuk 9 gaan we in op de afdoeningen van het Openbaar Ministerie en de gerechtelijke uitspraken bij antisemitische, racistische en extreemrechtse incidenten. Aangezien dit het tweede jaar is dat we hierover gegevens hebben, maken we ook vergelijkingen met deze gegevens over 2013. Het rapport sluit af met een samenvattende conclusie en discussie in hoofdstuk 10.

2 Verantwoording onderzoek

De basis voor deze rapportage zijn gegevens uit het registratiesysteem van incidenten van de politie, de Basisvoorziening Handhaving (BVH). In dit hoofdstuk leest u hoe dit is gerealiseerd en welke andere bronnen zijn aangeboord. Met de vorming van de Nationale Politie is in 2014 en 2015 veel veranderd binnen de politie, wat ook gevolgen heeft gehad voor deze rapportage. In paragraaf 2.1 geven wij eerst de definities van antisemitisme, racisme, extreemrechtse formatie en extreemrechts geweld die we in deze rapportage hanteren. Vervolgens komen in paragraaf 2.2 de verantwoording van de dataverzameling en de gevolgen van de veranderingen bij de Nationale Politie voor kwaliteit van de gegevens aan de orde.

2.1 De thema's van deze rapportage

Voor een beschrijving van onze zoekmethode en de weergave van het cijfermatig beeld van antisemitisme, racisme en extreemrechts geweld is allereerst een toelichting op deze thema's noodzakelijk. Wat verstaan wij onder antisemitisme? Wat onder racisme? En wat is extreemrechts geweld? De antwoorden op deze vragen en een verantwoording van de gemaakte keuzes bespreken wij hieronder.

Antisemitisme
Voor een definitie van antisemitisme sluit deze rapportage zich aan bij de definitie van het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI). Deze definitie luidt: *Het anders behandelen van Joden dan andere mensen, en vooral het vijandig opstellen jegens Joden op grond van vooroordelen* (CIDI, 2014). We spreken dus van antisemitische incidenten of antisemitisch geweld bij geweldsincidenten en beledigingen jegens personen met een (vermeende) Joodse achtergrond (zowel qua ras als geloof) of objecten met een (vermeende) Joodse achtergrond, zoals een synagoge, monument van de Jodenvervolging, een Joodse begraafplaats of school, *en* waarbij een beredeneerd vermoeden bestaat dat de dader kennis heeft van de Joodse achtergrond of denkt dat het om Joodse doelwitten gaat. Een voorbeeld van dit type incident is het kladden van een hakenkruis op een synagoge of antisemitische beledigingen aan het adres van mensen van wie de dader denkt dat zij joods zijn. We noemen dit *intentioneel antisemitisme* (vgl. Tierolf, Scheffelaar, Hermens & Drost, 2014; Tierolf & Hermens, 2013).

Naast intentioneel antisemitisme komen uitingen van antisemitisme ook voor zonder dat er mensen of objecten met een Joodse achtergrond bij betrokken zijn (Tierolf & Hermens, 2013; Tierolf, Hermens, Drost & Mein, 2013; CIDI, 2014). Hieronder scharen wij ook antisemitische beledigingen die niet gericht zijn tegen Joden. Dit zijn kort gezegd beledigingen waarbij het woord Jood als scheldwoord wordt gebruikt. Dit noemen we *antisemitisch schelden* en bespreken we in een apart hoofdstuk. Andere incidenten, zoals het kladden van hakenkruisen op openbare plekken, benoemen we maar werken we niet verder uit.

Racisme
Racisme is iedere vorm van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeursbehandeling die gebaseerd is op ras, huidskleur, afkomst, en nationale of etnische afstamming, die tot doel of gevolg heeft de erkenning, het genot of de uitoefening, op gelijke voet, van de rechten van de mens en de

fundamentele vrijheden teniet te doen of in te perken (art. 1 IVUR[1]). Kort gezegd zijn racistische incidenten die incidenten waarbij er sprake is van een crimineel feit en het motief van de dader berust op racistische gronden.

In deze rapportage komen verschillende typen racistische incidenten aan bod, waaronder racistisch geweld, ongelijke behandeling en racistisch schelden. Bij *racistisch geweld* is sprake van geweld, zoals bedreiging of mishandeling, op grond van een racistisch motief of als reactie op een racistische belediging (vgl. Bol & Wiersma, 1997). Bij *racistisch schelden* worden mensen met een andere huidskleur of etnische achtergrond uitgescholden voor bijvoorbeeld '...*zwarte*' of '...*buitenlander*'. Het kan zijn dat het blijft bij een scheldpartij, maar bij een deel van dit type incidenten gaat de racistische belediging samen met racistisch geweld (Tierolf & Hermens, 2013). Net als in de rapportage in eerdere jaren behandelen we bij dit thema ook moslimdiscriminatie, omdat het vaak plaatsvindt in combinatie met racistische motieven of uitingen.

Moslimdiscriminatie
Moslimdiscriminatie is het beledigen, haat zaaien tegen, en het discrimineren van personen of groepen op grond van hun godsdienst, de Islam. Ook het (systematisch) ongelijk behandelen of buitensluiten van moslims, en geweld tegen moslims vanwege hun geloof, valt onder de noemer moslimdiscriminatie. In dit rapport onderscheiden we het schelden tegen moslims, net als bij racistisch en antisemitisch schelden als aparte categorie van incidenten.

Extreemrechtse formaties en extreemrechts geweld
Extreemrechtse formaties en extreemrechts geweld behandelen wij in deze rapportage in hoofdstuk 6. *Extreemrechtse formaties* zijn groeperingen die '*een meer of minder uitgesproken ideologie hebben die wordt gekenmerkt door (varianten van) oriëntatie op het 'eigene', (varianten van) afkeer van het 'vreemde', van politieke tegenstanders en door een hang naar het autoritaire.*' In het hoofdstuk zelf staan we uitgebreider stil bij de afbakening en definiëring. Extreemrechts geweld is geweld met een dubbele motivatie. Het is gericht op specifieke doelen vanuit een racistische of politieke keuze (bijvoorbeeld gericht op een synagoge of een linkse politicus) en wordt uitgevoerd vanuit een achterliggende extreemrechtse overtuiging.

Overige termen
Dit rapport bevat termen die worden gebruikt in de politiedossiers en de gegevens van het Openbaar Ministerie. Ter verduidelijking geeft bijlage 1 een beschrijving van deze termen. De registraties van de ADV's en andere rapportages over antisemitisme, racisme en extreemrechts geweld hanteren soortgelijke termen.

2.2 Methoden van dataverzameling

In deze paragraaf gaan we dieper in op de dataverzameling. We bespreken hierbij allereerst hoe de gegevens uit de politiedossiers zijn onttrokken. Ook de beperkingen van de gegevens in de politiedossiers en onze manier van dataverzameling komen aan bod. Ten tweede beschrijven we welke aanvullende data zijn verzameld. Voordat we ingaan op de dataverzameling bespreken we enkele veranderingen in de organisatie van de politie. Deze veranderingen waren immers ook van belang voor de verzameling van de gegevens in deze rapportage.

Organisatie politie
Sinds 1 januari 2013 zijn de 25 regiokorpsen en het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) overgegaan in één korps, de Nationale Politie. De Nationale Politie kent tien regionale eenheden, onderverdeeld in 43 districten, 167 basisteams, en een Landelijke Eenheid. Deze rapportage bevat enkele kaarten met het aantal incidenten per 1000 inwoners. In deze kaarten hanteren wij de indeling in

1 Internationaal verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (IVUR).

tien regionale eenheden. Voor de kaarten van het aantal incidenten per 1000 inwoners per gemeente gebruiken wij de indeling in 403 gemeenten (van 2014).

Dataverzameling politiegegevens

Voordat we ingaan op de dataverzameling is het noodzakelijk meer te weten over de wijze waarop de politie registreert. Sinds 2008 gebruikt de politie de Basisvoorziening Handhaving (BVH). Dit is een digitaal incidentregistratiesysteem waarin politiemedewerkers incidenten registreren, aangiftes opnemen en strafdossiers opmaken.

Jaarlijks registreren de politiemedewerkers in de BVH meer dan drie miljoen incidenten. Een incident kan alles zijn waarmee de politie in aanraking komt: diefstallen en mishandelingen, maar ook verkeersovertredingen, verdachte situaties, signaleringen van verdachte personen en de overdracht van dossiers aan andere korpsen. Incidenten worden onder andere geregistreerd naar aanleiding van aangiftes, telefonische meldingen van burgers en eigen observaties van politiemedewerkers. Van elk incident maakt de politie een mutatie waarin alle informatie van het betreffende incident wordt bewaard. Dit zijn beschrijvingen van het incident, aangiftes, getuigenverhoren, gegevens over verdachten, betrokkenen en benadeelden, proces-verbaal, enzovoorts. De informatie in de mutatie is de meest betrouwbare bron over de achtergrond van incidenten.

Systematisch en automatisch zoeken naar relevante incidenten

Voor de jaarlijkse rapportages over antisemitisme, racisme en extreemrechts geweld verzamelen wij gegevens via een aantal gerichte zoekvragen (query's) op een landelijke uitdraai van de BVH. Dit wil zeggen dat in de teksten van de mutaties (de registraties van de polities) is gezocht naar specifieke woorden (zoekvragen zoals bijvoorbeeld 'synagoge' of 'moskee'), gecombineerd met vaste gegevensvelden in de BVH (zoals incidentcode C40 'Vandalisme'). De Landelijk Portefeuillehouder Gelijkwaardigheid/aanpak discriminatie van de Nationale Politie, aan wie het Landelijk ExpertiseCentrum Diversiteit (LECD) van de politie per 1 januari 2014 de portefeuille discriminatie heeft overgedragen, heeft deze werkwijze overgenomen voor haar eigen overzicht van discriminatiecijfers. De politie heeft voor haar eigen rapportages wel een aantal toevoegingen gedaan en veranderingen doorgevoerd (zie pagina 11).

Om alle in 2014 in de BVH geregistreerde incidenten met een discriminatoir karakter te verzamelen zijn door de Nationale Politie negentien query's gedraaid op de landelijke uitdraai, waaronder de query's die voorgaande jaren voor deze rapportage werden gebruikt. Deze query's zijn samengesteld op basis van de grondslagen voor discriminatie in het Wetboek van Strafrecht. Dit zijn ras, seksuele gerichtheid, geslacht, godsdienst, levensovertuiging en handicap. Daarnaast is een aparte query gedraaid voor extreemrechts geweld. Het totale aantal gevonden incidenten op basis van alle politiequery's bedroeg ruim 12.500. Uit deze 12.500 incidenten hebben wij voor deze rapportage informatie ontvangen over de antisemitische, racistische en extreemrechtse incidenten. Deze informatie betreft per incident het type incident (bijvoorbeeld mishandeling, belediging, diefstal, vernieling), de politieregio en de aangifte(s), proces-verbaal en alle bij de incidenten betrokkenen personen meegenomen. Van de betrokkenen personen (aangevers, verdachten, slachtoffers, benadeelden, betrokkenen) kregen wij de etnische achtergrond meegeleverd. Dit inzicht is voor deze rapportage interessant, omdat het laat zien wie betrokken zijn bij racistische en antisemitische incidenten. Uiten zich bijvoorbeeld vooral autochtone Nederlanders racistisch? Welke rol speelt racisme bij andere etnische groepen? Doordat wij per incident ook het mutatienummer ontvingen, was het mogelijk ook gegevens over de rechtsopvolging van de incidenten in deze rapportage te achterhalen

Om meer zicht te krijgen op de inhoud van de incidenten is net als voorgaande jaren de inhoud van een steekproef van verschillende typen incidenten doorgelezen. Deze steekproef bevat ongeveer een vijfde van alle gevonden incidenten. We wilden hiermee een beter beeld krijgen van de inhoud en de achtergrond van de racistische en de antisemitische incidenten. Daarnaast is ten behoeve van hoofdstuk 6 over extreemrechts geweld net als voorgaande jaren een steekproef van de extreemrechts geweld incidenten doorgelezen. En ten behoeve van de verdieping ten aanzien van het verschil in dynamiek tussen racistische en antisemitische incidenten is een steekproef van deze typen incidenten nader bestudeerd.

Hoe deze rapportage zich verhoudt tot de discriminatiecijfers politie.
Zoals gezegd presenteert de politie in haar rapportage over de discriminatiecijfers (Tierolf, Hermens, Drost & Ens, 2015) op basis van dezelfde gegevens informatie over discriminatie-incidenten. Naast antisemitisme en racisme omvat de politierapportage ook alle andere gronden van discriminatie, zoals seksuele gerichtheid, handicap, geloof en geslacht.

Doordat de politie enkele extra stappen maakt in de beoordeling van de incidenten, verschillen ook de cijfers over antisemitisme en racisme in deze rapportage en de politierapportage van elkaar. De extra stap die de politie maakt voor haar rapportage is dat een politiemedewerker van de in totaal ruim 12.500 incidenten er bijna 8.500 heeft gescreend (doorgelezen en beoordeeld) op strafrechtelijke relevantie, soort discriminatie en verschijningsvorm van discriminatie. Dit screeningsproces is vooraf met de betrokken partijen, de Landelijk Portefeuillehouder Gelijkwaardigheid/aanpak discriminatie en de analisten van Bureau Managementinformatie van de nationale korpsleiding en onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut, doorgesproken en afgestemd. Bij ruim 4.000 racisme incidenten is een geautomatiseerde selectie naar relevantie toegepast, zoals dat voor de voorgaande rapportages voor de Anne Frank Stichting ook al gedaan was.

Naast bovenstaande zijn in de politierapportage en in deze rapportage enkele verschillende keuzes gemaakt over de weer te geven incidenten. In deze rapportage ligt de nadruk op vergelijkbaarheid in het kader van longitudinaal onderzoek, dit leidt tot andere keuzes in de gegevensweergave.

Hieronder volgt een opsomming van de keuzes,- die verklaren waarom de aantallen in de twee rapportages van elkaar verschillen.

- In de politierapportage zijn de scheldincidenten die niet strafrechtelijk relevant zijn (niet tegen een aanwijsbaar persoon of groep gericht, dus waarbij onduidelijk was tegen wie de scheldpartij was gericht, of wanneer de scheldpartij plaatsvond) niet meegenomen in de analyses, terwijl ze in deze rapportage (net als voorgaande jaren) wel zijn meegenomen.
- In de politierapportage zijn de scheldincidenten tegen politieagenten niet meegenomen en worden ze apart benoemd en beschreven, terwijl ze in deze rapportage bij de betreffende onderdelen (racistisch schelden en antisemitisch schelden) zijn meegenomen.
- In deze rapportage worden de thema's 'racisme' en 'racistisch schelden' apart weergegeven, terwijl deze in de politierapportage beide onder de noemer 'racisme' vallen.
- In deze rapportage valt 'moslimdiscriminatie' onder racisme en 'schelden tegen moslims' onder racistisch schelden, terwijl deze twee categorieën in de politierapportage vallen onder de noemer 'discriminatie op grond van godsdienst'.
- In de politierapportage wordt gesproken over 'verschijningsvorm' van de discriminatie terwijl hier wordt gesproken over 'type incident'. Beide zijn op basis van verschillende gegevens gegenereerd, terwijl wel gedeeltelijk dezelfde terminologie wordt gebruikt. In deze rapportage zijn hiervoor de incidentcodes van de politie gebruikt, terwijl in de politierapportage de verschijningsvorm handmatig is toegevoegd aan de incidenten.

Samengevat kunnen we vaststellen dat deze rapportage racisme en antisemitisme bespreekt vanuit een sociologisch perspectief waarbij het longitudinaal karakter van belang is, deze thema's worden in de politierapportages vooral besproken vanuit een juridisch perspectief.

Beperkingen van de gegevens in deze rapportage
Nog altijd kent deze manier van gegevensverzameling dezelfde beperkingen als voorheen, namelijk dat slechts een deel van de racistische, antisemitische, en extreemrechtse incidenten bekend is bij de politie. De aangiftebereidheid van slachtoffers van dit type incidenten is namelijk beperkt (Andriessen & Fernee, 2012). Daarom plaatsen we de cijfers in perspectief met cijfers over antisemitisme en racisme die zijn gebaseerd op meldingen bij andere instanties dan de politie .

Andere gegevens over antisemitisme, racisme en extreemrechts

Het beeld over antisemitisme, racisme, moslimdiscriminatie en extreemrechts kan natuurlijk nooit alleen op basis van de politiegegevens worden gegeven. Naast de BVH verschaffen ook andere bronnen informatie over antisemitisme en racisme in Nederland. Met behulp van deze andere gegevens kunnen we in deze rapportage het beeld in perspectief plaatsen.

De eerste secundaire databron die we hebben gebruikt zijn openbare rapportages over antisemitische en racistische incidenten. Dit zijn de jaarlijkse rapportage van het Meldpunt Discriminatie Internet (MDI), de rapportage van het Meldpunt Internet Discriminatie (MiND) over discriminatie op het internet, en de Monitor antisemitische incidenten in Nederland 2014 van het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI). Het MDI en het MiND bespreken in hun jaarverslag de klachten over discriminatie op het internet die via e-mail (MDI) of direct via de website (MiND) binnenkomen. In de Monitor antisemitische incidenten in Nederland beschrijft het CIDI de antisemitische incidenten die bij het CIDI of bij een van de twee grote ADV's (de regio's Amsterdam en Rotterdam) zijn gemeld.

Naast de politiegegevens zijn de gegevens die we in deze rapportage vermelden over extreemrechtse formaties en extreemrechts geweld afkomstig uit data van de Onderzoeksgroep Kafka en uit openbare bronnen. Wanneer we ons bij extreemrechtse formaties en extreemrechts geweld alleen zouden baseren op politiegegevens, schetsen we namelijk een te beperkt beeld. Achter de schermen is vaak beter kennis te nemen van de ware identiteit of de echte ideeën van extreemrechtse formaties dan in openbare gegevens en nieuwsberichten (Van Donselaar, 1991). De Anne Frank Stichting heeft zich daarom ook via een netwerk van verschillende bronnen op de hoogte gehouden van minder toegankelijke informatie over extreemrechtse formaties. Voorbeelden hiervan zijn professionele waarnemers van extreemrechts, informatie afkomstig uit strafzaken, berichten op sociale media, en waarnemingen van demonstraties en andere manifestaties. Daarmee kunnen we over de onderzoeksperiode geen volledig, maar wel een adequaat beeld van de actuele situatie van extreemrechtse formaties in Nederland verantwoorden.

Tot slot zijn de registratiegegevens van de regionale ADV's geraadpleegd. Net als vorig jaar waren de ADV's bereid ons de cijfers te leveren over de meldingen antisemitisme en racisme die bij hen zijn binnengekomen. Vanwege een verbetering in de rapportage door de ADV's die hiervoor werd gebruikt is de kwaliteit van deze gegevens beter dan in voorgaande jaren.

Koppeling gegevens Openbaar Ministerie en gerechtelijke afdoeningen

Op dezelfde wijze als vorig jaar werden alle proces-verbaal(PV-)nummers van de door ons gevonden antisemitische, racistische, en extreemrechtse incidenten afkomstig uit de BVH, in een apart bestand gezet. Dit bestand werd vervolgens aan het WODC geleverd en zijn vanuit de PV-nummers, de door ons gevonden incidenten gekoppeld met de gerechtelijke afdoeningen van deze incidenten in het Geïntegreerd Processysteem Strafrecht (GPS) van het Openbaar Ministerie. Hierdoor kunnen wij in deze rapportage de gerechtelijke afdoening van antisemitische, racistische en extreemrechtse zaken bespreken.

3 Totaalbeeld incidenten

In dit hoofdstuk geven we een cijfermatig beeld van de incidenten die we hebben gevonden in de politiegegevens. Per thema (antisemitisme, racisme, en antisemitisch en racistisch schelden) geven we het aantal incidenten in 2014 en vergelijken deze aantallen met voorgaande jaren. Hiernaast gaan we in op de regionale spreiding van de incidenten, de aard van de incidenten (soort delict), het aantal verdachten, aantal aangiftes, aantal afdoeningen door het OM en de achtergrondkenmerken van verdachten.

Na de 'minder, minder'-uitspraken van PVV-leider Wilders over Marokkanen na de gemeenteraadsverkiezingen op 19 maart 2014 zijn bij de politie enorm veel meldingen gemaakt en aangiften gedaan tegen Wilders. In totaal zijn ruim 3.600 meldingen en aangiften van dit incident geregistreerd in de BVH van de politie. Daarnaast werden nog eens ruim 10.000 meldingen gedaan op de website van de politie. Omdat deze meldingen en aangiften één specifiek incident betreffen, zijn deze in deze rapportage ook als één incident meegeteld.

3.1 Incidenten naar thema

In totaal zijn met de zoekvragen over het afgelopen jaar (2014) 4092 incidenten gevonden. In tabel 1 is de verdeling van deze incidenten over de verschillende thema's te zien voor de jaren 2010 tot en met 2014.

Tabel 1 Incidenten naar thema in 2010-2013

	2010	2011	2012[2]	2013	2014
Intentioneel antisemitisme	19	30	58	61	76
Racisme	1302	1262	2077	2189	2764
Waarvan Moslimdiscriminatie				35	142
Antisemitisch schelden	1173	1098	931	872	710
Racistisch schelden	1440	1433	1352	1346	825
Waarvan schelden tegen moslims				115	88
Totaal[1]	4273	4107	4274	4283	4092

1 Omdat incidenten onder meerdere thema's kunnen vallen, is het totale aantal incidenten minder dan de optelling van de incidenten naar thema.

2 In 2012 zijn enkele aanpassingen gedaan in de onderzoeksmethoden en weergave, die gevolgen hadden voor de aantallen incidenten die werden gevonden. De eerste was een verbetering in de zoekvraag voor antisemitisme, wat hoogstwaarschijnlijk leidde tot een toename van het aantal antisemitische incidenten dat wij konden vinden. De tweede was dat in 2010 en 2011 nog werd gerapporteerd over Discriminatie als apart thema. In 2010 werden 468 incidenten en in 2011 werden 444 incidenten onder de noemer Discriminatie beschreven (niet weergegeven in tabel 1). Om inhoudelijke redenen zijn deze incidenten vanaf 2012 toegevoegd aan de racistische incidenten. Dit verklaarde voor een deel de sterke toename van racistische incidenten in 2012 ten opzichte van 2011.

Het lijkt alsof er in 2014 iets minder incidenten (totaal) hebben plaatsgevonden, maar we zien een grote toename bij de racistische incidenten (26%) en een afname van de racistische scheldincidenten (afname van 39%). Daarbij zien we net als de voorgaande jaren een toename van intentioneel antisemitisme (25%) en een verdere afname van de incidenten van antisemitisch schelden (19%). Als onderdeel van racisme zien we ook bij moslimdiscriminatie een enorme stijging, tegelijkertijd zien we een lichte daling van het aantal incidenten van schelden tegen moslims (als onderdeel van racistisch schelden).

3.2 *Type incidenten*

In deze paragraaf bespreken we bij welk type incidenten (dus onder welke strafbare feiten) in de jaren 2013 en 2014 racisme, antisemitisme, racistisch schelden en antisemitisch schelden een rol speelden (zie tabel 2). Daarnaast is er een categorie 'ruzie' toegevoegd die ook reeds in 2013 was aangemaakt (maar toen niet gebruikt) maar die wel aanvullende waarde heeft in dit overzicht, omdat ruzie vaak gepaard gaat met discriminatoire uitingen. We geven hieronder eerst een toelichting die nodig is bij de interpretatie van de cijfers in tabel 2.

De politie geeft in haar registratie alle incidenten een code die de strafbare gedraging zo nauwkeurig mogelijk beschrijft. Voor de typering van de incidenten gaan we uit van deze incidentcodes. Normaal gesproken krijgt ieder incident dat de politie registreert maar één code, terwijl bij één incident meerdere strafbare gedragingen kunnen plaatsvinden door verschillende personen. Welke code een incident krijgt, is hierdoor in de praktijk altijd een keuze van de betrokken agent[2]. Dit betekent dat de incidentcode slechts globaal weergeeft welke strafbare gedraging bij een incident is gepleegd, maar dat deze nooit een volledig beeld geeft van het incident en alle bijbehorende strafbare gedragingen. De incidentcodes die de politie geeft aan de incidenten, zijn gelinkt met alle mogelijke artikelen in alle wetboeken (zoals Wetboek van Strafrecht, Burgerlijk Wetboek, Wegenverkeerswet).

De onderwerpen van deze rapportage hebben geen direct verband met de incidentcodes waarmee de politie de incidenten codeert. Als een autochtone Nederlander bijvoorbeeld een Poolse Nederlander beledigt met 'vieze Pool', of 'ga werk zoeken in je eigen land', hem duwt en dreigt hem in elkaar te slaan, dan geeft de politie dit incident waarschijnlijk de code voor bedreiging (of belediging). Deze codes komen overeen met artikel 285 of artikel 266/1 van het Wetboek van Strafrecht. De bedreiging heeft dan een racistisch karakter waardoor wij dit incident vinden met onze zoekopdracht. Hetzelfde geldt voor antisemitische bekladdingen op een schutting om een tuin. Het is de bekladding als actie die strafbaar is (artikel 350/1, Wetboek van Strafrecht), onafhankelijk van de aard van de bekladding.

De politie kan een bedreiging, belediging of bekladding wel als discriminatie noteren. Dit kan op twee manieren. De eerste is het delict registreren onder incidentcode F50 (discriminatie, artikel 137c t/m 137g en 429quater, Wetboek van Strafrecht). De tweede is het delict behandelen als een commuun delict ('belediging', 'bedreiging', 'mishandeling') en in de mutatie melding maken van het discriminatoire karakter van het incident of de code F50 als extra incidentcode toevoegen. De Aanwijzing Discriminatie van het Openbaar Ministerie[3] stelt regels voor de opsporing en vervolging van discriminatie.

2 Hoewel het wel mogelijk is om meerdere incidentcodes vast te leggen, gebeurt dit weinig (in 2014 bij 238 van 4092 incidenten, 6%), overigens zien we in 2014 dat de incidentcode F50 (discriminatie) samen met F550 (eenvoudige mishandeling) het meest als tweede incidentcode werd gebruikt bij de door ons gevonden incidenten.

3 https://www.om.nl/onderwerpen/discriminatie/@86289/aanwijzing/

Tabel 2 Type delict (incidentcodes) 2013-2014

Type delict	2013		2014	
	aantal incidenten	%	aantal incidenten	%
Bedreiging	630	14,7	517	12,6
Belediging	596	13,9	465	11,4
Diefstal	188	4,4	165	4,0
Discriminatie	213	5,0	533	13,0
Geweld	922	21,5	780	19,1
Manifestaties en aandachtsvestigingen	66	1,5	105	2,6
Overlast	232	5,4	265	6,5
Ruzie	409	9,5	363	8,9
Vernieling (inclusief bekladding)	215	5,0	201	4,9
Wapenbezit	22	0,5	13	0,3
Overige delicten	790	18,4	685	16,7
Totaal	4283	100	4092	100

Bedreiging betreft de incidenten die de politie heeft geregistreerd met de incidentcode voor bedreiging. Voor *belediging* geldt hetzelfde. Dit zijn incidenten met de incidentcode voor belediging. Onder de noemer *diefstal* zijn incidenten gegroepeerd als een beroving of inbraak zonder geweld. *Discriminatie* zijn incidenten met incidentcode *F50 Discriminatie*. Deze incidentcode werd tot dusver relatief weinig gebruikt, maar we zien in 2014 een duidelijke toename van deze code. Incidenten onder de noemer *geweld* zijn eenvoudige mishandeling en zware mishandeling, maar ook incidenten die zijn geregistreerd als overval met geweld. *Manifestaties en aandachtsvestigingen* is een groepering van incidenten met de incidentcodes voor demonstraties, algemene mutatie of aandachtsvestiging. De politie registreert zaken die relevant zijn maar waarbij er nog geen strafbaar feit is onder deze laatste twee incidentcodes. *Overlast* gaat vaak om de incidentcode voor overlast door jeugd of overlast door verward persoon, of overlast door geluidshinder. *Ruzie* gaat over incidenten met de incidentcodes burenruzie, huiselijke twist en ruzie. *Vernieling* betreft incidenten uiteenlopend van bekladdingen tot vandalisme. *Wapenbezit* is relevant voor deze rapportage omdat wapens soms zijn voorzien van extreemrechtse of antisemitische tekens, bijvoorbeeld Duitse wapens uit de tijd van de Tweede Wereldoorlog met hakenkruisen erop. In de categorie *overige delicten* zijn incidenten gegroepeerd die niet onder een van de andere categorieën vallen, zoals verkeersovertredingen, drugsbezit en openbare dronkenschap.

De gevolgen van de afname van de scheldincidenten worden ook hier duidelijk, aangezien dit type incidenten logischerwijze vaak als ‘belediging’ of ‘bedreiging’ geregistreerd staat, is dit waarschijnlijk de oorzaak van de afname van het gebruik van de incidentcodes voor belediging en bedreiging. Opvallend is verder de toename van incidenten met incidentcode discriminatie. Dit kan alleen maar veroorzaakt zijn door het feit dat deze code vaker door de politie wordt gebruikt, op zich een positief gegeven omdat tot dusver is gebleken dat de code discriminatie erg weinig werd gebruikt, zelfs niet bij ogenschijnlijk duidelijke gevallen van discriminatie. Het gebruik van deze code is meer dan verdubbeld in 2014.

Type incident per thema

Het type incidenten waarbij antisemitisme, racisme (inclusief moslimdiscriminatie), antisemitisch schelden en racistisch schelden (inclusief schelden tegen moslims) voorkomen verschilt van elkaar (zie tabel 3). In deze tabel worden alleen de gegevens van 2013 en 2014 getoond. Ten eerste valt op dat bij de scheldincidenten relatief veel meer geweldsincidenten voorkomen, bij alle drie de soorten scheldincidenten is *geweld* de meest voorkomende incidentcode. Terwijl bij de intentioneel antisemitisme en racisme (inclusief moslimdiscriminatie) incidenten de categorie *discriminatie* het meest voorkomt in 2014. *Geweld* komt in 2013 en in 2014 bij racisme respectievelijk in 39% en 35%

van de incidenten voor en bij schelden tegen moslims bij 21% in 2013 en bij 30% in 2014. De incidentcode *discriminatie* komt juist bij intentioneel antisemitisme en moslimdiscriminatie veel voor in beide jaren. Bij racisme verdubbelt dit percentage tussen 2013 en 2014 tot 17% in 2014. Opvallend is dat *discriminatie* bij antisemitisch en racistisch schelden nauwelijks een rol speelt. *Bedreiging* komt als incidentcode bij alle thema's ongeveer evenveel voor, de enige uitschieter zien we hier bij schelden tegen moslims in 2014, waarbij 25% van de incidenten *bedreiging* betreft. In 2013 registreerde de politie antisemitisch schelden en schelden tegen moslims vaak als *belediging*. Echter in 2014 zijn deze percentages meer dan gehalveerd.

Tabel 3 Type delict (incidentcodes) per thema in 2014, vergeleken met 2013

	Intentioneel antisemitisme		Racisme		Moslimdiscriminatie	
	% 2013 N=61	**% 2014 N=76**	**% 2013 N=2189**	**% 2014 N=2764**	**% 2013 N=35**	**% 2014 N=142**
Bedreiging	13%	11%	14%	11%	6%	10%
Belediging	5%	11%	11%	10%	17%	11%
Diefstal	0%	0%	5%	4%	0%	1%
Discriminatie	25%	26%	8%	17%	40%	32%
Geweld	5%	14%	16%	16%	0%	17%
Manifestaties en aandachtsvestigingen	3%	3%	1%	2%	0%	1%
Overlast	0%	3%	6%	8%	3%	6%
Ruzie	13%	7%	11%	10%	3%	10%
Vernieling (inclusief bekladding)	15%	9%	6%	6%	20%	4%
Wapenbezit	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Overig	21%	17%	21%	16%	11%	10%

	Antisemitisch schelden		**Racistisch schelden**		**Schelden tegen moslims**	
	% 2013 N=872	**% 2014 N=710**	**% 2013 N=1346**	**% 2014 N=825**	**% 2013 N=115**	**% 2014 N=88**
Bedreiging	12%	15%	17%	17%	14%	25%
Belediging	32%	15%	8%	14%	22%	10%
Diefstal	4%	7%	3%	3%	0%	3%
Discriminatie	2%	1%	2%	4%	8%	5%
Geweld	13%	18%	39%	35%	21%	30%
Manifestaties en aandachtsvestigingen	2%	6%	1%	1%	0%	0%
Overlast	7%	6%	3%	3%	3%	7%
Ruzie	3%	3%	10%	8%	17%	3%
Vernieling (inclusief bekladding)	4%	3%	4%	3%	4%	1%
Wapenbezit	1%	1%	1%	0%	0%	1%
Overig	21%	26%	12%	11%	12%	15%

De gegevens in tabel 3 zijn een eerste stap in de richting van de beschrijving van de incidenten in de hoofdstukken 4 tot en met 7.

3.3 *Regionale spreiding incidenten*

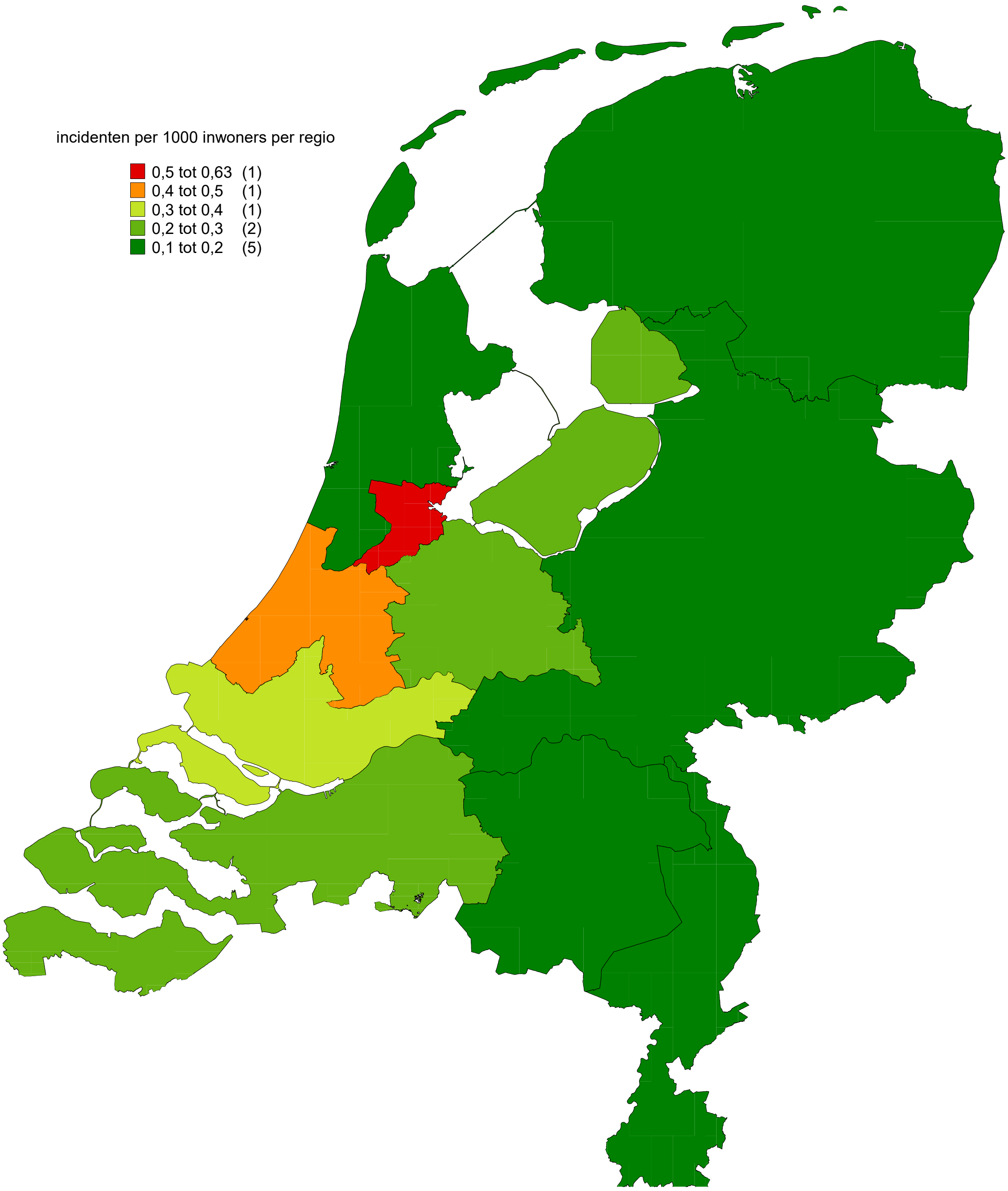
Wanneer we naar de spreiding van antisemitische, racistische en moslimdiscriminatie incidenten kijken zien we een redelijke spreiding over Nederland. In tabel 4 zien we de spreiding over de tien eenheden van de politie. Wel zien we dat dit type incidenten in bepaalde regio's vaker voorkomt dan in andere regio's. Zo vinden we in de grootstedelijke regio's Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, verreweg de meeste incidenten per 1000 inwoners. Amsterdam steekt er wat dat betreft overigens nog ver bovenuit. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de eenheid Amsterdam bijna alleen de stad Amsterdam betreft, terwijl er bij de eenheden Den Haag en Rotterdam ook nog omliggende, meer landelijke gebieden horen. Hoewel we in 2014 minder incidenten vinden, zijn de verhoudingen tussen de eenheden tussen 2013 en 2014 redelijk gelijk. Alleen in Amsterdam, Midden-Nederland, Zeeland-West-Brabant en Oost-Brabant vinden we in 2014 meer incidenten dan in 2013. Opvallend is de daling in Rotterdam waar per 1000 inwoners in 2014 0,11 incidenten minder plaatsvonden, nergens is de daling zo groot. Dit is te zien in tabel 4 over de regionale spreiding van de incidenten en in kaart 1 over het relatieve aantal incidenten per regio. Het relatieve aantal incidenten is het aantal incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder per regio.

Tabel 4 Aantal antisemitische en racistische incidenten naar regionale eenheid 2013-2014

Regionale eenheid	**2013**	**Incidenten per 1000 inw. 2013**	**2014**	**Incidenten per 1000 inw. 2014**
Noord-Nederland	323	0,22	297	0,19
Oost-Nederland	563	0,21	542	0,19
Midden-Nederland	458	0,29	476	0,28
Noord-Holland	305	0,24	250	0,19
Amsterdam	500	0,59	555	0,63
Den Haag	770	0,49	679	0,42
Rotterdam	685	0,45	533	0,34
Zeeland-West-Brabant	245	0,19	320	0,24
Oost-Brabant	238	0,20	241	0,19
Limburg	180	0,18	175	0,18
Geen Nederlandse pleegplaats	16		24	
Heel Nederland	4283	0,30	4092	0,27

In de kaart is te zien dat het Oosten en het Noorden van het land donkergroen gekleurd zijn, ter illustratie dat in die gebieden relatief (per 1000 inwoners) de minste antisemitische en racistische incidenten werden vastgelegd in 2014.

Kaart 1 Antisemitische en racistische incidenten per 1000 inwoners naar eenheid in 2014

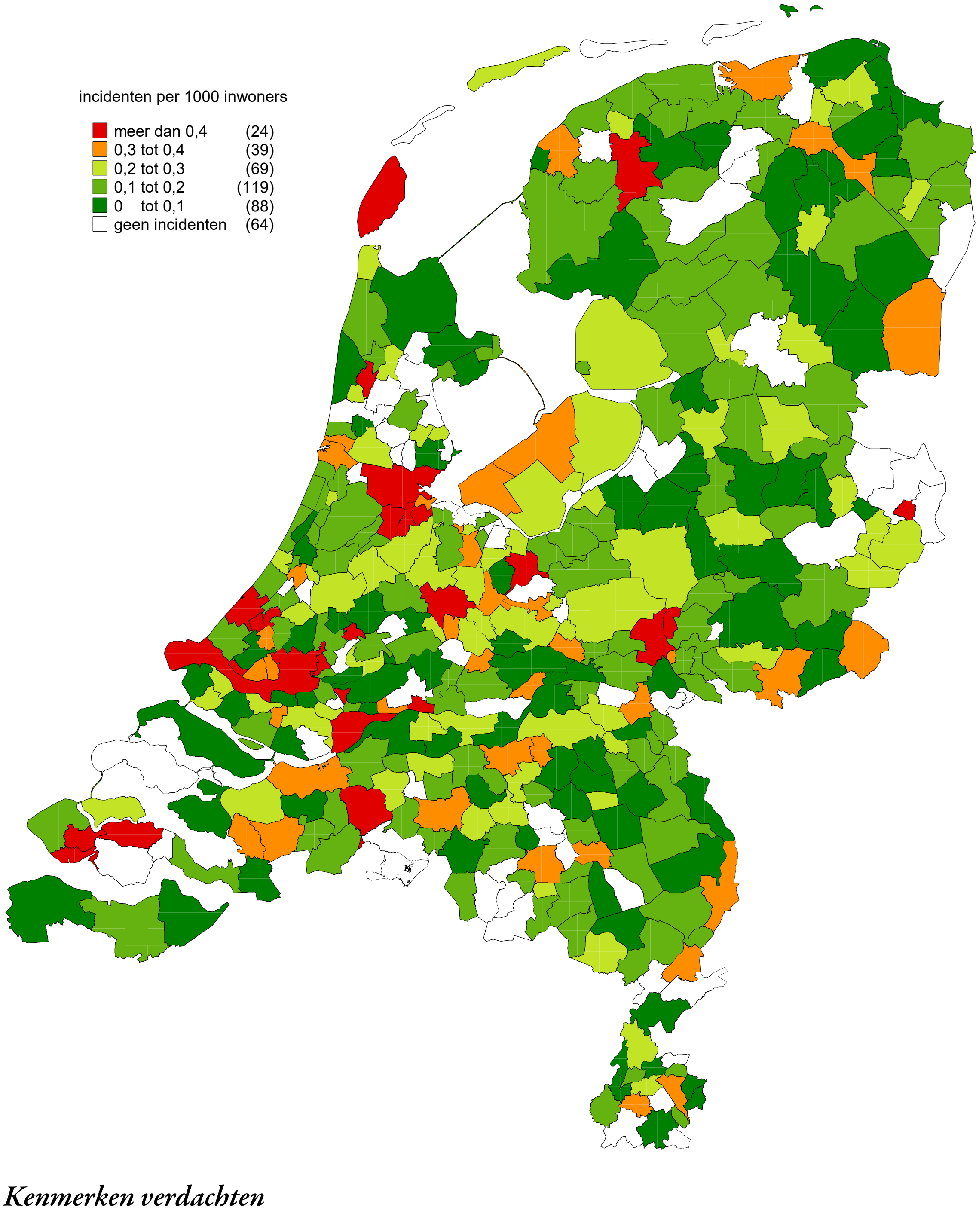

Spreiding naar gemeente

Het beeld naar de gemeenten laat duidelijk veel meer spreiding zien. Ook hier wordt het aantal incidenten weergegeven naar 1000 inwoners in de leeftijd van 12 jaar en ouder. De gemeente met relatief de meeste antisemitische en racistische incidenten in 2014 is Gouda, met 1,2 incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder. Vorig jaar scoorde Gouda ook reeds hoog met een derde plaats. Na Gouda zien we Den Haag (vorig jaar bovenaan) en Amsterdam (vorig jaar tweede) met respectievelijk 0,8 en 0,7 incidenten per 1000 inwoners. Ook Rotterdam en Utrecht zien we net als vorig jaar hoog in deze lijst terug, respectievelijk op plaats 7 en 11. Het zijn echter niet alleen gemeenten in het Westen die we hoog in deze lijst terugzien. De gemeente Arnhem in Gelderland bijvoorbeeld staat op plaats 8 (vorig jaar plaats 19) en Leeuwarden in Friesland vinden we op plaats 14 (vorig jaar plaats 20). Wel zien we de meeste grotere gemeenten hoger in de lijst staan, ongeacht waar deze gemeenten liggen in het land. Dit beeld komt nog sterker terug wanneer we naar

de gemeenten kijken waar geen incidenten zijn geregistreerd door de politie. Het betreft in totaal 64 gemeenten, zonder uitzondering kleinere gemeenten. De grootste gemeenten waar geen incidenten zijn geregistreerd, zijn Hof van Twente in Overijssel en Castricum in Noord-Holland met ongeveer 35.000 inwoners. Onder de 64 gemeenten zonder incidenten zijn 43 gemeenten met minder dan 20.000 inwoners (zie Bijlage 3).

Kaart 2 Antisemitische en racistische incidenten per 1000 inwoners per gemeente in 2014

3.4 *Kenmerken verdachten*

De mutaties van de politie bevatten ook gegevens over de verdachten van de incidenten. In deze paragraaf lichten we dit toe. Net als vorig jaar hadden wij niet de beschikking over gegevens over sekse en leeftijd van de verdachten. Dit betekent dat we dit onderwerp hetzelfde behandelen als

vorig jaar, waarbij dus ook de gegevens over de herkomst van de verdachten worden weergegeven. We tonen hieronder allereerst het totale aantal verdachten bij de incidenten binnen de verschillende thema's. Het is hierbij belangrijk te weten dat één incident meerdere verdachten kan hebben. Bij 48 procent van de incidenten is in ieder geval één verdachte bekend. Dit is een aanzienlijk lager percentage dan we vonden in 2013 en 2012, toen we bij 60 procent van de incidenten een verdachte vonden.

In totaal zijn 2228 verdachten geregistreerd bij de antisemitische, racistische en moslimdiscriminatie incidenten in 2014. Dit is een lager aantal dan in de voorgaande jaren. De verklaring hiervoor is dat bij minder incidenten verdachten zijn geregistreerd en dat er gemiddeld minder verdachten per incident staan geregistreerd dan in de jaren ervoor. In 2013 werden gemiddeld 0,7 verdachten per incident geregistreerd tegenover gemiddeld 0,5 verdachten per incident in 2014. Ook in 2013 zagen we dit verschijnsel al optreden. In tabel 5 is per type incident de ontwikkeling over de tijd te zien van het aantal geregistreerde verdachten. Daarnaast zijn voor 2014 per type incident het gemiddelde aantal verdachten per incident en het percentage incidenten met ten minste één geregistreerde verdachte te zien.

Tabel 5 Aantal verdachten naar type incident 2010-2014[4]

	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**Gemiddeld aantal verdachten per incident 2014**	**% incidenten waarbij verdachten voorkomen 2014**
Intentioneel antisemitisme	5	26	15	19	24	0,3	29%
Racisme					1261	0,5	43%
	610	592	1201	1125			
moslimdiscriminatie					58	0,4	37%
Antisemitisch schelden	1257	1108	877	705	485	0,7	57%
Racistisch schelden					697	0,8	72%
	1735	1551	1403	1115			
Schelden tegen moslims					80	0,9	68%
Totaal verdachten	3866	3442	3367	2813	2228	0,5	48%

De afname van het totaal aantal geregistreerde verdachten is terug te zien binnen alle typen incidenten (zie tabel 5). Net als de voorgaande jaren vinden we relatief de meeste verdachten bij de scheldincidenten. Dit wordt mede veroorzaakt doordat politieagenten vaak worden uitgescholden en zij hier vaak wel melding (en aangifte) van doen. Bij de scheldincidenten tegen moslims zien we overigens naar verhouding minder scheldincidenten gericht tegen de politie terug, 9% tegenover 20% bij de incidenten van racistisch schelden en zelfs 26% bij de incidenten van antisemitisch schelden. In 2014 steekt racistisch schelden er behoorlijk bovenuit met 72% van de incidenten waarbij minimaal één verdachte staat geregistreerd. Relatief (en absoluut) de minste verdachten vinden we bij de intentioneel antisemitische incidenten, wederom net als voorgaande jaren.

Herkomst verdachten

Van alle verdachten is 64% van Nederlandse herkomst in 2014, 7% is van Turkse herkomst, bijna 9% is van Marokkaanse herkomst en 7% van West-Europese herkomst. In de gehele bevolking is bijna 79% van Nederlandse herkomst, 2,4% is van Turkse herkomst, 2,2% is van Marokkaanse herkomst en bijna 6% is van West-Europese herkomst. Daarmee zijn personen van Turkse en Marokkaanse herkomst duidelijk oververtegenwoordigd onder de verdachten, autochtone Nederlanders zijn duidelijk ondervertegenwoordigd en personen van West-Europese herkomst komen representatief voor onder de verdachten.

4 Als de aantallen verdachten per type incident bij elkaar worden opgeteld, dan geeft dit een hoger aantal verdachten (2467) dan het totaal aantal verdachten dat bekend is (2228). De oorzaak hiervan is dat sommige incidenten zijn gevonden met de zoekvraag voor meerdere typen incidenten. Zo valt een deel van de incidenten van intentioneel antisemitisme ook onder antisemitisch schelden.

Tabel 6 Herkomst verdachten naar type incident in 2014

Herkomst	Intentioneel antisemitisme		Racisme		Moslimdiscriminatie	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Nederlands	16	66,7%	840	66,6%	34	58,6%
Surinaams	-	0,0%	20	1,6%	-	
Turks	4	16,7%	78	6,2%	2	3,4%
Marokkaans	-	0,0%	92	7,3%	4	6,9%
Indonesisch	-	0,0%	1	0,1%	-	
Aziatisch	3	12,5%	26	2,1%	-	
Afrikaans	-	0,0%	48	3,8%	8	13,8%
Zuid- en Midden-Amerikaans	-	0,0%	12	1,0%	1	1,7%
Oost-Europees	-	0,0%	39	3,1%	5	8,6%
West-Europees	1	4,2%	93	7,4%	4	6,9%
Overig Westers	-	0,0%	12	1,0%	-	0,0%

Herkomst	Antisemitisch schelden		Racistisch schelden		Schelden tegen moslims	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Nederlands	289	59,6%	433	62,1%	43	53,8%
Surinaams	3	0,6%	6	0,9%	2	2,5%
Turks	29	6,0%	63	9,0%	9	11,3%
Marokkaans	57	11,8%	69	9,9%	12	15,0%
Indonesisch		0,0%	2	0,3%	1	1,3
Aziatisch	22	4,5%	15	2,2%	2	2,5
Afrikaans	19	3,9%	30	4,3%	3	3,8%
Zuid- en Midden-Amerikaans	9	1,9%	8	1,1%	2	2,5%
Oost-Europees	17	3,5%	17	2,4%	3	3,8%
West-Europees	34	7,0%	44	6,3%	3	3,8%
Overig Westers	6	1,2	9	1,4%	-	0,0%

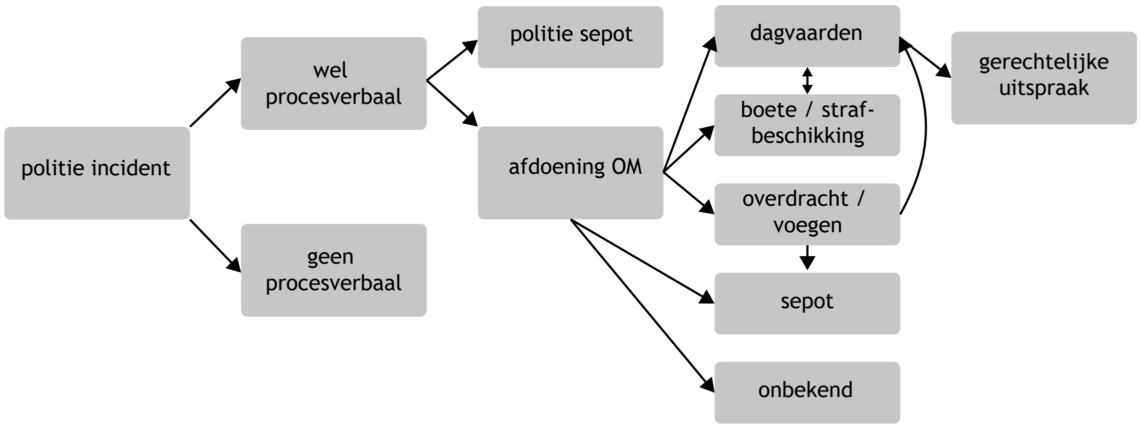
In tabel 6 is te zien dat ten opzichte van het totaalbeeld bij de scheldincidenten relatief minder Nederlandse verdachten staan geregistreerd en relatief iets meer Marokkaanse verdachten. De overige verschillen naar etnische herkomstgroepering zijn niet significant.

Een opvallend feit in tabel 6 is dat van de verdachten van de incidenten waarbij sprake was van moslimdiscriminatie 3 procent een Turkse achtergrond heeft en 7 procent een Marokkaanse, en dat van de verdachten van incidenten waarbij sprake was van schelden tegen moslims 11 procent een Turkse achtergrond heeft en 15 procent een Marokkaanse. Het is immers onwaarschijnlijk dat mensen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond dader zijn van het discriminerende incident tegen moslims. Een vergelijkbare uitkomst, Marokkaans en Turks daderschap bij anti-moslimincidenten, kwam naar voren in het onderzoek naar Moslimdiscriminatie in het Voortgezet Onderwijs (Bouma & De Ruig, 2015, p. 26). De auteurs van dat rapport zoeken de verklaring hiervoor in het vermoeden dat moslimdiscriminatie vaak onderdeel is van een 'gewone' ruzie waarin de leerlingen die slachtoffer waren van moslimdiscriminatie, tegelijkertijd werden bestempeld als dader van de ruzie of scheldpartij. De uitkomsten in voorliggend onderzoek, zoals zichtbaar in tabel 6, zouden mogelijk ook op deze manier verklaard kunnen worden. We komen hier in hoofdstuk 9 uitgebreid op terug.

3.5 *Aangiftes, processen-verbaal en verdachten*

Zaken die bij de politie terechtkomen doorlopen een vast traject zoals is weergegeven in het stroomschema in figuur 1. Als een zaak is geregistreerd bij de politie wordt wel of geen proces-verbaal opgemaakt. Ieder incident met een proces-verbaal wordt afgedaan door het OM of wordt geseponeerd door de politie. Het OM kan een zaak afdoen op vier manieren: met een dagvaarding, een boete/strafbeschikking, een overdracht en een sepot. Op het moment dat een opgelegde boete niet wordt betaald kan alsnog een dagvaarding volgen. Bij overdracht of voegen van een zaak kan ook in tweede aanleg nog een sepot, boete, strafoplegging of dagvaarding volgen.

Figuur 1 Stroomschema justitie

Deze paragraaf gaat over het 'politiedeel' van het traject dat zaken die bij de politie terechtkomen doorlopen. Voor de antisemitische, racistische en moslimdiscriminatie incidenten die wij hebben gevonden, bespreken we bij hoeveel van deze incidenten aangifte is gedaan, proces-verbaal is opgemaakt en verdachten zijn geregistreerd. Het is mogelijk dit te doen door de uitgebreide gegevens die de politie en het OM aanleverden. In hoofdstuk 8 gaan we dieper in op het deel over het Openbaar Ministerie en de rechtbanken.

Het beeld van het aantal aangiftes, processen-verbaal en verdachten bij antisemitische, racistische en moslimdiscriminatie incidenten is over de jaren relatief constant (zie tabel 7). Meest opvallend is de afname van het percentage incidenten met verdachten. Het aantal aangiften is over de jaren het meest constant, in 2014 is bij ruim 59% van de incidenten aangifte gedaan. Het percentage incidenten waarbij proces-verbaal is opgemaakt is relatief het hoogst met 65,5% in 2014.

Tabel 7 Percentages processen-verbaal, aangiftes en verdachten van de antisemitische en racistische incidenten in 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Proces-verbaal opgemaakt	51,0%	50,4%	70,8%	69,3%	65,5%
Aangifte gedaan	56,6%	58,4%	61,7%	59,4%	59,3%
Verdachten geregistreerd	60,8%	59,0%	58,2%	58,7%	48,4%

Processen-verbaal

Het beeld van het aandeel incidenten waarbij een proces-verbaal is opgemaakt, bij de verschillende typen incidenten wordt getoond in tabel 8. Net als in 2013 werden in 2014 de meeste processen-verbaal opgemaakt bij incidenten van antisemitisch en racistisch schelden. Hierbij zien we ten aanzien van de antisemitisch schelden incidenten wel een redelijke daling, maar het aandeel racistisch schelden incidenten met een proces-verbaal blijft vrijwel gelijk. Een verklaring hiervoor is dat bij de scheldincidenten gericht tegen politiemedewerkers of BOA's relatief vaak proces-verbaal wordt opgemaakt. Aangezien deze keer deze incidenten in de database zijn aangeduid kunnen

we dit toetsen, het blijkt inderdaad dat bij scheldincidenten tegen politieagenten in 90% van de gevallen proces-verbaal is opgemaakt.

Tabel 8 Percentage antisemitische en racistische incidenten met proces-verbaal in 2010-2014

	2010 % met PV	2011 % met PV	2012 % met PV	2013 % met PV	2014 % met PV
Intentioneel antisemitisme	36,8%	53,3%	63,6%	63,0%	63,2%
Racisme moslimdiscriminatie	34,3%	34,3%	62,9%	61,9%	62,6% 62,7%
Antisemitisch schelden	62,5%	60,6%	78,3%	76,4%	67,0%
Racistisch schelden schelden tegen moslims	59,2%	59,1%	80,2%	79,5%	80,6% 77,3%

Aangiftes

Het beeld ten aanzien van de aangiftes wordt getoond in tabel 9. We zien bij welk deel van de antisemitische en racistische incidenten van 2010 tot en met 2014 aangifte is gedaan. Het beeld van 2014 lijkt sterk op dat van 2013, met uitzondering van intentioneel antisemitisme is het percentage aangiftes bij alle soorten incidenten minimaal gestegen. Bij intentioneel antisemitisme is het minimaal gedaald. Bij de incidenten van racistisch schelden zijn net als in de voorgaande jaren de meeste aangiftes gedaan, namelijk bij ruim 73 procent van de incidenten. Ook bij de antisemitische scheldincidenten is het beeld over de jaren heen redelijk constant. Het percentage schommelt hier rond de 50%. In 2014 ligt het aantal aangiftes van dit type incidenten net iets boven de helft.

Tabel 9 Percentage antisemitische en racistische incidenten met aangifte in 2010-2014

	2010 % met aangifte	2011 % met aangifte	2012 % met aangifte	2013 % met aangifte	2014 % met aangifte
Intentioneel antisemitisme	52,6%	66,7%	60,0%	64,8%	63,2%
Racisme moslimdiscriminatie	47,5%	49,8%	61,2%	57,6%	58,4% 61,3%
Antisemitisch schelden	42,2%	47,1%	52,1%	49,8%	51,3%
Racistisch schelden schelden tegen moslims	76,0%	74,5%	71,7%	71,3%	73,5% 71,6%

Verdachten

De ontwikkelingen in het aandeel antisemitische en racistische incidenten van de jaren 2010 tot en met 2014 waarbij ten minste één verdachte is geregistreerd, worden getoond in tabel 10. We zien dat bij alle soorten incidenten, met uitzondering van racistisch schelden, het percentage verdachten is gedaald in 2014. Vooral bij antisemitisch schelden zien we een forse daling van het percentage incidenten waarbij een verdachte staat geregistreerd. Daar waar dit percentage in alle voorgaande jaren tussen 72,5% en 76% lag is het in 2014 gedaald naar bijna 57%. De meeste verdachten werden geregistreerd bij incidenten van racistisch schelden. Het percentage komt hier ruim boven de 70% uit. De minste verdachten werden geregistreerd bij incidenten van intentioneel antisemitisme, hier ligt het percentage in 2014 onder de 30%, net als in 2010 overigens.

Het gegeven dat er relatief minder verdachten staan geregistreerd zegt ook iets over het verwachte oplossingspercentage: indien er bij een misdrijf geen verdachte is geregistreerd, is er ook geen kans dat de zaak wordt opgelost. Ten aanzien van 2014 verwachten we dientengevolge een lager oplossingspercentage.

Tabel 10 Percentage antisemitische en racistische incidenten met verdachten in 2010-2014

	2010 % met verdachte	2011 % met verdachte	2012 % met verdachte	2013 % met verdachte	2014 % met verdachte
Intentioneel antisemitisme	26,3%	56,7%	25,5%	33,3%	28,9%
Racisme moslimdiscriminatie	38,1%	38,2%	46,3%	47,8%	42,6% 36,6%
Antisemitisch schelden	75,8%	72,5%	74,1%	73,5%	56,8%
Racistisch schelden schelden tegen moslims	74,2%	70,6%	68,4%	69,7%	72,1% 68,2%

3.6 *Conclusie*

We zien een aantal opvallende zaken in 2014. Het belangrijkste gegeven betreft de grote stijging van het aantal racistische incidenten dat wij in de BVH vonden in 2014, ten opzichte van 2013, toen er ook al sprake was van een forse stijging, een stijging van 26%. De is een voortzetting van de trend die we in de periode van 2010 tot en met 2013 al constateerden. Bij de intentioneel antisemitische incidenten vinden we een stijging van 25% in 2014 ten opzichte van 2013 tot een totaal van 76 incidenten. Ook hier zien we een constante stijging over alle jaren.

Hiertegenover zien we een consistente afname over de jaren heen bij het aantal incidenten van antisemitisch schelden (710 incidenten in 2014, een afname van 19%) en racistisch schelden (825 incidenten in 2014, een afname van 39%). Ten aanzien van het type incidenten zien we in 2014 een verdubbeling van het aantal incidenten met politiecode 'Discriminatie'. Bij intentioneel antisemitisme, racisme en moslimdiscriminatie is dit nu relatief de grootste categorie.

In de grootstedelijke regio's Amsterdam, Rotterdam en Den Haag komen meer antisemitische en racistische incidenten voor dan in de rest van Nederland. Deze drie steden staan ook in de top 10 van gemeenten met de meeste antisemitische en racistische incidenten per 1000 inwoners. De gemeente met de meeste incidenten per 1000 inwoners is Gouda. De 64 gemeenten zonder incidenten in 2014 zijn vooral kleinere gemeenten (zie Bijlage 3).

Het totaal aantal verdachten nam na een sterke daling in 2013, in 2014 verder af. Het percentage incidenten waarbij verdachten werden geregistreerd bleef ongeveer gelijk, namelijk 59 procent van de incidenten. Dit betekent dat in 2014 weer minder verdachten per incident werden geregistreerd dan in de jaren ervoor. Relatief zien we de meeste verdachten bij de incidenten waarbij politieagenten racistisch of antisemitisch werden beledigd. Bij bijna 90% van deze incidenten werden verdachten geregistreerd. Het verwachte oplossingspercentage is dan ook het hoogst bij dit type incidenten.

4 Antisemitisme

Dit hoofdstuk schetst een cijfermatig en inhoudelijk beeld van antisemitisme in Nederland in 2014. Het hoofdstuk start met een cijfermatig overzicht van het aantal incidenten met een antisemitisch karakter. Vervolgens gaan we dieper in op de intentioneel antisemitische incidenten. Dit zijn incidenten waarbij met enige zekerheid is vast te stellen dat het antisemitisme is gericht tegen mensen of objecten met een (vermeende) Joodse achtergrond.

4.1 Incidenten met een antisemitisch karakter in 2014

Over het jaar 2014 vonden we in de BVH 76 incidenten waarbij intentioneel antisemitisme aan de orde was. Dit aantal is wat toegenomen ten opzichte van 2012 en 2013, mogelijk in relatie tot een toename in geweld in het Israëlisch-Palestijns conflict in de zomer van 2014. Incidenten van antisemitisch schelden zonder dat dit per se gericht was tegen Joden, vonden we 710 keer in de BVH-registraties (zie tabel 11). Dit betekent dat de dalende trend sinds 2010 zich voortzet. Op deze incidenten wordt in hoofdstuk 7 nader ingegaan.

Tabel 11 Incidenten met een antisemitisch karakter 2010-2014

	2010	2011	2012[1]	2013	2014
Intentioneel antisemitisme	19	30	58	61	76
Antisemitisch schelden	1173	1098	931	872	710

1 De verklaring voor de toename tussen 2011 en 2012 was hoogstwaarschijnlijk een verbetering in de zoekmethode.

Tabel 12 toont het aantal incidenten van intentioneel antisemitisme dat wij vonden in de BVH per regiokorps. De spreiding van intentioneel antisemitische incidenten over de verschillende regiokorpsen komt in 2014 overeen met het beeld in 2013. Hierbij moet worden opgemerkt dat de getoonde verschillen in verband met het lage totaal aantal intentioneel antisemitische incidenten niet heel betekenisvol zijn. In de regio Amsterdam waren net als in voorgaande jaren veel meer incidenten van intentioneel antisemitisme dan in de andere regio's. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in Amsterdam meer Joden wonen dan in de rest van Nederland. Dit gegeven verklaart echter niet de toename van het aantal incidenten van intentioneel antisemitisme in de regio Amsterdam, van 22 incidenten in 2013 naar 35 incidenten in 2014. Ook in andere regio's, zoals Oost-Nederland en Den Haag, nam het aantal incidenten van intentioneel antisemitisme toe. Hoewel de aantallen niet substantieel zijn kan deze toename mogelijk wel duiden op toegenomen antisemitische sentimenten in bepaalde kringen. In de regio's Rotterdam, Noord-Holland en Limburg nam het aantal incidenten van intentioneel antisemitisme in 2014 juist af ten opzichte van 2013.

Tabel 12 Intentioneel antisemitisme naar regiokorps in 2013 en 2014

Regiokorps	2013	2014
Noord-Nederland	6	7
Oost-Nederland	7	11
Midden-Nederland	3	7
Noord-Holland	6	3
Amster-dam	22	35
Den Haag	2	7
Rotterdam	9	3
Zeeland-West-Brabant	1	1
Oost-Brabant	2	2
Limburg	3	0
Totaal	61	76

Tabel 13 toont het aantal incidenten van intentioneel antisemitisme dat wij vonden in de BVH per maand. In juli en augustus vonden veel meer incidenten van intentioneel antisemitisme plaats dan in de rest van 2014. Dit zou te maken kunnen hebben met de operatie 'Protective Edge' en de daarmee gepaard gaande strijd tussen het Israëlische leger en de Palestijnse Hamas en de Palestijnse islamitische Jihad die vooral in deze maanden speelde. Het kan zijn dat door de actualiteit van dit conflict meer incidenten van intentioneel antisemitisme zijn geweest, of dat meer slachtoffers van incidenten besloten om het incident te melden bij de politie.

Tabel 13 Intentioneel antisemitisme naar maand in 2014

Maand	aantal
Januari	6
Februari	3
Maart	3
April	5
Mei	4
Juni	2
Juli	26
Augustus	15
September	4
Oktober	3
November	4
December	1
Totaal	76

4.2 *Beschrijving intentioneel antisemitische incidenten*

In deze paragraaf komt de inhoud van de intentioneel antisemitische incidenten aan bod. Bij intentioneel antisemitische incidenten is het aannemelijk dat antisemitisme het motief is van de verdachte. Dit wil zeggen dat de dader beledigt, bedreigt, bekladt met als doel zich antisemitisch te uiten. Het is gericht tegen Joodse personen of locaties.

Uit analyse van de mutaties van de 76 intentioneel antisemitische incidenten komt naar voren dat deze incidenten grofweg in te delen zijn in 4 subcategorieën van intentioneel antisemitisme. Deze indeling in subcategorieën is allereerst gebaseerd op wie het slachtoffer is. In de eerste subcategorie is het antisemitisme gericht tegen iemand met een (vermeende) Joodse achtergrond,

in de tweede subcategorie tegen een (vermeende) Joodse locatie, en in de derde subcategorie is geen duidelijk slachtoffer aanwijsbaar. Omdat antisemitisme op sociale media erg specifiek zijn in de dynamiek rondom deze incidenten, hebben we ervoor gekozen om deze als aparte categorie op te nemen.

1. Belediging, bedreiging of mishandeling van Joden, waarbij aannemelijk is dat de dader kennis heeft of denkt te hebben van de (vermeende) Joodse achtergrond van het slachtoffer, en dat deze (vermeende) Joodse achtergrond de reden is voor de actie.
2. Bekladding of bekrassing met antisemitische tekens of leuzen of vernieling van Joodse locaties (zoals een synagoge of een Joodse school) of locaties die te maken hebben met de Tweede Wereldoorlog.
3. Provocaties met een antisemitisch karakter, maar niet gericht tegen een specifiek Joods persoon.
4. Belediging en/of bedreiging van Joden via sociale media .

Zie tabel 14 voor een overzicht van het aantal keren dat de verschillende vormen van intentioneel antisemitisme in 2014 voorkwamen in de BVH. De dynamiek en aard van deze vier vormen wordt hierna toegelicht aan de hand van verschillende voorbeelden.

Tabel 14 Aantal incidenten van intentioneel antisemitisme in 2014 naar vorm

Vorm van intentioneel antisemitisme	Aantal incidenten
Belediging, bedreiging of mishandeling van Joden[1]	47
Bekladding, bekrassing of vernieling	13
Provocaties	6
Belediging via sociale media	10
Totaal	76

1. Belediging(hate speech) en bedreiging en mishandeling (hate crime) zijn verschillende typen incidenten. We behandelen ze hier toch gezamenlijk omdat de indeling hier gaat over wie of wat het slachtoffer is. Bij deze incidenten is het slachtoffer een persoon, bij de andere typen incidenten niet. In de volgende paragraaf bespreken we wel de aard van deze incidenten.

Belediging, bedreiging en mishandeling

Binnen de 76 intentioneel antisemitische incidenten komt belediging, bedreiging of mishandeling van Joden het meest voor (47 incidenten). We kunnen deze vorm van intentioneel antisemitisme indelen in twee categorieën. De eerste categorie betreft 23 incidenten waarbij het slachtoffer de verdachte kent. De tweede categorie bestaat uit 24 incidenten waarbij het slachtoffer en de verdachte onbekenden van elkaar zijn, en het aannemelijk is dat de verdachte denkt dat het slachtoffer joods is.

Incidenten geuit door een bekende van het slachtoffer

In bijna de helft van de gevallen is de pleger van antisemitische beledigingen, bedreigingen of mishandelingen een bekende van het slachtoffer (23 incidenten). Bij vijf van deze gevallen was sprake van mishandeling.

Wij vonden in de BVH 10 incidenten van antisemitische belediging en/of bedreiging, die zich afspeelden tussen buren of buurtgenoten. Soms is er bij deze incidenten vermoedelijk een andere aanleiding dan de afkomst van het slachtoffer voor het conflict. Uit de mutaties viel echter niet altijd af te leiden wat deze aanleiding is. Een voorbeeld is de vader van een Joods meisje wiens buren *"Hamas hamas, joden aan het gas"* naar hem roepen, nadat de relatie tussen het meisje en de buren was verstoord. In andere gevallen valt uit de mutaties geen andere aanleiding te halen voor het incident dan de afkomst van het slachtoffer. Bijvoorbeeld een Joodse vrouw die in de lift op haar arm wordt geslagen en uitgescholden voor *"oud Joods smerig teringwijf"*. Soms gaat het ook om kinderen die Joodse kinderen pesten.

Naast deze incidenten tussen buren of buurtgenoten, vonden wij vier incidenten die zich afspeelden binnen huiselijke kring of tussen (ex-)partners. Een voorbeeld is de Joodse jongen die zijn ex-vriendin de groeten doet en vervolgens van haar nieuwe vriend berichten krijgt via WhatsApp, zoals: *"Wacht maar kankerjood. Deze gangsterboy gaat jouw moeder en jou ballen. Als je*

terugkomt dan komen we langs met me Hitler boys. Ik heb schijt aan die kankerjoden." Vijf andere incidenten speelden zich af in een gevangenis, psychiatrische instelling of daklozeninloop. Zo wordt een dakloze Joodse man geslagen door een andere dakloze die zegt *"Hitler heeft niet goed zijn werk gedaan want er leven nog joden, en het gaat weer gebeuren. Hitler was een goede kerel."*

Verder vonden wij twee incidenten van antisemitische beledigingen en/of bedreigingen die plaatsvonden tussen klasgenoten, een belediging en/of bedreiging van eigenaars van naast elkaar gelegen winkels en van een verhuurder jegens een huurder.

Incidenten geuit door een onbekende van het slachtoffer

In iets meer dan de helft van de gevallen van antisemitische beledigingen, bedreigingen of mishandelingen kende het slachtoffer de verdachte niet (24 incidenten). De verdachte kon echter aan de hand van uiterlijke kenmerken van het slachtoffer, bijvoorbeeld door een keppeltje, davidsster of orthodox-joodse kleding, opmaken dat het slachtoffer Joods is. Bij zes van de incidenten die wij hier vonden is het slachtoffer zelf niet Joods, of viel uit de mutatie niet op te maken of het slachtoffer Joods is, maar heeft de verdachte dit vermoedelijk wel zo geïnterpreteerd omdat het slachtoffer bijvoorbeeld een davidsster of een Israëlische vlag droeg. Een voorbeeld hiervan was dat een man met een Israël vlag voor zijn raam werd uitgescholden voor *"kankerjood"* en *"kindermoordenaar"*.

Wij vonden 13 gevallen van belediging en/of bedreiging door een onbekende die, op basis van de informatie in de mutaties, zonder aanleiding plaatsvonden. Een voorbeeld is een incident waarbij een orthodoxe jood boodschappen doet en wordt uitgescholden voor *"kankerjood"* en er wordt geroepen *"dood aan de joden"*. Bij een ander incident worden twee jongens met een keppel uitgescholden voor *"kankerjood"* en bespuugd.

Wij vonden vijf mishandelingen waarbij slachtoffer en verdachte onbekenden waren van elkaar. Zoals het incident waarbij een Joodse jongen op straat loopt en in het Hebreeuws met zijn vader belt. Een paar mannen herkennen het Hebreeuws, gooien hem op de grond en trappen hem, terwijl ze roepen *"Allahu Akbar"* en *"Palestina vrij"*. In twee van de gevallen van mishandelingen gaat het om wederzijds geweld. Een voorbeeld hiervan is een incident waarbij een Joods meisje na een bombardement de opmerking op Facebook plaatst dat "Gaza plat mocht". Op dit bericht komen meer dan 200 reacties, waaronder de oproep om de fruitstal van haar vader te boycotten, omdat ze *"vuile zionisten"* zijn. Bij de fruitkraam zijn vervolgens jongens die *"kankerjoden, zionisten"* roepen en ijsklonten gooien, het Joodse meisje gooit een aardbei terug naar de jongens waarop de jongens haar slaan.

Bekladdingen en vernielingen

In de door ons gevonden intentioneel antisemitische incidenten troffen we 11 incidenten aan waarbij het ging om bekladding of bekrassing met een duidelijk antisemitisch motief. Daarnaast vonden we twee incidenten waarbij er sprake was van vernieling: een huis werd bekogeld met stenen, waarbij de stenengooiers volgens de melder richtten op de davidssterren op het gebouw. Bij de overige incidenten ging het om bekladding of bekrassing met een hakenkruis of davidsster, een enkele keer in combinatie met de tekst *"Hitler"* of *"Adolf"*. In tabel 15 is een overzicht te zien van de doelwitten van de antisemitische bekladdingen en bekrassing. In de tabel is ook te zien dat het aantal antisemitische bekladdingen en vernielingen in 2014 ten opzichte van 2013 gelijk is gebleven. De verschillen in locaties zijn vanwege het kleine aantal incidenten niet noemenswaardig.

Tabel 15 Doelwitten van antisemitische bekladdingen en bekrassing in 2013 en 2014

	2013	2014
Woningen van Joden	3	7
Joodse school	1	1
Oorlogsmonument	4	1
Overig	3	2
Totaal	11	11

Provocaties
Bij zes incidenten die wij vonden in de BVH was sprake van provocerend gedrag met een antisemitisch karakter, dat niet gericht was tegen een specifiek Joods persoon maar tegen Joden in het algemeen. Twee van deze incidenten vonden plaats bij een demonstratie, hierbij werden vlaggen met hakenkruisen gedragen en bij één van de demonstraties werd ook de Hitlergroet gebracht. Hiernaast vonden wij incidenten van provocerend gedrag waarbij de Hitlergroet wordt gebracht bij een synagoge en tijdens een dodenherdenking.

Belediging via sociale media
Bij drie incidenten die hierboven al zijn beschreven, speelde sociale media een rol, zoals het incident bij de fruitstal waarvoor de aanleiding een bericht op Facebook was. Daarnaast vonden wij in de BVH 10 incidenten van intentioneel antisemitisme die zich volledig online afspeelden, hoofdzakelijk via Facebook. In twee van deze gevallen krijgt een bekend persoon antisemitische berichten. Zoals een documentairemaakster die bedreigingen op haar Facebookpagina kreeg: *"Ik hoop dat Hamas je gevangen neemt en verkracht en dan in stukjes naar je moeder stuurt, zionistisch varken!" "Ik hoop dat jij en je Joodse achterban gecremeerd worden door een kruisraket van Hamas".*

Bij vijf van de online incidenten ging aan het incident vooraf dat het slachtoffer een bericht plaatste, likete of meedeed aan een online discussie. Een voorbeeld hiervan is een Joodse vrouw die een bericht op haar Facebookpagina plaatst, waarin ze zich afvraagt hoe het mogelijk is dat in Nederland pro IS demonstraties worden getolereerd. Hierop krijgt zij een reactie op haar timeline: een foto van een dodelijk verwond kind met de teksten *"Kijk wat jullie die arme kinderen aandoen"* en *"We muslims believe in God as well as you and we also believe that Allah will give us justice"*. Nadat de Joodse vrouw op dit bericht reageert, krijgt zij het bericht: *"Ik praat liever niet met vieze zionisten zoals jij… ooit zal de glorietijd van Hitler terugkeren en dan zul je als een rat wegschuilen, net als die hoer Anne Frank"*.

Incidenten in juli en augustus
Zoals hierboven beschreven werden er in de maanden juli en augustus meer incidenten van intentioneel antisemitisme gevonden (41) dan in alle andere maanden van het jaar bij elkaar (35). In tabel 16 is te zien dat het grootste deel van de incidenten via sociale media in deze maanden plaatsvond. Het overgebleven online incident vond in juni plaats. Dat betekent dat alle incidenten via sociale media plaatsvonden in de zomerperiode, de periode van de operatie 'Protective Edge'.

Bij één incident in juli is de connectie met het internationale conflict duidelijk af te leiden uit de mutatie. Een Joods gezin is in een winkelcentrum als er een auto stopt. Vanuit het raam van de auto roept een jongen: *"Jij woont hier rustig, maar jullie maken ons daar kapot",* spuugt naar de man en rijdt weg. Als de Joodse man foto's van de jongen maakt met zijn telefoon roept de jongen *"Allahu Akbar"*.

Tabel 16 Aantal incidenten van intentioneel antisemitisme in juli en augustus en in heel 2014

Vorm van intentioneel antisemitisme	Aantal incidenten in juli en augustus	Aantal incidenten gehele jaar
Belediging, bedreiging of mishandeling	24	47
Bekladding, bekrassing of vernieling	6	13
Provocerend gedrag	2	6
Belediging via sociale media	9	10
Totaal	41	76

4.3 Bevindingen uit andere bronnen

Het CIDI registreert in hun *CIDI Monitor antisemitische incidenten* jaarlijks antisemitische incidenten in Nederland. Deze incidenten zijn gemeld bij CIDI of bij andere antidiscriminatiebureaus (CIDI, 2015). In 2014 registreerde CIDI 216 antisemitische meldingen van incidenten (171 incidenten exclu-

sief incidenten geuit via Twitter). Zij constateren een stijging van het aantal incidenten van 71% ten opzichte van 2013. De meeste antisemitische incidenten die het CIDI heeft geregistreerd betroffen scheld incidenten (40). Daarnaast zijn er 29 antisemitische e-mails en 22 incidenten van gerichte en ongerichte bekladding en vernieling geregistreerd. Het CIDI meldt dat er via twitter in 2014 45 antisemitische tweets zijn verstuurd (CIDI,2015).

Als we het aantal geregistreerde antisemitische incidenten van het CIDI naast de antisemitische incidenten die geregistreerd zijn in BVH zetten, dan zien we een verschil. In BVH zijn er in 2014 76 antisemitische incidenten geregistreerd ten opzichte van 216 van CIDI. Hoewel een groot deel van de incidenten in beide registraties voorkomt, zijn er enkele verklaringen voor dit verschil. Allereerst is er het verschil tussen meldingen van klachten en incidenten. Het CIDI registreert aantallen meldingen en in de BVH gaat het om (unieke) incidenten. Aangifte doen bij de politie kan ook een grotere stap zijn dan het indienen van een klacht bij het CIDI. Daarnaast is het CIDI in 2013 een meldcampagne begonnen om de meldingsbereidheid te vergroten, Mogelijk heeft die campagne enige invloed gehad het aantal gemelde incidenten (CIDI,2015).
De antidiscriminatie-voorzieningen, afgekort de ADV's, registreren het aantal meldingen van ervaren discriminatie. In 2014 zijn er bij alle ADV's tezamen 9.560 meldingen van ervaren discriminatie gedaan waarvan er 321 betrekking hebben op antisemitisme (255 hiervan waren door de ADV's geregistreerd als antisemitisme, 66 als discriminatie op grond van het Joodse geloof.

Antisemitisme op het internet

Uit de jaarverslagen van MiND en Meldpunt Discriminatie Internet (MDI) blijkt dat er jaarlijks veel berichten met een antisemitische connotatie op het internet worden geplaatst. Internet wordt gezien als een makkelijke, laagdrempelige en vaak anonieme manier om antisemitische boodschappen te plaatsen. Veelal verschijnen zulke berichten op social-mediawebsites zoals Facebook, Youtube en Twitter.

MiND is het landelijke meldpunt voor strafbare, discriminerende uitingen op internet. Het meldpunt internet discriminatie is in 2013 opgericht op initiatief van het ministerie van Veiligheid en Justitie en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. MiND heeft in 2014 **305** meldingen van online discriminerende uitingen ontvangen, waarvan 31 meldingen een antisemitische uiting betreffen (MiND,2015).

Het MDI verzamelt meldingen over alle soorten discriminatie op het internet. In totaal zijn er bij het MDI in 2014, 1179 meldingen ontvangen over 1117 unieke discriminatie uitingen. De grootste categorie online discriminatie is antisemitisme en Holocaust ontkenning, vooral door uitingen gedaan naar aanleiding van het conflict tussen Israël en Gaza. Zo heeft het MDI in juli 2014 in twee weken tijd 122 meldingen over 412 uitingen van antisemitisme binnen gekregen. Deze hadden allen betrekking op de het conflict tussen Israël en Gaza. Dit is een enorme toename van het aantal meldingen dat binnenkomt bij het MDI, want normaliter ontvangen zij vier tot vijf meldingen per week over antisemitisme op het internet (MDI, 29 juli 2014). Over heel 2014 heeft MDI 328 antisemitische uitingen geregistreerd, waarvan er 188 als strafbaar zijn beoordeeld (MDI, 2015).

5 Racisme

In dit hoofdstuk geven we een cijfermatig en kwalitatief beeld van incidenten met een racistisch karakter in 2014. Dit zijn incidenten waarbij sprake is van een vorm van onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeursbehandeling op grond van ras, huidskleur, afkomst, of nationale of etnische afstamming, die tot doel of gevolg hebben de rechten van de mensen en de fundamentele vrijheden teniet te doen of in te perken. We starten met een overzicht van het aantal incidenten met een racistisch karakter dat we over het jaar 2014 in de BVH vonden. Vervolgens komt de inhoud van de incidenten aan bod, waarbij racistisch geweld bijzondere aandacht krijgt. Dit gebeurt cijfermatig, vanuit de incidentcodes van de politie, en kwalitatief, door een inhoudsanalyse van een steekproef van de incidenten met een racistisch karakter. In de laatste paragraaf wordt tot slot specifiek gekeken naar de incidenten waarbij sprake was van moslimdiscriminatie.

5.1 Incidenten met een racistisch karakter in 2014

In totaal zijn voor 2014 in de BVH 2764 incidenten gevonden met een racistisch karakter (zie tabel 17). Dit is een opvallende toename ten opzichte van 2013. Waar de toename van het aantal incidenten met een racistisch karakter tussen 2011 en 2012 nog te verklaren was door een verandering in de methoden van dataverzameling, is de zoekmethode in 2014 gelijk ten opzichte van 2013. Naast de 2764 racistische incidenten vonden wij 825 van racistisch schelden. Op deze incidenten wordt in hoofdstuk 7 nader ingegaan.

Tabel 17 Incidenten met een racistisch karakter 2012-2014 (inclusief moslimdiscriminatie)

2012	2013	2014
2077	2189	2764

In tabel 18 is het aantal incidenten met een racistisch karakter onderverdeeld naar regionale eenheden. In de meeste regionale eenheden zien we een toename van het aantal incidenten met een racistisch karakter, met uitzondering van de regio's Noord-Nederland en Amsterdam. Amsterdam is dit jaar in tegenstelling tot in 2013 niet langer de regio met de meeste racistische incidenten. In de regio Oost-Nederland vonden in 2014 de meeste racistische incidenten plaats, deze regio wordt direct gevolgd door de regio Den Haag en op enige afstand door Rotterdam.

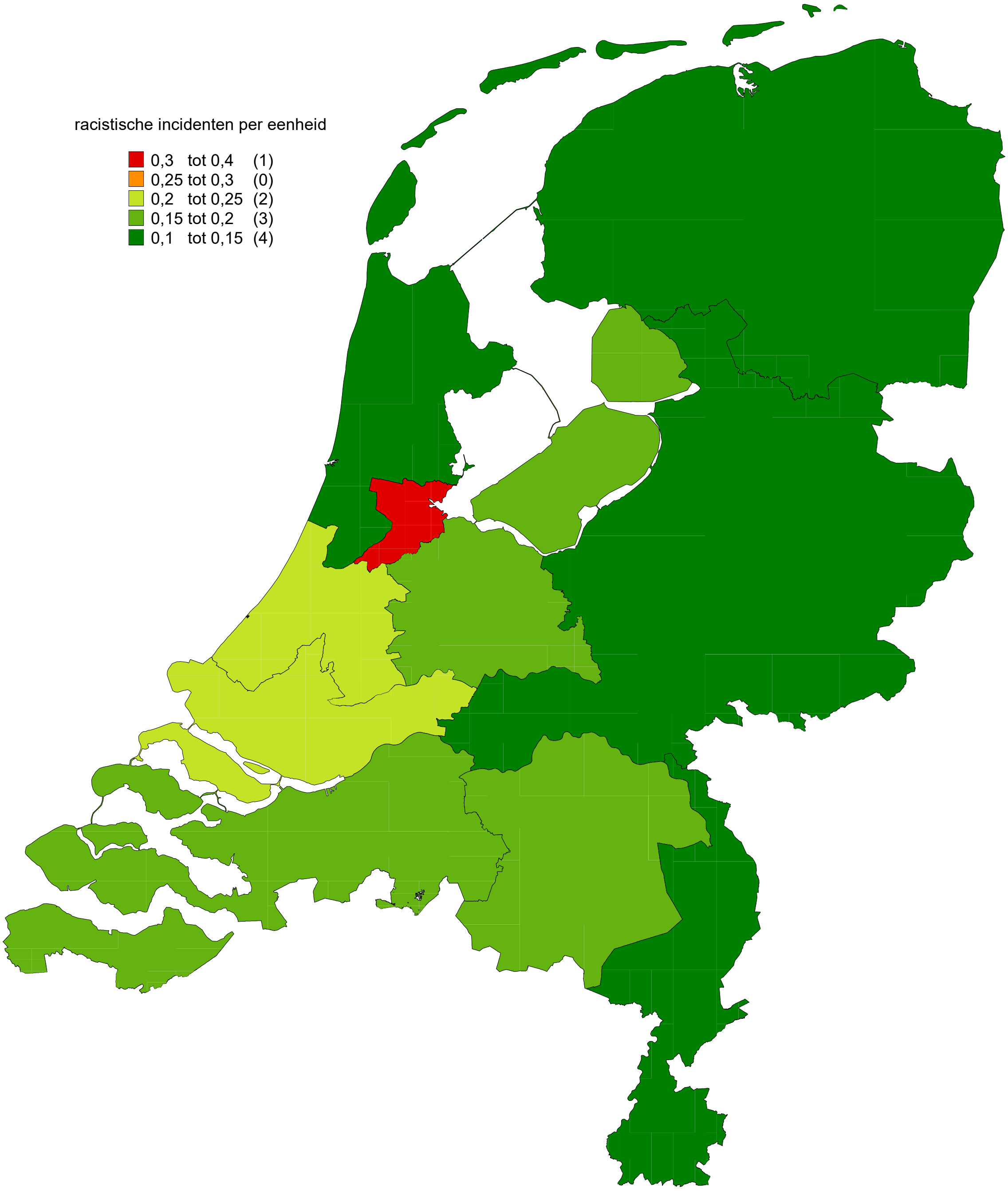
Tabel 18 Racistische incidenten naar regionale eenheid

Regionale eenheden	2012	2013	2014
Noord-Nederland	160	199	207
Oost-Nederland	290	296	399
Midden-Nederland	253	250	336
Noord-Holland	144	150	192
Amsterdam	283	320	347
Den Haag	257	296	398
Rotterdam	242	256	348

Regionale eenheden	2012	2013	2014
Zeeland-West-Brabant	165	147	215
Oost-Brabant	128	141	206
Limburg	106	116	116
Landelijke eenheid	49	18	-
Totaal	2077	2189	2764

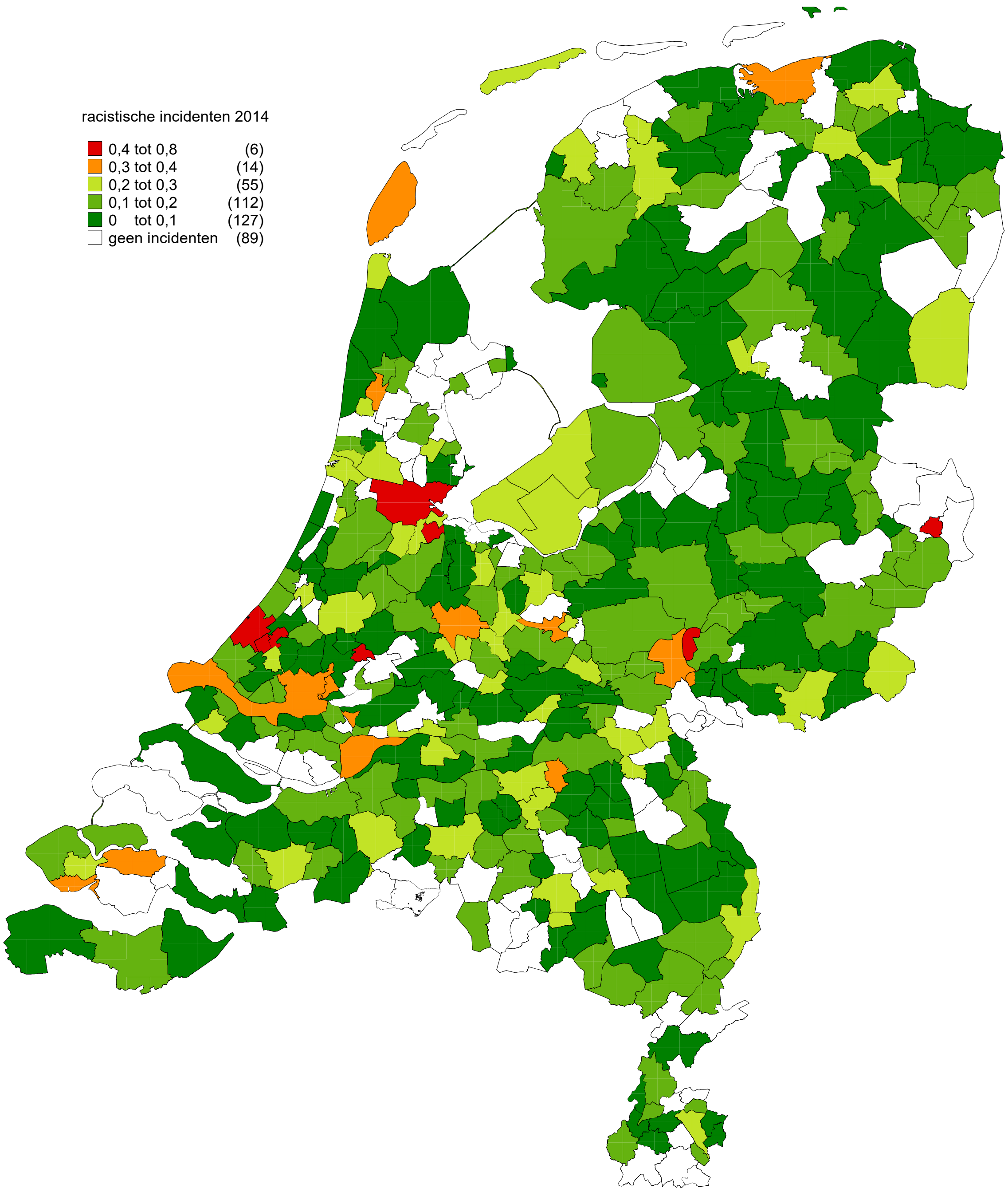
Wanneer we de incidenten afzetten tegen het aantal inwoners van 12 jaar en ouder, zien we dat relatief in Amsterdam met afstand de meeste incidenten per 1000 inwoners plaatsvinden, op ruime afstand gevolgd door de twee andere grootstedelijke regio's, Den Haag en Rotterdam.

Kaart 3 Racistische incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder naar eenheid in 2014

Het beeld ten aanzien van de pleeggemeenten geeft min of meer hetzelfde plaatje als van alle incidenten. In Gouda worden per 1000 inwoners de meeste incidenten gepleegd, gevolgd door Den Haag. Ook Amsterdam en Rotterdam scoren hier weer hoog in de top tien. Daarnaast zien we de gemeente Oldenzaal in Twente in de top voorkomen. Er zijn 89 gemeenten waar in 2014 geen racistische incidenten plaatsvonden. Dit zijn wederom allemaal kleinere gemeenten (minder dan 40.000 inwoners), waarvan de grootste Lingewaard (39.000 inwoners) in de provincie Gelderland is.

Kaart 4 Racistische incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder naar gemeente in 2014

5.2 *Beschrijving racistische incidenten*

Voor een steekproef van 234 racistische incidenten onderzochten we de inhoud van de mutaties. Uit deze inhoudelijke analyse bleek dat er binnen de racistische incidenten grofweg 4 categorieën

zijn te onderscheiden: racistisch geweld, intentionele discriminatie, ongelijke behandeling vanuit racistische motieven, (ongerichte) bekladdingen met racistische teksten en racistisch schelden. In tabel 19 is de verdeling van de racistische incidenten over de verschillende categorieën te zien. Hierbij zien we ook een categorie 'Racistisch schelden', dit betekent dat bij deze incidenten het discriminatoir aspect voornamelijk schelden betrof, deze incidenten worden dan ook eveneens meegenomen in het hoofdstuk over racistisch schelden.

Tabel 19 Steekproef racistische incidenten verdeeld over vijf categorieën[1]

Racistisch geweld: Waarvan 48 maal mishandeling, 11 maal vernieling, 2 maal bedreiging, en 1 maal bekladding	62
(gevoel van) Ongelijke behandeling	73
(ongerichte) Bekladdingen	6
Overig/onduidelijk	11
Racistisch schelden	82
Totaal	234

1 De aantallen in deze tabel verschillen van de aantallen in hoofdstuk 9, omdat voor dat hoofdstuk een andere steekproef is gebruikt.

Racistisch geweld

Van de 234 incidenten in de steekproef gaat het bij 62 incidenten om racistisch geweld zoals hierboven gedefinieerd. Deze rapportage hanteert de definitie van racistisch geweld die in de Monitor Racisme & Extremisme van 2010 is gebruikt. Deze luidt: *gedrag waarbij de ene partij de andere partij opzettelijk schade toebrengt, of ermee dreigt dat te doen, en waarbij dit gedrag in hoofdzaak is gericht op fysieke aantasting van objecten en/of personen (...) waarbij de slachtoffers of doelwitten zijn uitgekozen vanwege hun etnische, raciale, etnisch-religieuze, culturele, of nationale herkomst* (Wagenaar & Van Donselaar, 2010:16). In deze rapportage worden ook incidenten waarbij sprake is van wederzijds geweld meegeteld bij racistisch geweld. Dit geldt ook voor incidenten met een racistische aanleiding waarbij alleen het slachtoffer van racisme geweld pleegt (bijvoorbeeld, iemand die slaat in reactie op een racistische belediging) en voor geweldsincidenten met een andere aanleiding, waarin racistische uitingen worden gedaan. Deze verschillende typen incidenten van racistisch geweld worden hieronder nader beschreven. De racistische geweldsincidenten in de steekproef zijn grofweg in te delen in vier subcategorieën: mishandeling, bedreiging, vernieling en gerichte bekladding.

Mishandeling

Bij 48 van de racistische incidenten in de steekproef was sprake van mishandeling. Zoals hierboven benoemd vonden wij zowel incidenten van eenzijdige als van wederzijdse mishandeling, en zowel incidenten waarbij de aanleiding racistisch was als incidenten waarbij racisme pas later in het incident een rol speelde. Een voorbeeld van een incident met een racistische aanleiding speelde zich af in een bar. Een Bulgaarse man bestelt in gebrekkig Nederlands een fluitje. Een man naast hem zegt dat hij Nederlands moet praten, en *"jij niet begrijpen, kutbulgaar"*. Hij wordt weggestuurd door het meisje achter de bar. Een week later komen de twee klanten elkaar weer tegen in de bar en begint de man weer te schelden: *"ga terug naar Bulgarije"*. De beveiliger van de bar komt tussenbeide, en de schelder slaat de Bulgaarse man met een klomp op zijn hoofd.

Een voorbeeld van een incident dat wij vonden waarbij het geweld wederzijds was speelde zich af in een winkel. Een Turkse man spreekt vier mensen aan die in zijn weg staan, waarop de mensen zeggen: *"ik sta waar ik wil, vieze kutturk"*. Er ontstaat een opstootje waarbij de Turkse man wordt geslagen en iemand anders een slaande beweging maakt met een wijnfles en zegt: *"ik sla je voor je hoofd, kutmoslim"*. De Turkse man slaat nu zelf, waarna een grote vechtpartij ontstaat. Ook vonden wij incidenten waarbij het slachtoffer van een racistische belediging begint met het plegen van geweld. Een voorbeeld is een Curaçaos meisje dat door een klasgenoot wordt uitgescholden: *"daar heb je de grootste zwartste kankerhoer van de school"*. Het meisje wordt ontzettend boos en

grijpt de schelder bij de keel, waarna een vechtpartij ontstaat. In een ander incident bij een uitgaansgelegenheid schelden twee donkere meiden drie donkere jongeren uit voor *"kankerneger"* en *"kutsomaliër"*, waarna de jongeren één van de meiden slaan.

Vernieling
In de steekproef van racistische incidenten vonden wij 11 vernielingen. Een voorbeeld van een dergelijk incident speelde zich af in een frietzaak. Vier jongens zijn onder invloed en komen 's nachts een frietzaak binnen. Ze krijgen hun eten en de eigenaar vraagt ze om weg te gaan, omdat hij de zaak wil sluiten. De jongens uiten zich racistisch naar de eigenaar: *"Turk, racist, wij zijn blank en jij bent zwart"*. De eigenaar duwt de jongens met moeite naar buiten, waarbij hij volgens de jongens een ijzeren staaf in zijn handen had. De jongens trappen daarna het raam van de frietzaak in.

Hiernaast waren er vernielingen waarbij de dader(s) niet bekend was/waren, maar wel met enige zekerheid is vast te stellen dat de vernieling vanwege racistische motieven is gepleegd. Een voorbeeld hiervan is brandstichting bij een Antilliaans gezin, waarbij de brandweer tijdens het blussen mensen *"kankerbuitenlanders"* en *"ga weg uit dit land"* hoorde roepen. Een ander voorbeeld is een Marokkaanse man waarbij meerdere malen de ramen worden ingegooid. De man zelf en de buren denken dat het om racisme gaat. Daarnaast vonden wij een incident van een langer lopende burenruzie, waarbij de autochtone buren de schutting van hun allochtone buren kapot maken en opmerkingen maken zoals *"alle zwartjes moeten dood"*. Verder vonden wij twee incidenten in de steekproef waarbij varkensvlees is neergelegd bij een moskee (eerst een varkenskop, later varkensvlees), beide keren bij dezelfde moskee.

Bedreiging
Wij vonden in de steekproef twee incidenten van bedreiging. In één incident werd een autochtone vrouw op een station uitgescholden voor *"kaaskop"* en *"kankernederlander"* en bedreigd met slaan. Bij een ander incident was de bedreiging gericht op een islamitische school die zich mogelijk zou gaan vestigen, de bedreiging betrof de tekst *"1 lucifer is genoeg"*.

Gerichte bekladding
Wij vonden één incident in de steekproef van bekladding, gericht op specifieke personen. Hierbij is het raam van een Marokkaans gezin beklad met een hakenkruis en beledigende teksten, zoals *"oprotten kutmarokkaan"*.

Ongelijke behandeling of het gevoel ongelijk te worden behandeld
In deze paragraaf bespreken we incidenten die wij hebben gevonden in de BVH, waarbij mensen vanwege hun ras, huidskleur of culturele, nationale of etnische herkomst ongelijk worden behandeld. Hierbij hoeft het niet daadwerkelijk te gaan om ongelijke behandeling of racisme, ook incidenten waarin het slachtoffer het gevoel heeft ongelijk te zijn behandeld nemen we hierin mee. Incidenten waarbij naast een (gevoel van) ongelijke behandeling ook geweld kwam kijken vallen niet binnen deze categorie, maar binnen de categorie racistisch geweld. We zien uiteenlopende soorten van incidenten die vallen binnen deze categorie. Bij een groot deel van de incidenten zien we dat personen het gevoel krijgen ongelijk te worden behandeld door een ambtenaar met een publieke taak vanwege hun ras, huidskleur of culturele, nationale of etnische herkomst. Een ander voorbeeld van een incident van ongelijke behandeling is een Noord-Afrikaanse man, die geen nieuwe rekening kan openen bij de bank en het gevoel heeft dat hij wordt gediscrimineerd. Verder vonden wij meerdere incidenten in de BVH waarbij iemand een racist wordt genoemd. Ook deze incidenten zijn meegenomen in gevoel van ongelijke behandeling. Bij de selectie van de steekproef zijn incidenten waarbij een ambtenaar in functie "racist" wordt genoemd al grotendeels gefilterd, dit omdat in voorgaande jaren bleek dat veel van deze incidenten niet relevant bleken te zijn.

Bekladdingen met racistische teksten
Naast de 'gerichte' bekladdingen die wij indelen in de subcategorie racistisch geweld, vonden we in de steekproef ook zes incidenten van 'ongerichte' bekladdingen met een racistische component. Het gaat hierbij om bekladding met racistische teksten op een willekeurige plek, en dus niet op

woningen van mensen of plekken met een allochtone achtergrond. Voorbeelden van dergelijke incidenten zijn bekladding van een sportschool, een buitenschoolse opvang en een school.

Racistisch schelden

Tot slot vonden we in de steekproef 82 incidenten van racistisch schelden (deze komen ook voor in het hoofdstuk over racistisch schelden). Een voorbeeld is een ruzie tussen partners (een donkere vrouw en een Poolse man), waarbij de Poolse man op een gegeven moment *"kankerzwarte"* zegt. Wij vonden ook incidenten waarbij het racistisch schelden geen belangrijke rol had in het verdere incident. Een voorbeeld hiervan is het incident waarbij een man op een festival, onder invloed van drugs, vrouwen lastig valt, mensen bedreigd en één van de organisatoren bijt. Hij maakt ook een racistische opmerking naar een fotograaf.

5.3 Moslimdiscriminatie

Onder de incidenten met een racistisch karakter in de BVH vinden we ook incidenten van moslimdiscriminatie: incidenten met een tegen moslims gericht discriminatoir karakter. Het gaat hierbij om incidenten waarbij iemand met een (vermeende) moslimachtergrond onheus wordt bejegend dan wel gediscrimineerd. Omdat dit type incidenten over het algemeen samen gaat met racisme (vaak is niet precies duidelijk of de uitingen gericht zijn tegen het geloof of tegen een bevolkingsgroep, zoals Marokkanen), zijn deze incidenten onderdeel van het totaal aantal racistische incidenten. In 2014 vonden wij in de BVH 142 incidenten waarbij sprake was van moslimdiscriminatie. Dit is een sterke toename ten opzichte van 2013, toen binnen de racistische incidenten slechts 35 maal sprake was van moslimdiscriminatie. Dit terwijl in beide jaren dezelfde zoekopdracht is gebruikt om te zoeken naar discriminatie van Moslims. De verdeling van de 142 incidenten van moslimdiscriminatie over de verschillende politieregio's is te zien in tabel 20.

Tabel 20 Aantal incidenten van moslimdiscriminatie naar regionale eenheid in 2014

Regionale eenheden	**Moslimdiscriminatie**
Noord-Nederland	13
Oost-Nederland	19
Midden-Nederland	19
Noord-Holland	13
Amsterdam	24
Den Haag	21
Rotterdam	11
Zeeland-West-Brabant	13
Oost-Brabant	9
Limburg	0
Totaal	142

Beledigingen die plaatsvinden bij de incidenten waarbij sprake is van moslimdiscriminatie zijn vaak gericht tegen het Marokkaan zijn *en* het Moslim zijn. Bij een deel van deze incidenten wordt gereageerd op het dragen van een hoofddoek of burka. In één geval vond een vrouw dat zij werd gediscrimineerd omdat het schoolhoofd van haar zoontje haar had gevraagd om, wanneer zij in haar burka haar kind naar school bracht, een andere ingang te nemen, omdat de kinderen bang van haar zouden worden. In andere gevallen hadden vrouwen de indruk dat zij vanwege hun hoofddoek, bij sollicitaties werden gediscrimineerd, of dat zij op het werk anders werden behandeld omdat zij een hoofddoek droegen. Tevens zien we bij incidenten van moslimdiscriminatie burenruzies die ontaarden in discriminatie van Moslims.

In tabel 21 is het aantal incidenten van moslimdiscriminatie weergegeven, onderverdeeld naar incidentcode. In deze tabel is te zien dat in de meeste gevallen van moslimdiscriminatie de politie

dit heeft geregistreerd als discriminatie (32%) of als mishandeling/geweld (17%). Ook bedreiging komt relatief vaak voor bij incidenten van moslimdiscriminatie.

Tabel 21 Aantal incidenten van moslimdiscriminatie naar type in 2014

Type incident	Moslimdiscriminatie
Discriminatie	45
Mishandeling/geweld	24
Belediging	15
Bedreiging	14
Ruzie	14
Overig	14
Overlast	8
Vernieling (inclusief bekladding)	5
Manifestaties en aandachtsvestigingen	2
Diefstal	1
Wapenbezit	-
Totaal	142

5.4 *Discriminatie van Roma/Sinti*

Al jaren is het aantal incidenten van discriminatie van Roma/Sinti dat wij vinden in de politiegegevens klein. Over het jaar 2013 vonden wij er zeven, over het jaar 2014 vijf. De vijf incidenten van discriminatie van Roma/Sinti in 2014 vonden allemaal plaats in verschillende regio's. Bij het MDI kwamen in 2015 veertien meldingen van discriminatie van Roma/Sinti op het internet (MDI, 2015).

5.5 *Bevindingen uit andere bronnen*

Als we kijken naar de andere bronnen dan blijkt dat in 2014 de ADV's in totaal 6.123 klachten registreerden van racisme (exclusief moslimdiscriminatie); dit is 67% van het totaal aantal meldingen bij alle ADV's. Hiermee is racisme tevens de meest voorkomende grondslag bij de ADV's. Hiernaast registreerden de ADV's in 2014 224 klachten die betrekking hadden op moslimdiscriminatie, ruim 50% (125 klachten) van deze klachten had betrekking op 'vijandige bejegening' en ruim 37% (91 klachten) ging over 'omstreden behandeling'.

MiND heeft in 2014 159 meldingen ontvangen over discriminerende uitingen op internet op grond van ras. De meeste meldingen (n=63) hadden betrekking op discriminatie van personen met een donkere huidskleur. Het aantal meldingen met betrekking tot discriminatie van Marokkanen is onder andere naar aanleiding van de uitspraken van Wilders verdubbeld ten opzichte van 2013 (MiND, 2015). Aangiftes tegen Geert Wilders zijn in onze rapportage niet meegenomen omdat dit een vertekend beeld zou geven van het aantal racistische incidenten in Nederland.

Het MDI heeft in totaal 594 meldingen van discriminatie op grond van ras geregistreerd. Waarvan 255 meldingen betrekking hadden tot 'anti-zwart racisme' en 103 meldingen discriminatie van Marokkanen betrof (MDI, 2015).

6 *Extreemrechtse formaties en extreemrechts geweld*

(Willem Wagenaar)

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van het extreemrechtse veld in 2014. Dit gebeurt in een longitudinale context, waarbij we de beschreven ontwikkeling in de onderzoeksperiode steeds binnen het kader van een langere ontwikkeling plaatsen. Wij besteden eerst aandacht aan vragen rond de definitie en afbakening van het begrip 'extreemrechts'. Vervolgens geven we inzicht in organisatorische ontwikkelingen en geweldloze en gewelddadige activiteiten van extreemrechts. Tenslotte gaan we in op verschillende vormen van overheidsrespons op het verschijnsel.

6.1 *Kader: afbakening en definitie*

In deze rapportage hanteren we de definitie van extreemrechts zoals die door Van Donselaar (Moors, 2009) is opgesteld. Deze luidt als volgt:

> *Extreemrechtse/rechts-radicale formaties hebben een meer of minder uitgesproken ideologie die wordt gekenmerkt door (varianten van) oriëntatie op het 'eigene', (varianten van) afkeer van het 'vreemde', van politieke tegenstanders, en door een hang naar het autoritaire. Doordat extreemrechtse formaties, naarmate zij meer in de openheid treden, maatschappelijke weerstanden oproepen die tot conflicten (en repressieve reacties) kunnen leiden, zijn de leiders van deze formaties geneigd delen van hun ideologie te verhullen dan wel achterwege te laten. Omdat een formatie in ideologisch opzicht vage contouren kan hebben, kunnen naast ideologie ook sociale genealogie (afstamming van één of meer eerdere extreemrechtse formaties) en de magneetfunctie (op radicale rechts-extremisten uitgeoefende aantrekkingskracht) als indicatoren dienen.*

Centraal in de definitie staat de ideologie van een formatie, met de nadruk op onderscheid tussen het 'eigene' en het 'vreemde'. Het draait bij het 'eigene' om de manier waarop een groepering de eigen groep afbakent en op welke kenmerken de 'vreemde' groep daarvan wordt onderscheiden. Dat gebeurt bij verschillende extreemrechtse groepen op verschillende manieren. Maar kenmerkend voor extreemrechtse formaties is wel dat deze afbakening van het 'eigene' en het 'vreemde' altijd in het hart van de ideologie zit én altijd een etnisch aspect kent. Het 'eigene' wordt als homogeen geheel gezien, het 'eigen volk', met eenzelfde etniciteit, een gezamenlijke en homogene culturele identiteit of een gezamenlijk 'volksbelang'. Het 'vreemde' daarentegen kan vele gezichten hebben. Het zit, als dialectische tegenhanger van het 'eigene', eveneens in het hart van de ideologie van extreemrechtse formaties, en wordt vooral afgebakend door datgene wat het 'eigene' niet is.

Daarnaast kenmerken extreemrechtse formaties zich door een afkeer van politieke tegenstanders, die niet zozeer als 'volksvreemd' worden gezien – ze zijn immers vaak onderdeel van de als homogeen aangeduide volksgemeenschap – maar wel als 'volksvijandig'. Naast de ideologie hanteert Van Donselaar twee meetinstrumenten, die wij ook overnemen bij onze beoordeling van het extreemrechtse gehalte van een formatie. Met de sociale genealogie wordt gekeken in hoeverre een (nieuwe) formatie onderdak biedt aan bekende rechtsextremisten uit andere formaties, een gebruikelijk verschijnsel binnen extreemrechts. Met de magneetfunctie wordt gekeken in hoeverre

bestaande extreemrechtse organisaties zich aangetrokken voelen tot een nieuwe speler. In hoeverre zien zij een nieuwkomer als één van de hunnen.

Met de definitie van Van Donselaar uit 2009 stopte het debat rond de definitie en afbakening echter niet. Naast deze definitie was er een sterke behoefte om modernere extreemrechtse partijen, die zich meer richten op thema's als moslims en immigratie, te onderscheiden van klassieke neonazi's voor wie antisemitisme en het denken in biologische verschillen tussen 'rassen' in de kern van de ideologie zit. Van Donselaar maakte daartoe een onderscheid in het extreemrechtse veld tussen 'klassiek extreemrechts' en 'nieuw rechts-radicaal'. Onder klassiek extreemrechts worden die formaties begrepen die zich in de klassieke extreemrechtse traditie plaatsen, omdat ze bijvoorbeeld teruggrijpen naar ideeën of symbolen uit het Derde Rijk (voornamelijk neonazi's) of uit het klassieke fascisme (zoals de verschillende Identitaire groepen). Daarnaast zijn er formaties, zoals de Partij voor de Vrijheid (PVV), die weliswaar een als extreemrechts te herkennen onderscheid tussen het 'eigene' en het 'vreemde' hanteren, maar desondanks verschillen van deze klassiek extreemrechtse formaties. Zo is er geen sprake van een sociale genealogie: De personele invulling van de PVV kent geen personen met een traditie in andere extreemrechtse formaties en associaties met klassiek extreemrechts worden door deze formaties doorgaans fel van de hand gewezen. Daarnaast is er ook sprake van een groot verschil tussen de PVV en klassiek extreemrechts wanneer het over Joden en Israël gaat. Bij klassiek extreemrechtse formaties behoren Joden en Israël tot het 'vreemde', bij nieuw rechtsradicale formaties als de PVV tot het 'eigene' (Moors, 2009).

Wij richten ons in deze publicatie voornamelijk op klassiek extreemrechtse formaties. In paragraaf 6.2 zal echter ook kort worden ingegaan op de omgang van de PVV met klassiek extreemrechtse thema's en formaties.

6.2 *Klassiek extreemrechtse formaties*

In deze paragraaf tonen we een parade van klassiek extreemrechtse organisaties die in 2014 in Nederland actief waren. Het feit dat er, ondanks de geringe actieve aanhang voor deze groepen, verschillende groepen bestaan heeft in veel gevallen geen ideologische oorzaak. Vaker gaat het om afsplitsingen op basis van persoonlijke ruzie of een *incompatibilité d'humeur*.

In grote lijnen is er tussen de verschillende formaties een ideologische scheidslijn zichtbaar die maakt dat ze in twee categorieën zijn in te delen.

We maken daarom in dit hoofdstuk een onderscheid tussen identitaire formaties, die zich vooral beroepen op een Nederlandse identiteit, en neonazistische formaties, die zich meer baseren op de oude nationaalsocialistische idealen van het Derde Rijk. Verder zal kort worden ingegaan op het relatief nieuwe verschijnsel van anti-islamitische actiegroepen en op gebeurtenissen rond extreemrechtse muziek.

Na de bespreking van deze onderwerpen geven wij een beredeneerde schatting van het aantal leden van genoemde formaties. Tot slot kijken we kort naar de verhouding tussen deze klassiek extreemrechtse formaties en de Partij voor de Vrijheid (PVV), omdat er sprake is van een voortdurende dynamiek tussen die groeperingen en hun opvattingen, die invloed heeft op elkaars functioneren en op elkaars maatschappelijke betekenis.

Identitaire Formaties

In 2014 waren drie groepen actief die als identitair gekwalificeerd kunnen worden: Identitair Verzet, de heel-Nederlandse actiegroep Voorpost en Zwart Front.

Identitaire formaties streven naar een ideaal van een homogeen Nederlands volk binnen het gebied waar dit volk historisch gezien is gevestigd. Het onderscheid tussen het 'eigene' en het 'vreemde' spitst zich bij deze groepen toe op het Nederlands taalgebied en de cultureel-etnische eigenheid van het daar levende Nederlandse volk. Dat komt tot uiting in het afwijzen van externe invloeden of bedreigingen ten aanzien van dat Nederlandse volk. Primair gaat dat om 'vreemde' invloeden door immigratie. Maar identitaire formaties stellen zich bijvoorbeeld ook teweer tegen 'bedreigingen' als de invloed van Engelse leenwoorden of de aanwezigheid van 'cultuurvreemde'

buitenlandse multinationals in Nederland. Maar ook andere veronderstelde bedreigingen van die homogene Nederlandse identiteit, zoals pedofilie, drugs of het aanpassen van het uiterlijk van Zwarte Piet zijn reden tot actie door deze groepen. Verder bestaat de uitgesproken wens het veronderstelde homogene Nederlands taalgebied, bestaand uit Nederland, Vlaanderen en Noord-Frankrijk, samen te voegen in een nieuw land, Dietsland, en voelt men zich om dezelfde redenen sterk verwant met de blanke Afrikaners in Zuid-Afrika.

Identitair Verzet

Identitair Verzet is een actiegroep die eind 2012 werd opgericht. De personele omvang van de groep is beperkt. Ondanks deze beperking wist de groep in 2014 toch een aantal keer de aandacht op zich te vestigen met opvallende acties.

Dit gebeurde in 2014 vooral toen de organisatie onder de gelegenheidsnaam 'Pro Patria' een demonstratie door de Haagse Schilderswijk organiseerde tegen de fundamentalistische Islam en de Islamitische Staat (IS). Die demonstratie zorgde voor veel onrust. Aan de ene kant kende de demonstratie zelf een onverwacht hoge opkomst met deelnemers van heel diverse achtergrond: rechtsextremisten, waaronder een aantal neonazi's, een flinke groep ADO-hooligans die actief waren geworven tijdens een wedstrijd die dezelfde middag was gespeeld[5], PVV-aanhangers en enkele groepjes migranten uit door IS bedreigde gebieden. Deze brede mix aan deelnemers was het weliswaar eens over het gezamenlijke thema, maar tegelijkertijd bestonden er tussen deze verschillende groepen ook grote verschillen van inzicht over andere onderwerpen. Dat zorgde er voor dat er vanuit de demonstratie, maar ook binnen de demonstratie zelf onrust ontstond. Door de groep rechtsextremisten en hooligans werd actief de confrontatie gezocht met allochtone omstanders, met de politie, maar ook met niet-gelijkgestemde deelnemers aan de eigen demonstratie. Zo werd een deelnemende PVV-aanhanger met een Israëlische vlag aangevallen door eveneens deelnemende neonazi's. Aan de andere kant hadden extremistische moslimjongeren met succes de eigen aanhang en andere jongeren uit de Schilderswijk weten te mobiliseren om de demonstratie te verstoren. Ook zij zochten de confrontatie met de demonstranten, politie en pers, wat voor ernstige rellen in de wijk zorgde. De politie leidde vanwege deze onrust de extreemrechts demonstratie via een aangepaste route om de Schilderswijk heen.

Door de organisatoren van de demonstratie en andere rechts-extremistische organisaties werd dit getypeerd als een overgave aan moslimextremisten door de Haagse autoriteiten. Deze gang van zaken kreeg een vervolg in een reeks aan nieuwe demonstratieaanvragen door de Schilderswijk op één en dezelfde dag.[6] De burgemeester van Den Haag verbood alle initiatiefnemers echter met succes om nog door de Schilderswijk te lopen, zie ook paragraaf 6.4. Daarna zagen de meeste aanvragers af van een demonstratie.[7]

Op twee andere momenten in 2014 gebruikte Identitair Verzet maatschappelijke onrust voor het organiseren van acties. De organisatie voerde actie in Leiden tegen de daar gevestigde pedoseksueel Benno L. en in Gouda werd bij de Sinterklaasintocht door activisten van Identitair Verzet actie gevoerd tegen anti-Zwarte Piet-demonstranten, waarbij enkelen van hen werden gearresteerd.

Voorpost

De Vlaams-Nederlandse actiegroep Voorpost streeft al sinds de jaren zeventig naar de eenwording van Nederlandstalige gebieden in Nederland, België en Frankrijk. Dat streven combineert de groep met een extreemrechtse ideologie. Het jaar 2014 was voor Voorpost een jaar van stilstand. De organisatie kampt in Nederland al jaren met een terugloop aan activisten, activiteiten en publieke belangstelling. De afname van aantallen aanhangers kwam in 2013 in een stroomversnelling terecht, nadat een aantal actieve leden afgesplitst was in Identitair Verzet.

5 De organisatoren hadden de demonstratie met opzet na de wedstrijd ADO Den Haag-Feyenoord gepland.

6 Ook Geert Wilders kondigde aan door de wijk te willen lopen met een Nederlandse vlag en de Haagse PVV-fractie riep op tot deelname aan een tweede demonstratie van 'Pro Patria'. Verder kondigden diverse andere extreemrechtse groeperingen, maar ook antifascistische- en moslimorganisaties demonstraties aan.

7 Een groep aanhangers van Identitair Verzet trok die dag naar een linkse anti-PVV demonstratie in Utrecht en poogde die te verstoren.

Inmiddels is de krimp van Voorpost gestopt en bestaat de organisatie uit een kleine groep van ongeveer vijftien vaste activisten, voornamelijk uit de regio Zuid-Holland. Deze groep organiseerde in 2014 dertien acties en achttien bijeenkomsten in Nederland en bezocht verder activiteiten van de Vlaamse zusterorganisatie. In Nederland richtte Voorpost zich acht keer tegen de vestiging van opvang van asielzoekers. In Zeist, Breda en 's Gravendeel werden tijdens voorlichtingsavonden over de vestiging van asielzoekers kleinschalige protestacties opgezet.

Zwart Front

De actiegroep Zwart Front werd in 2012 opgericht en kende in 2014 een beperkte en vooral erg jonge aanhang van tieners en vroege twintigers. Zwart Front manifesteerde zich vooral 's nachts middels het ophangen van pamfletten en spandoeken met politieke leuzen als 'Multicultuur is anti-Nederlands', 'Fascistische Actie' en 'Nederland Ontwaakt!'.

Neonazistische formaties

In 2014 was maar één politieke partij actief die als neonazistisch is te kwalificeren, de Nederlandse Volks-Unie (NVU). Daarnaast waren er verschillende kleine neonazistische actiegroepen actief, waarvan alleen Blood & Honour van enige omvang is.

Neonazistische formaties onderscheiden zich van identitaire formaties primair doordat zij het 'eigene' en het 'vreemde' definiëren vanuit biologisch-racistische kenmerken: Het blanke ras is biologisch superieur aan andere rassen, waaronder het Joodse. Daarnaast oriënteren zij zich, anders dan identitaire formaties, vooral op 'Germaanse broedervolken' en minder op het Nederlands taalgebied. Tenslotte streven zij veelal naar een herstel van een Groot-Germaans Rijk, in de traditie van het Derde Rijk uit de periode 1933-1945.

De Nederlandse Volks-Unie (NVU)

De NVU is de enige neonazistische politieke partij in Nederland, een *partij* omdat de NVU de intentie heeft om aan verkiezingen deel te nemen. De NVU heeft vanaf de oprichting in 1971 een stormachtig bestaan gekend, maar is in de afgelopen decennia nooit uit de politieke marge gekomen. Was de partij in de eerste 20 jaar van het bestaan openlijk neonazistisch, inmiddels is dat publieke imago enigszins naar de achtergrond geschoven. Na ettelijke confrontaties met het strafrecht is er de huidige partijvoorzitter namelijk veel aan gelegen om binnen de marges van de wet te blijven[8]. Voor de buitenwereld zwijgen partijvertegenwoordigers daarom over deze neonazistische politieke oriëntatie, maar achter de schermen is de partij nog steeds duidelijk neonazistisch georiënteerd. Zo manifesteert de partij zich onder andere door besloten herdenkingsbijeenkomsten voor verschillende belangrijke personen uit het Derde Rijk.

De actieve aanhang van de NVU slonk de afgelopen jaren en daarmee ook de aantallen demonstraties. In 2014 organiseerde de partij slechts twee demonstraties met respectievelijk 35 en 60 deelnemers. De actieve eigen aanhang is al jaren stabiel rond de 20-30 personen.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 deed de NVU mee in drie gemeentes: Arnhem, Westland en Purmerend. Die locaties waren ingegeven door de aanwezigheid van loyale activisten in die plaatsen. Veel succes leverde dat niet op, de NVU kreeg in die plaatsen respectievelijk 0,72%, 0,85% en 1,2% van de stemmen, ruim onvoldoende voor een raadszetel.

Na jaren van samenwerking met groepen uit Nederland, Duitsland en België was de NVU recent gestopt met dit soort verbanden. Evenzovele ruzies waren de aanleiding daarvoor. In 2014 is er echter sprake van een nieuwe samenwerking, met een kleine neonazistische groep uit België, de Autonome Nationalisten Vlaanderen. Deze samenwerking leidde tot enkele gezamenlijke bijeenkomsten, deelname aan demonstraties en de ambitie om ook in België aan de verkiezingen deel te gaan nemen. Een deel van die gezamenlijke bijeenkomsten vond plaats in een huiskamerkroeg in Ravenstein. Deze kroeg, 'De Nationalist', is in 2014 opgezet door een NVU-kaderlid. Na vragen in de

8 Dat lukt overigens niet altijd. In 2014 werd de partijvoorzitter in Hoger Beroep veroordeeld tot een geldboete wegens discriminerende uitlatingen gedaan op een NVU-demonstratie in 2011, zie paragraaf 6.4.

gemeenteraad gaf B&W aan geen stappen tegen de kroeg te nemen, omdat het een privéwoning betreft en er geen overlast wordt veroorzaakt.[9]

Blood & Honour

Naast de politieke partij, de NVU, kent Nederland enkele kleine neonazistische actiegroepen. Blood & Honour is de enige Nederlandse neonazistische actiegroep met meer dan 10 actieve aanhangers. Deze van oorsprong Engelse organisatie voor extreemrechtse skinheads kent in tal van westerse landen nationale en regionale 'divisies'. In Nederland had deze organisatie in 2014 vier divisies: 'Westland', 'Oostland', 'Noordland' en 'Zuidland'. De activiteiten van deze groepen betroffen voornamelijk het bezoek van concerten en demonstraties van gelijkgestemde organisaties in het buitenland. In Nederland werden enkele herdenkingen gehouden, bijvoorbeeld van de geboortedag van Adolf Hitler en van de 'zwarte weduwe' Rost van Tonningen.

In kringen van de divisie 'Noordland' werd in 2014 een eigen kroeg en trainingsaccomodatie geopend in Veendam. Na enkele bijeenkomsten en concerten werd de locatie door de gemeente gesloten, omdat het hier een illegale kroeg betrof.

Ulfhednar

In 2011 splitste een militante groep uit Noord-Holland zich af van Blood & Honour en ging verder onder de naam Ulfhednar. Nadat enkele leden van de groep in 2011 gearresteerd werden met vuurwapens en de groep verdacht werd van het voorbereiden van terroristische activiteiten (zie paragraaf 6.4), verdween Ulfhednar in 2014 van het toneel.

Overige neonazistische actiegroepen

Naast Blood & Honour zijn er nog enkele marginale neonazi-groepjes actief, met elk een aanhang van enkele personen. Eén van die groepjes, handelend onder de namen 'Vrije Nationalisten Noord-Brabant', 'Anti-Capitalist Network', 'Netwerk Nationale Socialisten' of 'Groene Nationalisten', zocht vooral aansluiting bij klassiek linkse thema's als arbeidersstrijd, anti-kapitalisme, milieu en dierenrechten. Tegelijkertijd bedienden ze ook een antisemitische agenda door bijvoorbeeld op de dag van de Dodenherdenking pamfletten op te hangen tegen de 'Palestijnse Holocaust'.

Muziek

Muziek, optredens en bands zijn vaak een bindend element in de internationale neonazi-wereld, vooral waar het om extreemrechts georiënteerde skinheads gaat. Bands genieten internationale bekendheid en concerten zijn (vaak internationale) verzamelplekken van gelijkstemde groepen.

Ook in Nederland zijn er enkele extreemrechtse bands actief. Opvallender is echter de rol die Nederland al enkele jaren speelt als uitwijkmogelijkheid voor de Duitse neonazi-band 'Kategorie C'. Deze band is zowel populair onder rechtsextremisten als in kringen van gewelddadige voetbalhooligans. Tegelijkertijd is het, vanwege het omstreden karakter van de band, uiterst moeilijk om in Duitsland op te treden. Daarom vonden de afgelopen jaren verschillende concerten van Kategorie C plaats in het grensgebied van Nederland. In 2014 vond er minstens één concert plaats, in Arnhem.

Anti-islamitische actiegroepen

Eind 2014 werden in Nederland twee actiegroepen opgericht die geïnspireerd zijn door succesvolle buitenlandse initiatieven en zich primair richten tegen moslims en andere migrantengroepen. De Duitse succesvolle actiegroep Pegida (Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes) kreeg een Nederlandse zusterorganisatie. Ook de Britse English Defense Leaugue (EDL) kreeg in de Dutch Defense League een Nederlandse kopie. Behalve enige aanwezigheid op internet ondernamen beide organisaties in 2014 nog geen activiteiten en kenden geen lidmaatschappen of zichtbare aanhang.

9 S. Boutkan (2015) Gemeente Oss neemt geen maatregelen tegen 'nazikroeg' Ravenstein. http://www.arenalokaal.nl/arena/nieuws/regio-oss-uden/regio-ravenstein-herpen/ravenstein/gemeente-oss-neemt-geen-maatregelen-tegen-nazikroeg-ravenstein (2.10.2015).

Aanhang van extreemrechtse formaties

De exacte ledenaantallen of aantallen aanhangers van extreemrechtse formaties zijn ons onbekend. Bij de meeste formaties is er immers geen sprake van een formele ledenstructuur. Als er wel een ledenadministratie is maken deze organisaties doorgaans geen ledentallen bekend of schermen ze met ongeloofwaardige aantallen aanhangers of leden. Er is geen andere manier om dergelijke informatie te vergaren. Op basis van aantallen zichtbare activisten is echter wel een beredeneerde schatting te maken van de hoeveelheid actieve leden. Het gaat dan om leden of aanhangers die deelnemen aan publieke acties (demonstraties en manifestaties) of aan andere zichtbare activiteiten van een organisatie (zaalbijeenkomsten of activiteiten op sociale media).

Tabel 22 Geschatte aantallen actieve leden extreemrechtse formaties 2010-2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Identitair Verzet	-	-	-	10	10
Voorpost	60	15	15	15	15
Zwart Front	--	-	5	10	5
NVU	30	20	25	20	30
Blood & Honour-netwerk	50	50	40	45	30
Overige neonazi's	15	5	15	20	10
Totaal	155	90	100	120	100

Sinds de sterke afname van het aantal actieve aanhangers van klassiek extreemrechtse formaties rond 2009-2010 is de omvang al enige jaren min of meer stabiel gebleven. In 2014 zagen we vooral dat activisten die al geruime tijd betrokken zijn bij deze organisaties actief bleven. Er haakten weinig mensen af, maar er kwamen ook weinig nieuwe aanhangers bij. Het extreemrechtse landschap blijft vooralsnog klein en versplinterd.

De PVV en de klassiek extreemrechtse formaties

Het verkiezingsjaar 2014 stond voor de PVV in het teken van twee bepalende gebeurtenissen. Ten eerste was er de toespraak van partijleider Wilders op de avond van de gemeenteraadsverkiezingen, waar hij zijn uitspraak deed over het 'regelen' van 'minder Marokkanen'.

Ten tweede ondernam de PVV een zoektocht binnen het Europees Parlement naar politieke bondgenoten om een Europese fractie mee te vormen. In beide gevallen ging de partij een grens over, die in de jaren daarvoor veelal gehandhaafd bleef.

Met zijn toespraak waarin hij stelde dat de PVV 'minder Marokkanen' zou gaan regelen, ging Geert Wilders een grens over die hij in de jaren daarvoor meestal redelijk scherp in het oog hield. Een grens waarbij hij 'de ander' meestal definieerde op basis van het geloof, de Islam, en niet als een andere etnische bevolkingsgroep. Dat was ook de strafrechtelijke grens die de rechtbank Amsterdam vaststelde toen Geert Wilders in 2011 vrij werd gesproken van de aanklacht wegens discriminatoire belediging[10]. Harde kritiek op een godsdienst is toegestaan, maar het discriminatoir beledigen van bevolkingsgroepen niet, oordeelde de rechtbank. Met de 'minder'-uitspraken stapte Wilders ogenschijnlijk over deze strafrechtelijke grens heen. Er werd massaal aangifte tegen hem gedaan. Het Openbaar Ministerie besloot op 18 december 2014, na ampele bestudering van de uitspraken, om deze door de strafrechter te laten toetsen.

Behalve een verschuiving in de positie van de PVV in relatie tot de discriminatieverboden is er door de 'minder'-uitspraak ook sprake van een verschuiving van de positie van de PVV in de afbakening van wat als het 'eigene' en wat het 'vreemde' wordt benoemd. Al moet tegelijkertijd worden geconstateerd dat het hier niet om een radicale breuk gaat, maar veeleer om een voortgaande ontwikkeling. In de vorige monitorrapportage werd al geconstateerd dat de PVV vanaf december 2012 in de Tweede Kamer met enige regelmaat het woord 'Marokkanenprobleem' was gaan gebruiken. In die rapportage werd daarom ook gesteld dat de PVV zich met de zichtbare verschuiving van religiekritiek naar het etnisch duiden van maatschappelijke problemen qua thematiek meer richting

10 Rb. Amsterdam 23 juni 2011, LJN BQ9001.

de afbakening van het ‘eigene’ en het ‘vreemde’ beweegt, zoals klassiek extreemrechtse partijen die hanteren. Die ontwikkeling heeft zich in 2014 dus versterkt voortgezet.

Bij de tweede gebeurtenis, de zoektocht naar potentiële politieke partners om een Europese fractie te vormen, is ook sprake van een voortgaande ontwikkeling. In de vorige rapportage werd beschreven hoe deze zoektocht in 2013 was verlopen. Er werden toen contacten gelegd met partijen die niet alleen binnen de door ons gehanteerde definitie van klassiek extreemrechts vielen, maar die ook tot kort daarvoor door de PVV zelf op afstand werden gehouden vanwege hun extreme of racistische gedachtegoed. Dat ging om partijen als het Front National, het Vlaams Belang, de Lega Nord en de Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ). Deze contacten werden in 2014 bestendigd en omgezet in samenwerkingsverbanden. Maar na de Europese Verkiezingen bleek aanvankelijk het gezamenlijk aantal behaalde zetels te klein te zijn om een formele fractie te kunnen vormen. Daarop werd de zoektocht uitgebreid. Er werden daarom onder andere contacten aangegaan met de Poolse partij Kongres Nowej Prawicy (KNP, Congres van Nieuw Rechts)[11].

Daarnaast verschuiven klassiek extreemrechtse formaties in Nederland ook van positie. Zij richten zich steeds vaker op onderwerpen die met succes door nieuw rechts-radicale formaties - zoals de PVV - naar voren worden gebracht: moslims, asielzoekers, de Europese Unie. Tegelijkertijd laten zij klassieke aspecten als biologisch verklaard racisme en antisemitisme steeds vaker achterwege in hun publieke presentatie[12]. Een belangrijk voorbeeld daarvan is het Franse Front National dat steeds nadrukkelijker afstand neemt van haar antisemitische wortels, en leden die zich te radicaal of antisemitisch uitlaten royeert.

Zoals uiteengezet in de paragraaf over afbakening en definitie beschouwen wij de PVV als ‘nieuw rechts-radicaal’, omdat de partij weliswaar onder een brede definitie van ‘extreemrechts’ te vatten is, maar tegelijkertijd verschilt van de hierboven beschreven klassiek extreemrechtse groepen. De belangrijkste verschillen zijn het ontbreken van een verband met oudere, klassiek extreemrechtse personen of organisaties en een volledig andere opvatting over Joden en Israël dan de meeste klassiek extreemrechtse formaties.

Er is door de bovenstaande ontwikkelingen een lans te breken om de afbakening tussen de nieuw rechts radicale PVV en klassiek extreemrechtse formaties minder stellig te hanteren. Maar vooralsnog blijven er belangrijke redenen om het onderscheid tussen klassiek extreemrechts en de nieuw rechts-radicale PVV wel te handhaven: Er is geen sprake van een sociale genealogie vanuit klassiek extreemrechts naar de PVV en er is wel sprake van een geheel andere opstelling ten opzichte van Joden en Israël.

6.3 *Extreemrechtse publieke manifestaties*

Manifestaties van extreemrechts in het publieke domein zijn te onderscheiden in gewelddadige en geweldloze manifestaties. Bij gewelddadige manifestaties gaat het bijvoorbeeld om mishandeling, vernieling of bedreiging. Bij geweldloze manifestaties moet gedacht worden aan demonstraties, publieke protestbijeenkomsten of bijvoorbeeld het uitdelen van pamfletten op straat. Daartussen zit een grijs gebied van moeilijker categoriseerbare acties, zoals het illegaal plakken of bekladden, uitschelden of meedragen van beledigende en strafbare leuzen of symbolen. In deze rapportage hanteren wij een duidelijk afgebakend aantal categorieën van geweldsvormen: doelbekladdingen, bedreigingen, bommeldingen, confrontaties, vernielingen, brandstichtingen en mishandelingen[13]. Alle extreemrechtse manifestaties die niet onder deze categorieën zijn te rangschikken, scharen wij onder de term ‘geweldloze manifestaties’.

---

11 De leider van de KNP in 2014, Janusz Ryszard Korwin-Mikke, verkondigde verscheidene omstreden opinies. Zo stelde hij dat er geen schriftelijk bewijs bestaat dat Hitler zich bewust was van de Holocaust.

12 Ook de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) meldt in het laatste jaarverslag: ‘De AIVD voorziet een verschuiving van ‘klassiek’ rechtsextremisme naar anti-islami(s)tisch verzet, gepaard met groeiende actiebereidheid.’ Zie: AIVD (2015) Jaarverslag 2014, p.33.

13 In oudere monitorrapportages werden ook bomaanslagen en doodslag meegeteld, maar dergelijke incidenten zijn de afgelopen jaren niet meer voorgekomen.

Extreemrechts geweld

In deze paragraaf kijken we specifiek naar politiek geweld met een achterliggende extreemrechtse motivatie. Daarbij moeten we wel vermelden dat in veel gevallen de precieze motivatie achter een crimineel feit niet bekend wordt. Daders zelf blijven bijvoorbeeld buiten beeld, ontkennen schuldig te zijn of ontkennen een politiek motief. Daarom zullen we bij deze incidenten vaak uit de context moeten afleiden of het gaat om extreemrechtse betrokkenheid. Het schatten van een extreemrechts gehalte van een incident kan op verschillende manieren gebeuren. Wij hebben ons daarbij gebaseerd op concrete aanwijzingen uit de incidentbeschrijvingen, zoals gebruikte propaganda van organisaties, gebruikte extreemrechtse terminologie of betrokkenheid van bekende rechtsextremisten. Bij twijfel is een incident niet meegeteld.

Voor het samenstellen van dit overzicht is gebruikgemaakt van data uit verschillende bronnen. Een belangrijk deel is gevonden in de politieregistraties[14]. Verder is gebruikgemaakt van gegevens van de Onderzoeksgroep Kafka, de gezamenlijke database van de Nederlandse antidiscriminatievoorzieningen en een eigen dataverzameling uit open bronnen. Daarnaast zijn data uit gegevenspublicaties van anderen verwerkt, zoals jaarverslagen van het CIDI, MDI, MInD en LECD. Het selecteren, kwalificeren en coderen hebben wij zelf ter hand genomen en is niet gebeurd door de dataleveranciers.

Dat alles levert voor 2014 tweeënveertig geweldsincidenten op met een extreemrechtse achtergrond. In tabel 23 is dit aantal uitgesplitst naar de verschillende geweldscategorieën en vergeleken met de gegevens van voorgaande jaren.

Tabel 23 Extreemrechts geweld, naar categorie 2010-2014

Categorie	2010	2011	2012	2013	2014
Doelbekladding[1]	1	3	1	6	11
Bedreiging	10	8	8	5	13
Bommelding	0	0	0	0	0
Confrontatie	6	3	2	4	7
Vernieling	5	0	1	1	4
Brandstichting	0	1	0	0	0
Mishandeling	9	3	2	1	7
Totaal	31	18	13	17	42

1 Om onderscheid te kunnen maken tussen zeer veel voorkomende, maar niet doelgerichte bekladdingen en kladacties die zich op specifieke personen of objecten richten en daarom een meer bedreigend karakter hebben, tellen wij alleen zogenaamde doelbekladdingen: bekladdingen die zijn aangebracht op een specifieke plaats die een relatie heeft met de boodschap. Voorbeelden daarvan zijn een hakenkruis op een synagoge, een racistische leuze op een moskee of een extreemrechtse sticker op de voordeur van een allochtoon gezin.

De betekenis van de sterke toename ten opzichte van 2013 moet in de context geduid worden. Het gaat hier om kleine getallen, dus kunnen kleine veranderingen ogenschijnlijk grote verschillen maken.

Maar wanneer we de incidenten inhoudelijk bekijken vallen er wel degelijk enkele zaken op. Het gaat dan vooral om incidenten die een relatie hebben met gebeurtenissen uit 2014 met een maatschappelijk polariserend karakter. Om te beginnen waren er verschillende incidenten (vier, tegen één in 2013) die een achtergrond hadden in de Zwarte Piet-discussie. Publieke tegenstanders van Zwarte Piet werden bedreigd en demonstranten tegen Zwarte Piet werden fysiek aangevallen door rechtsextremisten.

Ook het aantal bedreigingen door aanhangers van de PVV aan het adres van tegenstanders van die partij nam toe. Nadat vorig jaar gemeld kon worden dat er opvallend genoeg bijna geen gewelddadige bedreigingen meer uit de hoek van PVV-aanhangers waren geregistreerd (één incident), was

14 Zie voor de beschrijving van de zoekmethodiek Hoofdstuk 2.

er in 2014 wel weer sprake van een aantal bedreigingen (vier) uit die hoek. Zo werden er op sociale media doodsbedreigingen geuit tegen mensen die aangifte tegen Geert Wilders deden.
Een derde categorie incidenten uit 2014, die een relatie heeft met maatschappelijke polarisatie, bestond uit drie incidenten (nul in 2013) uit de hoek van extreemrechtse Turken. Zij richtten zich met geweld tegen Koerden en tegen politieke tegenstanders in Nederland.

Als vierde categorie vallen de tien incidenten met een extreemrechtse achtergrond tegen moslims en islamitische gebouwen op, tegen één incident in 2013. Een moskee ontving bijvoorbeeld een pakket met een stuk varkensvlees, samen met propagandamateriaal van de NVU en een brief 'Moslims horen hier niet. Jullie dienen zo snel mogelijk het land te verlaten'.

Geweldloze manifestaties

De duidelijkste vorm van geweldloze politieke manifestatie is de demonstratie. Deze paragraaf zal zich tot die manifestatievorm beperken. We zien deelname van rechts-extremisten aan demonstraties in drie categorieën. Ten eerste was er sprake van deelname aan extreemrechtse demonstraties in Nederland, ten tweede van deelname aan extreemrechtse demonstraties in het buitenland en ten derde van deelname aan demonstraties van organisaties met een (geheel) andere politieke oriëntatie.

Extreemrechtse demonstraties in Nederland

Tabel 24 Aantal extreemrechtse demonstraties in Nederland (2008-2014)

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
29	31	19	12	5	14	13

In de vorige rapportage werd geconstateerd dat het aantal extreemrechtse demonstraties was toegenomen, maar dat het tegelijkertijd in grote meerderheid om kleinschalige demonstraties ging. Dat beeld is in 2014 hetzelfde gebleven. Er waren dertien extreemrechtse demonstraties (zie tabel 24), waarvan er slechts vier meer dan vijftig demonstranten trokken (in 2013 was dat er één). Bij de overige demonstraties ging het om kleinschalige initiatieven met meestal tussen de vijf en tien deelnemers. De vier grotere uitzonderingen betroffen de 'Pro Patria'-demonstratie van Identitair Verzet die al eerder ter sprake kwam; een demonstratie van de NVU in Den Haag trok enkele tientallen demonstranten; Identitair Verzet demonstreerde in Leiden tegen een pedoseksueel; en in Nijmegen werd een steundemonstratie georganiseerd voor Wilders vanuit extreemrechtse kring, nadat er massaal aangifte tegen hem was gedaan na de 'Minder'-uitspraken.

Extreemrechtse demonstraties in het buitenland

In 2014 namen Nederlandse rechts-extremisten acht keer deel aan demonstraties in Duitsland. Het ging vooral om demonstraties uit het neonazistisch spectrum, maar ook om deelname aan enkele initiatieven uit anti-islamitische hoek als Pegida en HoGeSa (Hooligans Gegen Salafisten). Ook in België werd deelgenomen aan vijf demonstraties, vooral door activisten van Voorpost.

De motivatie om de grens over te demonstreren lijkt tweeledig te zijn. Enerzijds willen de Nederlandse deelnemers op die manier internationale contacten opdoen of onderhouden met personen en groepen in een land waar extreemrechtse organisaties veel groter en succesvoller zijn dan in Nederland. Anderzijds waarderen de Nederlandse demonstranten vooral de demonstraties in Duitsland vanwege de voor Nederlandse begrippen grote aantallen deelnemers en de vaak gewelddadige confrontaties met de politie en politieke tegenstanders.

Tabel 25 Aantal keren dat Nederlandse rechts-extremisten Duitse demonstraties bezochten per jaar (2008-2014)

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
9	14	13	10	16	15	8

Deelname aan demonstraties van derden
Naast deelname aan eigen demonstraties namen groepen rechtsextremisten ook acht keer deel aan demonstraties van niet-rechtsextremisten. Meestal ging dat om demonstraties met onderwerpen uit het eigen actierepertoire, bijvoorbeeld de deelname aan een demonstratie voor het behoud van een Zwarte Piet of tegen militaire acties van Israël. Twee maal ging dat om demonstraties met een meer algemeen karakter, 'tegen bezuinigingen' bijvoorbeeld. Eén keer werd ook aansluiting gezocht (door activisten van de Vrije Nationalisten Noord-Brabant) bij een vakbondsdemonstratie.

6.4 Overheidsrespons

De overheidsrespons op extreemrechtse incidenten is in drie categorieën onder te verdelen: bestuurlijke, strafrechtelijke en curatieve respons. Met bestuurlijke respons bedoelen wij formele reacties met een beperkend of repressief karakter door overheidsorganen. Te denken valt aan het preventief verbieden van extreemrechtse acties of het uitvaardigen van noodbevelen. Strafrechtelijke respons vindt enerzijds plaats bij het overtreden van de diverse strafrechtelijke discriminatie-artikelen, maar kan anderzijds betrekking hebben op commune delicten met een extremistische achtergrond. Met curatieve respons bedoelen wij de initiatieven die anders dan op een repressieve manier iets willen doen aan rechtsextremisme. Primair moeten we daarbij denken aan educatieve projecten en projecten die tot doel hebben radicalisering van individuen te voorkomen of radicalen te 'de-radicaliseren'.

6.4.1 Bestuurlijke respons
Het preventief verbieden van extreemrechtse bijeenkomsten of demonstraties is een ingewikkelde, in de meeste gevallen zelfs onmogelijke zaak. De grondwettelijk rechten op vergadering en betoging kennen een limitatieve opsomming van verbodsgronden. Daardoor is het in geen geval mogelijk om als (lokaal) bestuur op inhoudelijke gronden (vanwege de uit te dragen boodschap) tot een preventief verbod over te gaan van demonstraties of bijeenkomsten. Wanneer extreemrechtse demonstraties desondanks verboden of beperkt worden, bijvoorbeeld door ze naar een afgelegen locatie te verwijzen, en de organisator maakt daar bezwaar tegen bij de bestuursrechter, wordt dat verbod zo goed als altijd ongedaan gemaakt. De grondwettelijke demonstratievrijheid voor extreemrechtse formaties is daarmee een feit en wordt zelden getroffen door een succesvol verbod of beperking.

In 2014 deed zich in dat opzicht een uitzonderlijke situatie voor. In augustus 2014 demonstreerde Identitair Verzet onder de gelegenheidsnaam 'Pro Patria' door de Haagse Schilderswijk, zie ook paragraaf 6.2. Vanwege de grote onrust rond deze demonstratie verbood de burgemeester van Den Haag daarna alle andere demonstratieverzoeken in de Schilderswijk en sommeerde dat er in zijn stad wel gedemonstreerd mocht worden, maar niet in woonwijken. De NVU tekende echter beroep aan tegen dit besluit, zoals de partij altijd doet na een demonstratieverbod. In tegenstelling tot voorgaande keren besloot de bestuursrechter dit keer echter om de beslissing van de burgemeester in stand te houden. De bestuursrechter achtte bij het toestaan van één of meerdere demonstraties de kans op wanordelijkheden te groot. Dat is een legitieme verbodsgrond[15]. Verder was de burgemeester zorgvuldig geweest door geen maatregels te nemen die verband hielden met de inhoud van de betoging en ging het niet om een dusdanige beperking dat van een vrije demonstratie feitelijk geen sprake meer kon zijn, zo oordeelde de rechtbank.

Strafrechtelijke respons
Extreemrechtse activisten kunnen op twee manieren met een strafrechtelijke reactie van de overheid te maken krijgen. Ten eerste wanneer zij de discriminatieartikelen van het Wetboek van Strafrecht overtreden. Ten tweede wanneer zij met een politiek of racistisch motief commune delicten begaan, bijvoorbeeld door een allochtoon te mishandelen, een synagoge te bekladden of een politieke tegenstander te bedreigen

15 Zie art. 2 Wet Openbare Manifestaties.

In 2014 hebben er drie strafzaken plaatsgevonden tegen rechtsextremisten die van belang zijn en één strafzaak die weliswaar geen extreemrechtse achtergrond heeft, maar wel van belang is in een extreemrechtse context.

Om met die laatste strafzaak te beginnen, in 2014 diende een principiële strafzaak tegen een boekhandelaar die exemplaren van Hitler's 'Mein Kampf' aanbood. De verkoop daarvan is niet expliciet strafbaar gesteld in Nederland, maar wordt doorgaans door rechters bestraft onder art. 137e van het Wetboek van Strafrecht (het ter verspreiding in voorraad hebben van een voorwerp waarin beledigende, discriminerende en haat zaaiende teksten staan). Deze zaak is relevant in dit hoofdstuk, omdat 'Mein Kampf' door veel rechtsextremisten gezien wordt als inspiratiebron voor hun ideologie en het om die reden ook een zekere cultstatus geeft, wanneer men een exemplaar bezit.

In deze zaak wilde de boekhandelaar testen of het de facto verbod in 2014 nog actueel was. En in die vraag is de rechtbank Amsterdam in zijn beoordeling meegegaan. Aan de ene kant stelde de rechtbank in het vonnis dat de inhoud van 'Mein Kampf' nog steeds strafbaar is volgens de staande wetgeving en daarmee het ter verspreiding in voorraad hebben ook strafbaar is. Maar bij een toets aan het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens constateerde de rechtbank dat een veroordeling van de handelaar hem te zeer zou beperken in zijn vrijheid van meningsuiting. Om die te beperken moet immers van een 'pressing social need' sprake zijn. De rechtbank oordeelde nu dat in een tijd waarin 'Mein Kampf' moeiteloos van internet kan worden gedownload of online kan worden besteld en bovendien het auteursrecht van het werk na 2015 vervalt, die maatschappelijke noodzaak er niet in alle gevallen meer is. Temeer nu de context waarin het boek verkocht werd (antiquarisch en in kleine aantallen) niet als kwaadaardig kon worden aangemerkt. Tenslotte meldde de rechtbank, opmerkelijk genoeg, dat niet is gebleken dat 'Mein Kampf' in Nederland of daarbuiten heeft geleid tot strafbare discriminatoire handelingen[16]. Dat laatste argument mag als een zeer ongelukkige opgeschreven opmerking worden gezien, de gehele afweging leidde tot een niet-strafbaarverklaring van de handelaar en een ontslag van alle rechtsvervolging. Mocht deze uitspraak in het door het Openbaar Ministerie ingesteld hoger beroep standhouden dan zou de antiquarische verkoop van 'Mein Kampf' daarmee zijn gelegaliseerd. Of, zoals de advocaat van de handelaar stelde: 'De rechtbank zegt nu eigenlijk: het boek is niet strafbaar, ténzij je het verkoopt met snode, antisemitische bedoelingen.'[17]

Een tweede strafzaak die van belang was in het onderzoeksjaar, is de strafzaak in Hoger Beroep tegen enkele deelnemers aan een NVU-demonstratie in 2011. Zij waren in eerste aanleg veroordeeld wegens uitspraken en leuzen die waren gebruikt tijdens een demonstratie en wegens het meedragen van vlaggen met zogenaamde Keltische Kruizen. Dergelijke vlaggen worden bij veel extreemrechtse demonstraties getoond. De rechtbank Almelo concludeerde in eerste aanleg dat al deze uitingen, ook de meegedragen vlaggen, als strafbare discriminatoire belediging moeten worden gekwalificeerd.[18] Die uitspraak is in 2014 in Hoger Beroep bevestigd door het Gerechtshof in Arnhem[19]. Het belang van deze uitspraak is dat, wanneer dit arrest niet door de Hoge Raad wordt gecasseerd, het meedragen van vlaggen met Keltische Kruizen (door de rechtbank als 'White Power'-symbolen geïdentificeerd) daarmee als een strafbaar feit is gekwalificeerd.

Een derde strafzaak die van betekenis is betrof de veroordeling van een bekende rechtsextremist na een poging tot intimidatie via Facebook. In het voorjaar van 2014 ontstond onrust in de Haagse wijk Duindorp. Daar zouden autochtone inwoners met intimidatie en geweld allochtone nieuwkomers uit de wijk weren. De werkelijkheid bleek genuanceerder te liggen, maar er deden zich wel een aantal ernstige incidenten voor. Bij één van die incidenten richtte een bekende extreemrechtse activist uit Rotterdam zich via Facebook tot de verhuurder van sociale woningen in

16 Letterlijk staat in het vonnis: 'Hoewel zich in Nederland en daarbuiten incidenten van antisemitische aard voordoen en nazisymbolen daarbij een versterkende rol zouden kunnen spelen, is de rechtbank tenslotte niet gebleken van enig incident waarbij exemplaren van Mein Kampf, in zijn originele Duitse of in een vertaalde versie, in Nederland of elders, hebben geleid tot het expliciete gebruik van het boek voor handelingen die artikel 137e Sr beoogt te bestrijden.' Zie: Rb. Amsterdam, 21 november 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:7866.

17 Rechter: verkoper van Mein Kampf niet strafbaar', NRC Handelsblad 22 november 2014.

18 Rb. Almelo 26-2-2013, ECLI:NL:RBONE:2013:BZ2394.

19 Hof Arnhem 16-12-2014, arrondissementsnummer 21-003363-13, ongepubliceerd.

Duindorp. Hij bedreigde hen om er op die manier voor te zorgen dat alleen autochtone bewoners een huis zouden krijgen in deze wijk. De rechtbank veroordeelde hem tot 80 uur werkstraf. Deze uitspraak is van belang in het kader van de jaarlijks terugkerende reeks aan (extreemrechtse) bedreigingen via internet (zie de paragraaf over extreemrechts geweld in 2014 op pagina 46).

Een vierde rechtszaak betrof de strafzaak tegen vier betrokkenen bij de extreemrechtse actiegroep Ulfhednar. Zij waren in 2011 door een arrestatieteam aangehouden in een auto, waarbij een tas met vuurwapens en andere wapens (handgranaten en boksbeugels) in beslag werd genomen. De hoofdverdachte bleek een bekende Belgische rechtsextremist, die in zijn vaderland verdachte was van deelname aan een terroristische organisatie en daar in 2014 ook voor veroordeeld zou worden. Naar aanleiding van administratieve zaken die in de huizen van verdachten bij daaropvolgende huiszoekingen werden gevonden heeft de politie enige tijd gerechercheerd op de mogelijk terroristische intenties van deze groep. Zo waren er aanwijzingen dat leden van de groep de bedoeling hadden om gewelddadige acties in Zuid-Afrika te ontplooien. Dat alles werd echter door de verdachten ontkend, zij wilden alleen 'lekker knallen' in de duinen. Uiteindelijk bleef de aanklacht van het Openbaar Ministerie beperkt tot het bezit van verboden wapens en werden drie verdachten veroordeeld tot werkstraffen en de Belgische hoofdverdachte tot enkele maanden gevangenisstraf.[20]

Curatieve respons

Met de politieke en maatschappelijke aandacht voor groepen moslims die radicaliseren, de terroristische aanslagen die recent in Europa door radicale moslims zijn gepleegd en de problematiek rond Syriëgangers is er een fikse groei gekomen in overheidsinitiatieven ten behoeve van het herkennen, melden en voorkomen van radicalisering en het deradicaliseren van extremisten. Zo goed als al dergelijke curatieve initiatieven richten zich op islamitische jongeren. Er is, voor zover ons bekend, één initiatief, waarbij daarnaast ook naar extreemrechtse radicalisering wordt gekeken, de zogenaamde 'Toolbox Extremisme'[21] van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). Die Toolbox biedt kennis over verschillende vormen van extremisme en geeft handreikingen hoe met radicaliserende of radicale jongeren om te gaan. De Toolbox bevat een e-learnig waar een casus van een extreemrechtse jongere wordt behandeld en een handleiding waarin wordt beschreven hoe een proces van deradicalisering of van disengagement[22] kan worden begeleid of gestimuleerd.

20 Rb. Alkmaar 7-4-2014, parketnummers 14/810497-11, 14/810498-11, 14/810499-11, 14/810500-11. Ongepubliceerd.

21 Zie https://toolbox-extremisme.nctv.nl/ (7.10.2015).

22 Met deradicalisering wordt gedoeld op het afscheid nemen van een radicaal gedachtengoed. 'Disengagement' wordt als term gebruikt wanneer een persoon een radicale groep verlaat.

7 Antisemitisch en racistisch schelden

In dit hoofdstuk bespreken we de incidenten van antisemitisch schelden (paragraaf 7.1) en de incidenten van racistisch schelden (paragraaf 7.2). Voor beide incidenten presenteren we allereerst aantallen per regionale eenheid. Vervolgens bespreken we de aard van de incidenten. Dit doen we op basis van de incidentcodes en vanuit een inhoudsanalyse van een steekproef van de incidenten.

7.1 Antisemitisch schelden

In tabel 26 is te zien dat het aantal antisemitische scheldincidenten in de BVH sinds 2010 afneemt. Deze dalende trend wordt in 2014 voortgezet. Mogelijk speelt hierbij mee dat scheldwoorden nogal ‘modegevoelig’ zijn, elk jaar zien we dat bepaalde scheldwoorden plotseling erg populair worden, terwijl andere steeds minder vaak voorkomen. Net als bij de intentioneel antisemitische incidenten zien we bij de antisemitische scheldincidenten in 2014 een piek in de zomermaanden. Zo vonden wij in de maanden juli en augustus gemiddeld 80 antisemitisch scheldincidenten, terwijl dit er in de rest van jaar gemiddeld 55 (en maximaal 70) per maand waren.

In de regionale eenheden Den Haag en Rotterdam is de afname ten opzichte van 2013 het grootst. In de regio Amsterdam is het aantal antisemitische scheldincidenten echter toegenomen, evenals in de regio’s Midden-Nederland, Zeeland – West-Brabant, Oost-Brabant en Limburg. Het aantal antisemitische scheldincidenten dat is te vinden in de BVH is wel nog altijd, net als in eerdere jaren, het hoogst in regionale eenheid Den Haag, maar het verschil met andere regionale eenheden is aanzienlijk kleiner geworden. In tegenstelling tot in de rest van Nederland nam in de regio Amsterdam het aantal antisemitische scheldincidenten in 2014 juist toe ten opzichte van 2013. Mogelijk dat in Amsterdam een sterkere relatie was tussen de periode van de operatie ‘Protective Edge’ en het aantal antisemitische scheldincidenten dan in andere regio’s. In Amsterdam vonden wij in de maanden juli tot en met december namelijk bijna twee maal zo veel van dit type incidenten dan in de maanden januari tot en met juni: 81 ten opzichte van 48.

Tabel 26 Antisemitisch schelden naar regionale eenheid

Regionale eenheid	2010	2011	2012	2013	2014
Noord-Nederland	55	39	36	41	38
Oost-Nederland	58	60	47	68	64
Midden-Nederland	59	89	66	70	77
Noord-Holland	54	67	55	47	26
Amsterdam	61	87	55	60	129
Den Haag	387	340	321	288	175
Rotterdam	374	296	253	232	102
Zeeland – West-Brabant	54	48	34	23	41
Oost-Brabant	36	27	31	20	31
Limburg	12	24	23	21	26
KLPD en Marechaussee	23	21	49	2	-
Totaal	1173	1098	970	872	710

Op een kleine steekproef van de antisemitische scheldincidenten is een nadere inhoudsanalyse verricht. Aangezien de scheldpartijen tegen politieagenten dit jaar allemaal zijn geïdentificeerd kunnen we ook het percentage scheldincidenten tegen agenten vaststellen, in 2014 bedroeg dit ruim 26% (185 incidenten).

7.2 *Racistisch schelden*

Onder racistisch schelden verstaan we beledigingen geuit aan het adres van een persoon die betrekking hebben op zijn of haar huidskleur, nationaliteit of cultuur (inclusief schelden tegen moslims die hieronder apart worden besproken). In totaal vonden we in de BVH voor 2014 825 racistische scheldincidenten. Het aantal racistische scheldincidenten is aanzienlijk lager dan in voorgaande jaren. Aangezien dezelfde zoekopdrachten zijn gebruikt kunnen we niet anders concluderen dan dat dit type incidenten in 2014 veel minder bij de politie zijn geregistreerd. Het aantal is bijna 40% lager dan de aantallen in de voorgaande jaren. In tabel 27 is de verdeling van de racistische scheldincidenten over de regio's weergegeven. In alle regionale eenheden is een daling te zien in het aantal incidenten van racistisch schelden ten opzichte van de jaren ervoor met uitzondering van de eenheid Zeeland – West-Brabant waar sprake is van een heel lichte stijging. In de eenheid Den Haag is de afname het grootst, namelijk meer dan 50%.

Tabel 27 Racistisch schelden naar regionale eenheid

Regionale eenheid	2010	2011	2012	2013	2014
Noord-Nederland	65	78	89	88	62
Oost-Nederland	229	237	213	225	114
Midden-Nederland	135	162	146	154	96
Noord-Holland	121	127	144	117	64
Amsterdam	190	170	135	123	86
Den Haag	197	198	196	217	104
Rotterdam	249	209	173	208	130
Zeeland – West-Brabant	90	86	101	77	80
Oost-Brabant	97	90	96	87	47
Limburg	53	55	48	44	42
KLPD en Marechaussee	14	21	11	6	-
Totaal	1440	1433	1352	1346	825

Het hoogste aantal racistische scheldincidenten zien we in Rotterdam, gevolgd door Oost-Nederland en Den Haag. Een voorbeeld van een racistisch scheldincident dat wij vonden in de BVH is een ruzie in de supermarkt. Een vrouw probeerde voor te dringen in de rij voor de kassa en schold het slachtoffer daarbij uit voor *"vieze buitenlander"*. Bij een ander incident wordt een meisje tijdens een uitstapje met school op een station door een onbekende man uitgescholden voor *"kankerzwarte"*. Een ander voorbeeld is dat er tijdens een burenruzie werd gescholden met *"kankerturk"*. Daarnaast vonden wij een incident waarbij werd gezegd: *"Weet je wat jij moet doen, je moet terug naar je eigen eiland. Zwarte mongool"*. Ook kwamen bij scheldwoorden tegen als *"kutmarokkaan"* en *"kankerneger"*. Ook hier is het percentage scheldincidenten tegen politieagenten vastgesteld, dit bedroeg in 2014 20% van alle racistische scheldincidenten (165 incidenten).

Schelden tegen moslims

Als apart onderdeel van racistisch schelden wordt hier 'schelden tegen moslims' verder uitgewerkt. Dit zijn scheldpartijen waarbij het woord 'moslim' of 'islam' als scheldwoord wordt gebruikt of waarbij moslims met voor hun geloof beledigende uitingen worden aangesproken. In 2014 vonden we in de BVH 88 van dergelijke uitingen. Dit aantal is 23% minder incidenten dan in 2013. Bij deze vorm van schelden zien we hetzelfde verschijnsel als bij racisme en racistisch schelden: een enor-

me toename van het aantal incidenten van moslimdiscriminatie en een sterke afname van incidenten van schelden tegen moslims. In Tabel 28 zien we dat vooral in de eenheid Rotterdam en Midden-Nederland sprake is van een sterke daling. In de eenheid Den Haag en Oost-Nederland zien we een lichte stijging.

Tabel 28 Schelden tegen moslims naar regionale eenheid

Regionale eenheid	2013	2014
Noord-Nederland	6	3
Oost-Nederland	12	14
Midden-Nederland	14	5
Noord-Holland	8	6
Amsterdam	10	10
Den Haag	13	17
Rotterdam	27	12
Zeeland - West-Brabant	11	8
Oost-Brabant	6	7
Limburg	8	6
Totaal	115	88

De minste incidenten van schelden tegen moslims zien we net als in 2013 in de eenheid Noord-Nederland. Dit type incidenten zien we veel bij ruzies en vechtpartijen in het uitgaansleven en tussen buren. Zoals in het onderstaande voorbeeld waarbij twee verdachten van een vechtpartij in een discotheek zijn aangehouden: “*Verdachte: Ik was boos om zijn eerder gedane uitlatingen van kutarabier en hij heeft in dat gesprek onder andere gezegd dat ik een kutmoslim was. Ik werd boos en ben naar de discotheek gegaan. Ik wilde Verdachte hierover spreken*”. Ook zien we hier redelijk veel zaken waar de betrokkenen niet goed onderscheid naar geloof of ras kunnen maken zoals in het volgende voorbeeld waar een vrouwelijke aangever het volgende meldt over een ruzie op straat: *“Toen de man buiten was en door de politie naar het politievoertuig werd geleid, hoorde ik de man tegen mijn vriend roepen: Kutmarokkaan, kankerjood, vieze moslim. En ik hoorde hem nogmaals tegen mij roepen, kankerhoer”*. Of het volgende voorbeeld over een ruzie in een café: *“Aangever: hij dreigde met vuile kankermoslim, vuile kankertering Judas, vuile kankerjood dat je bent, jij bent gewoon een kankerjood, dat ben je”*. Het komt vaker voor dat men de herkomst niet helder voor ogen heeft, zoals bij de volgende burenruzie waarbij de verdachte tegen de aangever roept: *“donder op, kut Turk, kut Marokkaan , vieze islamiet, ga terug naar je eigen land”*. Het percentage incidenten gericht tegen politieagenten is hier lager dan bij de andere categorieën (racistisch en antisemitisch schelden) namelijk 9% (acht incidenten).

8 De justitiële keten

Vorig jaar in de rapportage over 2013 werd voor het eerst een koppeling gemaakt tussen de incidenten die bij de politie werden geregistreerd, de afdoeningen door het Openbaar Ministerie en de rechtsgang in de verschillende rechtbanken en de daarbij behorende vonnissen en strafmaten. Dit jaar hebben we opnieuw deze koppeling gemaakt, om zo een vergelijking met de gegevens van vorig jaar mogelijk te maken. Dit plaatst de gegevens van vorig jaar beter in perspectief en geeft tegelijkertijd enig zicht op de ontwikkelingen hoe in de justitiële keten wordt omgegaan met antisemitische en racistische incidenten. Hierbij speelt echter wel het probleem dat in 2013 de gegevens op drie momenten zijn samengesteld (in de zomer, begin oktober en begin november), waarbij het de tweede keer (begin oktober 2013) pas lukte om alles zonder fouten te matchen, en de derde keer was nodig omdat er in de dataset van oktober nog enkele kenmerken ontbraken. Dit heeft alles te maken met het feit dat het indertijd de eerste keer was dat dit werd gedaan. Logischerwijze ging dat niet zonder problemen. Maar door deze opeenvolging van gegevensonttrekking konden we wel goed de invloed van de tijd op de bestanden zien. In dit geval konden we ten aanzien van de data van 8 oktober 2013 en 3 november 2013 precies bepalen hoeveel meer OM-afdoeningen en rechtbank vonnissen er in de tussenliggende periode hadden plaatsgevonden. Het bleek dat in de tussenliggende 25 dagen 84 OM-zaken meer zijn afgedaan en 49 vonnissen meer waren uitgesproken.

Dit jaar keer betrof het een herhaling van vorig jaar en werden de gegevens zonder problemen op 3 juli 2015 gedraaid en geleverd. Dit betekent dat er dit jaar 123 dagen minder zijn meegenomen (van 3 juli tot 3 november). Indien de 25 dagen in 2013 representatief zijn voor het tempo in het justitiële circuit, betekent dit dat er in 2014 waarschijnlijk 413 OM-zaken minder zijn afgedaan en 241 minder vonnissen zijn uitgesproken. Dit is natuurlijk indicatief maar we mogen er in elk geval van uitgaan dat we in de voor 2014 gepresenteerde gegevens aanzienlijk minder OM-zaken en vonnissen vinden. Dit betekent dat het precieze tijdstip van gegevensonttrekking van belang is om vergelijkbare gegevens te genereren en tevens dat het lastig is de hier gepresenteerde gegevens goed te vergelijken tussen de twee jaren. We gaan hieronder wel in op de vergelijking waarbij we echter altijd rekening moeten houden met het verschil in tijdstip van gegevensonttrekking.

Dit jaar is het nog altijd niet mogelijk een beeld te schetsen van de van de zaken die door het Openbaar Ministerie zijn afgedaan als commuun feit met discriminatoir aspect, echter, het OM heeft aangegeven dat het per 1-1-2015 mogelijk is in de registratie de commune delicten met discriminatoir aspect apart te registreren. Dit wordt in de loop van 2015 gerealiseerd. Aangezien in deze rapportage van vorig jaar melding werd gemaakt van het belang van deze aparte registratie, gaan we er van uit dat volgend jaar (in 2016) een voorlopige indicatie kan worden gegeven van het aantal commune delicten met een discriminatoir aspect. Zoals het OM het zelf aangeeft is dit een belangrijke eerste stap gezet naar een volledig overzicht van discriminatiefeiten die bij het OM instromen.

8.1 Processen-verbaal, OM-afdoeningen, dagvaardingen en vonnissen in 2014

Net als vorig jaar zijn alle antisemitische en racistische incidenten die wij in de BVH vonden (4092 incidenten) de basis voor de beschrijving in dit hoofdstuk van de gerechtelijke afdoening. De eerste stap die door de politie gemaakt wordt bij het registreren van een incident, is het toekennen van

een incidentcode die aangeeft om wat voor soort incident het gaat. Zoals in hoofdstuk drie al wordt gemeld werd in 2014 veel vaker gekozen voor de incidentcode ‘discriminatie’. Het is nu interessant om na te gaan of dit in het vervolg van de keten ook leidt tot meer vervolgingen op basis van de discriminatieartikelen in het Wetboek van Strafrecht. Alvorens we hier dieper op ingaan volgen we nu eerst het procedurele verloop van alle incidenten in de registraties van politie, Openbaar Ministerie en Rechtbanken.

De normale route van incidenten begint bij een proces-verbaal door de politie, vervolgens wordt door het Openbaar Ministerie besloten of er een zaak van wordt gemaakt. Daarna volgt een OM-afdoening. Indien het OM besluit om de zaak voor de rechter te brengen, wordt er gedagvaard. Vervolgens wordt de zaak in de rechtbank behandeld en kan uiteindelijk een vonnis worden uitgesproken.

Van 65,5 % van de antisemitische en racistische incidenten die de politie in 2014 registreerde is een proces-verbaal opgemaakt. Van deze 2679 incidenten met een proces-verbaal is 32,5% (870 incidenten) afgedaan door het OM[23]. Van deze 870 incidenten met een OM-afdoening is bij 62,6% (545 incidenten) een dagvaarding opgelegd. Van deze 545 incidenten is ten slotte bij 71,2% (388 incidenten) een vonnis uitgesproken. Dit betekent dat bij ongeveer 30% van alle door ons gevonden antisemitische en racistische incidenten een OM-afdoening heeft plaatsgevonden, bij ongeveer 18% van alle antisemitische en racistische incidenten een dagvaarding is opgelegd en bij 13,5% een vonnis is uitgesproken (zie tabel 29). Op het moment van schrijven van deze rapportage vonden in een deel van de processen nog activiteiten plaats. Zo is bij 3% van de OM-zaken nog geen afdoening bekend, en bij 27,3% van de rechtszaken is nog geen vonnis uitgesproken.

De gegevens van 2013 en 2014 staan in de onderstaande tabel weergegeven. In totaal zien we bij 431 incidenten minder een OM-afdoening, terwijl we in de inleiding van dit hoofdstuk verwachtten dat er ruim 400 minder OM-afdoeningen zouden zijn. Aangezien bij één incident over het algemeen meerdere OM-zaken horen is de afname in werkelijkheid nog veel groter (zie paragraaf 8.2), en daarmee ook veel groter dan de verwachtte afname in verband met de eerdere gegevensonttrekking. Het lijkt er dus op dat er duidelijk minder OM-afdoeningen hebben plaatsgevonden bij de incidenten in 2014.

Tabel 29 Aantallen en percentages antisemitische en racistische incidenten met een proces-verbaal, een OM-afdoening, een dagvaarding en een vonnis in 2013 en 2014

	2013			**2014**		
Stap	**Aantal incidenten**	**% Van totaal alle incidenten**	**% Van aantal incidenten in vorige stap**	**Aantal incidenten**	**% Van totaal alle incidenten**	**% Van aantal incidenten in vorige stap**
Totaal aantal incidenten	4283	100%		4092	100%	
PV opgemaakt	2964	69,2%	69,2% van alle incidenten	2676	65,5%	65,5% van alle incidenten
OM-afdoening	1301	30,4%	43,9% van alle incidenten met een PV	870	21,3%	32,5% van alle incidenten met een PV
Dagvaarding	785	18,3%	60,3% van alle incidenten met een OM-afdoening	545	13,3%	62,6% van alle incidenten met een OM-afdoening
Vonnis rechtbank	580	13,5%	73,9% van alle gedagvaarde incidenten	388	9,5%	71,2% van alle gedagvaarde incidenten

23 In werkelijkheid zijn meer OM-afdoeningen opgelegd bij de incidenten die wij vonden, dan dat wij konden koppelen. De oorzaak hiervan is dat het koppelen van het politiebestand en de bestanden van het OM complex is. In werkelijkheid heeft dus bij meer dan 32,5% van de incidenten met een proces-verbaal een OM-dagvaarding plaatsgevonden. Volgens een schatting van het WODC kan dit percentage in werkelijkheid tien tot twintig procent hoger uitkomen.

We zien bij 192 incidenten minder een vonnis in 2014 terwijl we 241 minder vonnissen verwachtten. Hierdoor lijkt het alsof er in 2014 meer vonnissen worden uitgesproken, echter wanneer we op het werkelijke aantal vonnissen ingaan in de paragraaf over de gerechtelijke uitspraken, zullen we zien dat het werkelijke aantal vonnissen in 2014 bijna 440 minder is dan in 2013, en daarmee is ook dit verschil veel groter dan we op basis van het verschil in peildatum mochten verwachten.

Hieronder bespreken we volgens dezelfde systematiek als in tabel 29, de gerechtelijke afdoening voor de vier thema's. Hierbij zijn de percentages in tabel 30 steeds het percentage van het aantal incidenten in de volgende stap, met uitzondering van de laatste regel in de tabel, daar staat het percentage als percentage van het totaal aantal incidenten in het betreffende thema. In werkelijkheid worden er meer OM-afdoeningen, dagvaardingen en vonnissen uitgesproken dan we zien in de tabel, omdat bij één incident meerdere OM-afdoeningen, dagvaardingen of vonnissen kunnen voorkomen (zie hiervoor paragraaf 8.2).

Tabel 30 Traject door de strafketen per thema 2013 en 2014

	Intentioneel antisemitisme 2013		**Intentioneel antisemitisme 2014**		**Racisme 2013**		**Racisme 2014**	
	aantal incidenten	**%**	**aantal incidenten**	**%**	**aantal incidenten**	**%**	**aantal incidenten**	**%**
PV opgemaakt	34	55,7% (N=61)	48	63,2% (N=76)	1355	61,9% (N=2189)	1730	62,6% (N=2764)
OM-afdoening	8	23,5% (N=34)	7	14,8% (N=48)	485	35,8% (N=1355)	531	30,7% (N=1730)
Dagvaarding	4	50,0% (N=8)	3	42,9% (N=7)	281	57,9% (N=485)	333	62,7% (N=531)
Vonnis	2	50,0% (N=4)	1	33,3% (N=3)	189	67,3% (N=281)	228	68,5% (N=333)
% zaken met vonnis van alle zaken binnen de betreffende categorie	2	3,3% (N=61)	1	1,3% (N=76)	189	8,6% (N=2189)	228	8,2% (N=2764)
	Racistisch schelden 2013		**Racistisch schelden 2014**		**Antisemitisch schelden 2013**		**Antisemitisch schelden 2014**	
	aantal incidenten	**%**	**aantal incidenten**	**%**	**aantal incidenten**	**%**	**aantal incidenten**	**%**
PV opgemaakt	1070	79,5% (N=1346)	665	80,6% (N=825)	666	76,4% (N=872)	476	67,0% (N=710)
OM-afdoening	506	47,3% (N=1070)	292	43,9% (N=665)	368	55,3% (N=666)	151	31,7% (N=476)
Dagvaarding	320	63,2% (N=506)	195	66,8% (N=292)	218	59,2% (N=368)	95	62,9% (N=151)
Vonnis	247	77,2% (N=320)	138	70,8% (N=195)	165	75,7% (N=218)	75	78,9% (N=95)
% zaken met vonnis van alle zaken binnen de betreffende categorie	247	18,4% (N=1346)	138	16,7% (N=825)	165	18,9% (N=872)	75	10,6% (N=710)

In de tabel zien we grotendeels dezelfde verschijnselen als vorig jaar, bij incidenten van intentioneel antisemitisme is een kleiner deel van de incidenten door het OM afgedaan, zijn minder dagvaardingen opgelegd en zijn minder vonnissen uitgesproken, dan bij de andere incidenten. Bij incidenten van antisemitisch schelden of racistisch schelden zien we een hoger percentage PV's. De belangrijkste verandering tussen 2013 en 2014 is het feit dat er bij de incidenten relatief minder vaak een OM-afdoening heeft plaatsgevonden. De verklaring hiervoor is deels gegeven door het tijdsverschil tussen de peildata van 2013 en 2014, dit kan echter nooit het volledige verschil verklaren, aangezien we voor 2013 precies weten hoeveel incidenten er in september en oktober zijn afgedaan, en het totaal aantal in 2014 zoveel lager is dan het totaal aantal van 2013 min september/oktober 2013, dat het niet mogelijk is dat dit het verschil alleen in augustus 2013 (een vakantiemaand nota bene) is gerealiseerd. In 2014 zijn sowieso veel minder OM-afdoeningen opgelegd ten

aanzien van de onderzochte incidenten dan in 2013. Verder zien we vooral bij de antisemitische scheldincidenten een hoog percentage gedagvaarde incidenten met een vonnis. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat bij een deel van deze incidenten het schelden tegen politieagenten was gericht. Omdat zij de dader in een dergelijk geval voor het grijpen hebben zou dit tot een hoger oplossingspercentage kunnen leiden.

8.2 Afzonderlijke onderdelen van het justitiële traject

Hierna gaan we dieper in op de afzonderlijke onderdelen van het justitiële traject. Als eerste kijken we naar de OM-afdoeningen.

OM-afdoeningen

In 2014 zagen we dat bij 870 incidenten een OM-afdoening heeft plaatsgevonden. Het totaal aantal OM-afdoeningen is echter veel groter, doordat bij één incident soms meerdere verdachten betrokken zijn. Bij deze 870 incidenten vonden in totaal 1440 OM-afdoeningen plaats[24]. Ten opzichte van vorig jaar is dit een daling van 868 OM-afdoeningen (38%). In tabel 31 is te zien op welke manier de antisemitische en racistische incidenten in 2013 en 2014 zijn afgedaan.

Tabel 31 OM-afdoeningen naar soort

	2013		2014	
Soort afdoening	Aantal	%	Aantal	%
Dagvaarden	1463	63,4 %	937	65,0%
Sepot	354	15,3 %	258	18,0%
OM-strafbeschikking	258	11,2 %	141	9,8%
Transactie	119	5,2 %	85	5,9%
Nog onbekend	66	2,9 %	6	0,4%
Voegen	26	1,1 %	5	0,3%
Administratief beëindigd	22	1,0 %	8	0,6%
Totaal	2308	100,0 %	1440	100%

De percentages van de verschillende afdoeningstypen verschillen niet veel tussen 2013 en 2014. Verreweg de meeste afdoeningen in 2014 betroffen net als in 2013 dagvaardingen, namelijk 65,0%. In 18% van de afdoeningen werd geseponeerd. Zoals eerder gemeld kan het OM ook een straf opleggen in geval van veelvoorkomende strafbare feiten, in de vorm van een transactie of een OM-strafoplegging. Feitelijk betreft dit vrijwel altijd een boete en heel af en toe een taakstraf. In 2014 werd deze vorm van straffen bij 15,7% van de afdoeningen opgelegd. De overige categorieën kwamen in 2014 maar heel weinig voor. In de onderstaande tabel worden deze cijfers per thema weergeven.

24 In Bijlage 2 wordt uitgelegd hoe de bestanden zijn samengevoegd en waardoor het werkelijke aantal OM-afdoeningen en vonnissen verschilt van het aantal OM-afdoeningen en vonnissen in relatie tot de politie-incidenten.

Tabel 32 OM-afdoeningen naar soort en thema 2013 en 2014

	Intentioneel antisemitisme 2013		Intentioneel antisemitisme 2014		Racisme 2013		Racisme 2014	
	Aantal	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**
Administratief beëindigd	0	0%	0	0%	6	0,8%	3	0,4%
Sepot	3	23,1%	6	50%	127	16,6%	170	20,2%
Transactie	0	0%	0	0%	36	4,7%	44	5,2%
OM-strafbeschikking	2	15,4%	1	8,3%	84	11,0%	83	9,8%
Dagvaarden	8	61,5%	5	41,7%	457	59,7%	539	63,9%
Voegen	0	0%	0	0%	12	1,6%	1	0,1%
Onbekend	0	0%	0	0%	43	5,6%	3	0,4%
Totaal	13	100,0%	12	100%	765	100,0%	843	100%
	Racistisch schelden 2013		**Racistisch schelden 2014**		**Antisemitisch schelden 2013**		**Antisemitisch schelden 2014**	
	Aantal	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**
Administratief beëindigd	11	1,1%	3	0,6%	7	1,0%	2	0,7%
Sepot	180	17,8%	74	14,7%	68	10,1%	33	12,2%
Transactie	51	5,1%	38	7,6%	41	6,1%	10	3,7%
OM-strafbeschikking	77	7,6%	41	8,2%	103	15,3%	33	12,2%
Dagvaarden	667	66,1%	344	68,4%	433	64,4%	188	69,4%
Voegen	5	0,5%	3	0,6%	11	1,6%	2	0,7%
Onbekend	18	1,8%	0	0%	9	1,3%	3	1,1%
Totaal	1009	100,0%	503	100%	672	100,0%	271	100%

Het gaat in tabel 31 en 32 om alle OM-afdoeningen terwijl het in tabel 30 gaat om de incidenten waarbij een OM-afdoening heeft plaatsgehad, de aantallen in tabel 32 vallen dus niet samen met de aantallen in tabel 30 (alleen de incidenten). We hebben al eerder gesteld dat het aantal OM-afdoeningen in 2014 behoorlijk is gedaald ten opzichte van 2013 en dat dit niet kan worden verklaard door de eerdere peildatum. Verder valt op dat de verhoudingen van de verschillende soorten afdoeningen bij de verschillende thema's in 2014 niet verschilt van 2013. We zien dat de verschillen die we vorig jaar zagen dit jaar zijn afgezwakt, zo zijn er relatief iets minder sepots in 2014 bij racistisch schelden en iets meer bij antisemitisch schelden. Daarnaast zien we bij antisemitisch schelden procentueel iets minder OM-strafbeschikkingen in 2014. Verder zien we bij intentioneel antisemitisme relatief veel sepots, dit kan erop duiden dat het OM weinig opsporingsmogelijkheden zag bij dit type incidenten.

Artikelen Wetboek van Strafrecht bij OM-afdoeningen

Bij de OM-afdoeningen hebben we ook informatie gekregen over de artikelen uit het Wetboek van Strafrecht die worden gebruikt bij de afdoening van elke zaak. Dit geeft aan op welke delicten het Openbaar Ministerie de nadruk legt bij een zaak. Het OM beslist, mede op basis van de kans om een veroordeling te realiseren, welke artikelen zij in een dagvaarding wil gebruiken. Omdat racisme en antisemitisme in het Wetboek van Strafrecht niet op zichzelf als strafbare feiten worden genoemd, is het van belang te weten welke artikelen het OM gebruikt in dagvaardingen van incidenten met een antisemitisch en/of racistisch aspect.

Het OM kan op twee manieren een racistische of antisemitische context van een incident in een rechtszaak tot uiting laten komen. Ten eerste kan 'discriminatie' expliciet als het strafbare feit ten laste worden gelegd. Hiervoor kunnen de artikelen 137c t/m 137g en 429quater WvSr gebruikt worden. Ten tweede kan bij een commuun delict met een racistische of antisemitische achtergrond (bijvoorbeeld een racistische mishandeling of een vernieling aan een synagoge) een zwaardere straf worden geëist vanwege het discriminatoir karakter van het delict. Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk werd vermeld, kunnen we hierover volgend jaar meer informatie verwachten.

Tabel 33 OM-afdoening naar wetboek-artikel en thema in 2013 en 2014

Wetboekartikel betreffend:	Intentioneel antisemitisme 2014		Racisme 2014		Racistisch schelden 2014		Antisemitisch schelden 2014		Totaal 2014	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Diefstal	0	0%	62	7,4%	29	5,8%	12	4,4%	96	6,7%
Vernieling/Vandalisme/ Brandstichting	0	0%	60	7,1%	25	5,0%	10	3,7%	83	5,8%
Mishandeling	5	41,7%	293	34,8%	226	44,9%	66	24,4%	521	36,2%
Bedreiging	1	8,3%	147	17,4%	79	15,7%	43	15,9%	234	16,3%
Belediging	3	25%	224	26,6%	120	23,9%	120	44,3%	413	28,7%
Discriminatie	3	25%	24	2,8%	10	2,0%	3	1,1%	34	2,4%
Overige misdrijven en overtredingen	0	0%	33	3,9%	14	2,8%	17	6,3%	59	4,1%
Totaal	12	100%	843	100%	503	100%	271	100%	1440	100%
Wetboekartikel betreffend:	**Intentioneel antisemitisme 2013**		**Racisme 2013**		**Racistisch schelden 2013**		**Antisemitisch schelden 2013**		**Totaal 2013**	
	Aantal	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**
Diefstal	0	0%	88	12%	104	10%	33	5%	218	9,5%
Vernieling/Vandalisme/ Brandstichting	2	15%	55	7%	48	5%	27	4%	124	5,4%
Mishandeling	3	23%	216	28%	480	48%	195	29%	819	35,5%
Bedreiging	1	8%	151	20%	164	16%	79	12%	382	16,6%
Belediging	5	38%	192	25%	159	16%	288	43%	607	26,3%
Discriminatie	1	8%	25	3%	7	1%	9	1%	36	1,6%
Overige misdrijven en overtredingen	1	8%	38	5%	46	5%	40	6%	120	5,2%
Totaal	13	100%	765	100%	1008	100%	671	100%	2306	100,0%

Vorig jaar zagen we dat bij slechts 28 (0,7%) van de 4.238 incidenten een of meerdere OM-afdoeningen voorkwamen waarbij een discriminatieartikel was gebruikt, het ging om in totaal 36 OM-afdoeningen. Ondanks het feit dat in 2014 de politie veel vaker de incidentcode 'discriminatie' heeft gebruikt, zien we dit op geen enkele manier terug in de registratie van het OM. In 2014 vinden we exact evenveel incidenten waarbij een discriminatieartikel is gebruikt, namelijk 28 incidenten van de 4.092 incidenten (0,7%). Het ging hierbij om in totaal 34 OM-afdoeningen. In ruim 80% van de gevallen betrof dit het artikel 137c/1 van het Wetboek van Strafrecht:

> *'Hij die zich in het openbaar, mondeling of bij geschrift of afbeelding, opzettelijk beledigend uitlaat over een groep mensen wegens hun ras, hun godsdienst of levensovertuiging, hun hetero- of homoseksuele gerichtheid of hun lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de derde categorie.'*

Net als vorig jaar is het niet zo dat alle 34 OM-afdoeningen betreffende discriminatie ook de politie incidentcode voor 'discriminatie' meekregen. Was dit in 2013 nog bij 70% van deze afdoeningen het geval, in 2014 is dit maar bij ruim 50% van de afdoeningen het geval.

Net als vorig jaar dringt de vraag zich op waar het opvallende gat tussen de hoeveelheid door ons gevonden OM-afdoeningen op basis van incidenten met een racistisch of antisemitisch aspect (2308 zaken) en het aantal strafzaken op grond van de discriminatieartikelen (34 zaken), vandaan komt. Het LECD van het Openbaar Ministerie komt in haar jaarlijkse rapportage met een aantal verklaringen[25] voor dit verschijnsel. Voor het eerst noemt zij in 2014 echter de precieze aantallen

25 In de LECD-rapportage 'Cijfers in Beeld 2014'.

die hierbij horen, maar verder noemt zij vooral dezelfde verklaringen als vorig jaar: de verplichting bij de politie om incidenten aan te melden die mogelijk strafbare discriminatie behelzen om te voorkomen dat zaken ten onrechte buiten de boot vallen, waarbij tegelijkertijd niet van de politie mag verwacht worden dat zij kunnen inschatten of er een discriminatieartikel ten laste gelegd kan worden, omdat daarvoor de materie meestal te complex is; een andere verklaring behelst de gedachte dat niet alle incidenten uiteindelijk leiden tot een proces-verbaal en aangifte. In hoofdstuk 3 worden de aangiften en processen-verbaal getoond, waarbij overigens blijkt dat nog altijd bij 65,5% proces-verbaal wordt opgemaakt en bij bijna 60% wordt aangifte gedaan. Dat dit niet altijd ten aanzien van 'discriminatie' is, mag uit het voorgaande duidelijk zijn geworden, maar ondanks dat zien we in 2014 een ruime verdubbeling van het aantal incidenten met de incidentcode voor 'discriminatie' (ruim 500 incidenten) en ook daarbij is kennelijk door het OM geen discriminatieartikel overwogen. De belangrijkste reden die door het OM wordt gegeven betreft het feit dat commune delicten met een discriminatoir aspect nog niet in de gegevens van het OM over discriminatie worden meegenomen, terwijl dit bij politie wel het geval is. Het LECD stelt verder dat sinds 1 januari 2015 een begin is gemaakt met de registratie van commune delicten met een discriminatoir aspect. Hoewel deze registratie om verschillende redenen nog niet volledig is doorgevoerd, verwacht het LECD dat in 2016 wel een indicatie gegeven kan worden van het aantal commune delicten met discriminatoir aspect dat is ingestroomd.

Tabel 33 laat zien hoe de antisemitische en racistische zaken in 2014 dan wel werden afgedaan. Net als in 2013 komen drie categorieën verreweg het meest voor, in volgorde van grootte: *mishandeling, belediging* en *bedreiging*. Samen goed voor ruim 80% van de afdoeningen.

Tussen de thema's onderling zien we enkele verschillen, die we voorgaande jaren ook reeds zagen en die daardoor mede de aanleiding vormden voor de thematische verdieping in Hoofdstuk 9. Zo is bij de racistische scheldzaken mishandeling veruit de grootste categorie (ruim 44%), gevolgd door 24% belediging, terwijl dit bij antisemitisch schelden precies andersom is, ruim 44% belediging en 24% wordt afgedaan op basis van artikelen betreffende mishandeling. Net als in 2013 zien we artikelen betreffende bedreiging relatief het vaakst bij de racisme-incidenten.

Gerechtelijke uitspraken

Een volgende stap in de justitiële keten is de rechtszaak. Hierbij bekijken we alleen de 937 zaken waarin is gedagvaard (zie tabel 29) en vergelijken we de gegevens met de situatie in 2013. Tabel 34 toont hoe in deze zaken de rechtbank heeft gevonnist in 2013 en 2014.

Tabel 34 Gerechtelijke uitspraken

	2013			2014		
Uitspraak	**Aantal**	**%**	**% Afgedaan**	**Aantal**	**%**	**% Afgedaan**
Nietig/niet bevoegd/niet ontvankelijk	16	1,1	1,4	9	1,0	1,3
Vrijspraak/ontslag van rechtsvervolging	75	5,1	6,7	53	5,7	7,8
Ter zitting gevoegd	82	5,6	7,3	60	6,4	8,8
Schuldig zonder straf	16	1,1	1,4	11	1,2	1,6
Strafoplegging	929	63,5	83,0	545	58,2	80,0
Verwezen naar ander forum	1	0,1	0,1	3	0,3	0,4
Totaal gevonnist	1119	76,5	100	681	72,7	100
Nog in behandeling	344	23,5		256	27,3	
Totaal	1463	100		937	100	

De vergelijking van 2013 met 2014 laat zien dat de verhoudingen vrijwel gelijk zijn, waarbij alleen in 2013 veel meer zaken zijn gedagvaard. We zien dat in 2013 76,5% van alle door ons in 2013 gevonden antisemitische en racistische incidenten waarin is gedagvaard, begin november 2014 een gerechtelijke uitspraak geregistreerd was. In 2014 geldt dit voor 72,7% van de zaken waar per 4 augustus 2015 een gerechtelijke uitspraak is geregistreerd. In totaal zijn begin augustus 2015 nog

256 zaken uit 2014 in behandeling bij een rechtbank. Net als in 2013 is bij 80% van de afgedane zaken door de rechtbank een straf opgelegd. Bij 81,6% is een schuldigverklaring uitgesproken. In 7,8% van de zaken volgde vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging. Bij 1,3% van de zaken werd de rechtsvervolging stopgezet vanwege nietigverklaring, niet-bevoegd-verklaring of niet-ontvankelijk-verklaring. Van de 60 gevoegde zaken ten slotte, is het vervolg niet bekend.

Tabel 35 Gerechtelijke uitspraken naar thema 2014

Uitspraak	**Intentioneel antisemitisme**		**Racisme**		**Racistische schelden**		**Antisemitisch schelden**	
	Aantal	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**	**Aantal**	**%**
Nietig/niet bevoegd/niet ontvankelijk	0	0%	9	2%	0	0%	0	0%
Vrijspraak	0	0%	34	9%	19	8%	7	4%
Ter zitting gevoegd	0	0%	34	9%	15	6%	20	13%
Schuldig zonder straf	0	0%	8	2%	4	2%	0	0%
Strafoplegging	1	100%	276	76%	212	85%	130	83%
Verwezen naar ander forum	0	0%	3	1%	0	0%	0	0%
Totaal gevonnist	1	100%	364	100%	250	100%	157	100%
Nog in behandeling	4		175		94		31	

Tot augustus 2015 was er maar één intentioneel antisemitische zaak afgedaan, in dit geval met een strafoplegging. Het beeld van de incidenten in 2014 is vrijwel gelijk aan dat van 2013, zo zien we bij de incidenten van racisme en racistisch schelden relatief de meeste vrijspraken en de meeste strafopleggingen (met uitzondering van intentioneel antisemitisme, maar dat ging maar om één geval).

Hieronder gaan we in op het soort straffen die zijn opgelegd in de zaken ten aanzien van de incidenten in 2013 en 2014 die we hier bespreken. Zoals eerder gemeld kan ook het OM een straf opleggen: de OM-strafoplegging en het transactievoorstel. In veruit de meeste OM-afdoeningen gaat het om een boete (De Heer-de Lange & Kalidien, 2014). In het overzicht hieronder zijn ze daarom onder de term ‘boete’ meegenomen bij de soort straf. In 2014 is in totaal 771 keer een straf opgelegd tegenover 1306 keer in 2013. In 2014 werden deze straffen opgelegd bij 483 incidenten uit de politieregistratie (12% van het totaal aantal geregistreerde incidenten in 2014), tegenover 770 incidenten met strafoplegging in 2013 (18% van het totaal aantal geregistreerde incidenten in 2013). Het lijkt alsof we ook ten aanzien van de strafoplegging veel lagere getallen zien in 2014, echter wanneer we naar de percentages kijken in tabel 36 blijkt dat het percentage straffen van het totaal aantal OM-afdoeningen voor alle thema’s vrijwel gelijk is aan 2013. Alleen bij intentioneel antisemitisme is het percentage veel lager, echter de aantallen zijn hier zo laag dat hier geen betekenis aan gegeven kan worden.

Tabel 36 Soort straf naar thema in 2013 en 2014[26]

	Intentioneel antisemitisme		Racisme		Racsistisch schelden		Antisemitisch schelden		Totaal	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Straf	8	2	376	403	554	291	453	173	1.306	771
	62%	17%	49%	48%	55%	58%	67%	64%	57%	53%
waarvan:										
boete	3	1	179	271	170	178	193	103	519	491
werkstraf		1	108	126	240	140	176	61	484	219
gevangenis			99	109	196	75	133	62	415	283
Anders	5		11		8		10	1	27	1

Net als in 2013 vinden we het hoogste percentage straffen bij incidenten van antisemitisch schelden, gevolgd door intentioneel antisemitisme en racistisch schelden; het laagste percentage straffen vinden we bij de racisme-incidenten. De tabel toont eveneens de soort straf. Zoals gezegd komt het voor dat één vonnis meerdere soorten straf oplegt. Bovendien wordt vaak een deel van de straf als voorwaardelijke straf opgelegd. Relatief is in 2014 veel vaker een boete opgelegd als straf, namelijk bij 64% van de straffen, tegenover 40% in 2013. Wel is er in 2014 relatief vaker een gevangenisstraf opgelegd, namelijk bij 37% van de straffen tegenover 32% in 2013. Hierbij moeten we wel beseffen dat deze straffen voor het grootste deel zijn opgelegd ten aanzien van de strafbare feiten belediging, bedreiging en mishandeling.

In tabel 37 wordt ingegaan op de wetsartikelen ten aanzien waarvan de straffen zijn opgelegd. Hierbij worden de wetsartikelen gegroepeerd naar aanleiding van de eerder besproken onderwerpen in deze rapportage.

26 Tussen haakjes in de eerste rij van de tabel staat een percentage, dit betreft het percentage opgelegde straffen van het totaal aantal opgelegde OM-afdoeningen per thema. De getallen in de tabel tellen zowel horizontaal als verticaal niet op tot het totaal aantal. Dit komt doordat één incident tot verschillende thema's kan behoren, en doordat één straf kan bestaan uit meerdere strafsoorten (dus bijvoorbeeld zowel een boete als een werkstraf in één vonnis).

Tabel 37 Straf naar soort misdrijf in 2013 en 2014

2014	Straf waarvan:	boete	gevangenis	werkstraf	anders[1]
Diefstal	56	40	29	14	0
Vernieling/Vandalisme/Brandstichting	42	28	15	11	0
Mishandeling	238	137	69	118	1
Bedreiging	129	80	41	45	0
Belediging	260	177	49	74	0
Discriminatie	12	7	4	8	0
Overige misdrijven en overtredingen	34	22	12	13	0
Totaal	771	491	219	283	1
2013					
Diefstal	115	19	68	44	3
Vernieling/Vandalisme/Brandstichting	69	21	22	35	1
Mishandeling	387	115	125	196	7
Bedreiging	217	58	82	85	8
Belediging	427	260	89	99	6
Discriminatie	10	7	1	1	1
Overige misdrijven en overtredingen	81	39	28	24	1
Totaal	1.306	519	415	484	27

1 De categorie ‘anders’ in de tabel betreft een groot aantal mogelijke strafopleggingen die niet in een andere categorie zijn te vatten, het gaat dan onder andere om ‘toewijzing van civiele verordening’, ‘leerstraf’, ‘maatregel van schadevergoeding’ en plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis’.

De cijfers van 2013 en 2014 laten een gelijkluidend beeld zien. De meeste straffen worden opgelegd ten aanzien van wetsartikelen over belediging op korte afstand gevolgd door wetsartikelen ten aanzien van mishandeling. Boetes worden veel vaker ten aanzien van belediging opgelegd, en gevangenisstraffen en werkstraffen worden vaker ten aanzien van mishandeling opgelegd. Dit geldt voor beide jaren in dezelfde mate. In 2014 zien we dat er 12 straffen ten aanzien van discriminatie-artikelen zijn opgelegd. Daarmee blijft de vraag van vorig jaar staan waarom er ogenschijnlijk zo weinig gebruik wordt gemaakt van de daartoe bestemde discriminatieartikelen. Het LECD van het Openbaar Ministerie laat ten aanzien van dit punt weten dat zij in 2014 (als jaar van afdoening, niet als jaar van politiemutatie, zoals het in deze rapportage wordt gebruikt) voor het eerst sinds 2009 weer meer discriminatiezaken heeft afgedaan, namelijk 144, tegenover 88 in 2013. Ook verwacht zij dat met de registratie van de commune delicten met discriminatoir aspect vanaf 2015 eindelijk meer zicht komt op hoe vaak het OM discriminatie als strafbaar of strafverzwarend feit daadwerkelijk gebruikt in de zaken die zij onder handen krijgt. Wij hopen dat dit daadwerkelijk gerealiseerd wordt, zodat er eindelijk een compleet zicht van het gehele justitiële traject rondom discriminatie verkregen kan worden.

9 Verdieping antisemitisch en racistisch geweld

Voor de rapportages Racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld over de jaren 2010-2013 hebben wij van steekproeven van de racistische en antisemitische incidenten de inhoud en context gelezen. Het doel hiervan was om met voorbeelden van incidenten duiding te geven aan het type incidenten in de rapportages. Het gaf tegelijkertijd eerste inzichten in de dynamiek waarbinnen racistische en antisemitische geweldsincidenten plaatsvinden. Zo leek racistisch geweld vaak plaats te vinden binnen de context van een ander incident, zoals een burenruzie of een verkeersruzie. Bij antisemitisch geweld leek de aanleiding echter veel meer te liggen in het antisemitische intenties zelf, bijvoorbeeld bij een antisemitische bekladding van een synagoge of een mishandeling van iemand die een keppeltje draagt.

Omdat bovengenoemde inschattingen over de dynamiek waarbinnen de racistische en antisemitische geweldsincidenten plaatsvinden gebaseerd zijn op een globale beschrijving van de incidenten, constateerden wij dat verdiepend onderzoek nodig was. Daarom beschrijven we in dit hoofdstuk de dynamiek waarbinnen antisemitische en racistische geweldsincidenten in 2014 plaatsvonden. Om deze dynamiek in te kaderen starten we hieronder met een beknopte literatuurstudie. Vervolgens bespreken we de dynamiek rondom 'reguliere' geweldsincidenten.

9.1 Literatuur over antisemitisch en racistisch geweld

Antisemitisch geweld

In dit verdiepende hoofdstuk proberen we, voor zover mogelijk op basis van de beschrijvingen in de BVH van de politie, te achterhalen wat de motieven zijn van de daders van antisemitisch geweld. Antisemitisme speelt bij mensen met een extreemrechts gedachtegoed, maar tegenwoordig ook steeds vaker onder Europese Moslims. Dit antisemitisme onder Europese moslims komt voort uit het idee dat Joden onderdeel zijn van het Europa dat Moslims marginaliseert en Palestijnen in het Midden-Oosten onderdrukt (Bunzl, 2005; Vettenburg, Elchardus & Put, 2011).

Uit recent onderzoek van Van Wonderen e.a. (2015) onder jongeren in Nederland blijkt dat negatief denken over Joden samenhangt met religie en culturele achtergrond. Zo denkt een groter deel van de Islamitische jongeren (12 procent, n=387) niet (zo) positief over Joden in Nederland dan van de rest van de jongeren in Nederland. Ter vergelijking: 2 procent van de Christelijke jongeren (n=542) en de niet-gelovige jongeren (n=1214), en 6 procent van de 'anders' gelovigen (n=81) denkt niet (zo) positief over Joden in Nederland. Een veel kleiner deel van de Islamitische jongeren (4 procent) heeft echter veel begrip voor het uitschelden van Joden en het bekladden van Joodse begraafplaatsen of Moskeeën[27]. Onder de niet-islamitische jongeren is dit minder dan 1 procent. Voor culturele achtergrond geldt dat van de Turkse jongeren een groter deel niet (zo) positief denkt over Joden dan van de andere groepen: 17 procent ten opzichte van 9 procent van de Marokkaanse jongeren en 2 procent van de autochtone jongeren (Van Wonderen e.a. 2015).

In bovengenoemd onderzoek naar antisemitisme onder jongeren in Nederland zijn ook focusgroep gesprekken gehouden met jongeren. Hieruit komt naar voren dat moslimjongeren denken dat geweld tegen Joden vooral wordt opgewekt door oproepen in sociale media. Daarnaast denken zij

27 Dit zijn vooral jongeren die boos zijn over het conflict tussen Israël en de Palestijnen in het Midden-Oosten en Israël de schuld geven van dit conflict.

dat jongeren die geweld gebruiken tegen Joden dit vooral doen op momenten dat zij in het openbaar iemand zien lopen met Joodse uiterlijk kenmerken, zoals het dragen van een keppeltje. De kans op geweld tegen Joden lijkt daarnaast groter in periodes waarin incidenten plaatsvinden rondom het conflict tussen Israël en de Palestijnen. Verder komt uit de focus-groepen naar voren dat de kans op geweldpleging tegen Joden door Islamitische jongeren groter is als zij een laag opleidingsniveau hebben, zelf discriminatie ervaren, veel belang hechten aan hun Moslimidentiteit en zich minder kansrijk achten in Nederland dan niet-Islamitische jongeren.

Racistisch geweld
Racistisch geweld is een '*vorm van geweld waarbij de slachtoffers of doelwitten zijn uitgekozen vanwege hun etnische, raciale, etnisch-religieuze, culturele of nationale herkomst*' (Van Donselaar & Rodrigues 2003:8). Van Donselaar en Rodrigues onderscheiden binnen dit racistisch geweld verschillende dimensies: autochtoon versus allochtoon, allochtoon versus autochtoon, en allochtoon versus allochtoon. Van deze laatste dimensie is bijvoorbeeld sprake bij racistisch geweld van Turken jegens Antillianen of andersom. Bij een deel van de geweldsincidenten tussen mensen met een verschillende etnische of raciale achtergrond is echter geen sprake van racistisch geweld. We spreken in deze rapportage daarom pas van racistisch geweld wanneer de dader van het geweld het slachtoffer ziet als een representant van een andere en inferieure groep (zie ook Witte, 1996). Daarnaast valt geweld als reactie op racistische beledigingen ook onder onze definitie van een racistisch geweldsincident, omdat het racistische karakter een duidelijk onderdeel is van dergelijke incidenten (Bol & Wiersma, 1997).

Het perspectief van waaruit racistische geweldsincidenten wordt bekeken beïnvloedt of het wel of niet valt onder de noemer incident met racistische intenties valt. Gadd (2009) pleit ervoor om dit soort incidenten ook te bekijken vanuit een sociaalpsychologisch perspectief. Om dit te kunnen doen, is informatie nodig over bijvoorbeeld de mentale gezondheid, het opleidingsniveau en de sociale omgeving van de dader. Gadd (2009) geeft in zijn artikel zelf een gedetailleerd voorbeeld van een laagopgeleide werkloze hooligan die een Pakistaanse taxichauffeur uitscheldt voor "pervert, Paki bastard!". Uit een interview met deze man bleek dat hij zich schaamt voor zijn racistische opmerking, en dat hij deze heeft gemaakt in een periode waarin hij niet lekker in zijn vel zat. We bekijken of we via de politieregistraties ook dergelijke achtergrondinformatie kunnen vinden over de daders van racistisch (en antisemitisch) geweld in Nederland.

9.2 Literatuur over 'Regulier geweld'

Voor een beschrijving van de dynamiek waarbinnen racistische en antisemitische geweldsincidenten plaatsvinden is het nodig dit te plaatsen in het perspectief van andere 'gewone' geweldsincidenten. Hieronder gaan we daarom eerst in op drie factoren die een belangrijke rol spelen bij geweldsincidenten. Dit zijn de locatie en de aanleiding van het geweld, en daderkenmerken. In de beschrijvingen van de antisemitische en racistische geweldsincidenten gaan we ook in op deze factoren.

Locatie
Geweld dat zich afspeelt in de openbare ruimte vindt vooral plaats in woonwijken, het verkeer en uitgaansgelegenheden, maar ook in de eigen woonomgeving (Terlouw, De Haan & Beke, 2000). De vraag is nu waar racistisch en antisemitisch geweld vooral plaatsvindt. Is dit ook vooral in de openbare ruimte, het verkeer en het uitgaansleven? Of gebeurt dit vooral thuis of op plekken die symbool staan voor een bepaalde groep (denk aan een Joodse school of een Turkse bakker)?

Aanleiding
Uit onderzoek is bekend dat de aanleiding van reguliere geweldsincidenten verschilt per type locatie. In het verkeer worden bijvoorbeeld asociaal gedrag en onbewuste verkeersovertredingen vaak genoemd als aanleidingen voor het geweld, terwijl bij uitgaansgeweld dronkemansgrappen of ontzegging van de toegang, frequent genoemde aanleidingen zijn. Voor geweld in de woonwijk ten slotte, is onderlinge irritatie tussen buurtgenoten vaak de aanleiding (Beke, De Haan & Terlouw,

2001). De vraag is nu wat de aanleidingen zijn van racistisch en antisemitisch geweld op verschillende locaties.

Daderkenmerken
Bakker, Drost en Roeleveld (2010) onderscheiden zes typen daders van geweld in de publieke ruimte. Dit zijn 'de machteloze gefrustreerde', 'het korte lontje', 'de verwarde', 'geweld als leefstijl', 'de beïnvloedbare jongere' en 'de incidentele pleger onder invloed'. Bakker e.a. beschrijven deze zes typen daders op basis van persoonskenmerken, de sociaaleconomische status en situationele factoren. Zo is de gemiddelde 'machteloze gefrustreerde' een man van boven de 25 jaar oud die mentaal instabiel is, zich machteloos voelt (persoonsmerken), en laagopgeleid is (sociale context). Daarnaast is vaak sprake van frustratie binnen een afhankelijkheidsrelatie, zoals in contact met een medewerker met een publieke taak, of met een bekende, zoals buren of een levenspartner (situationele factoren).

In dit onderzoek kijken we naar de persoonskenmerken van de daders van antisemitisch en racistisch geweld, en naar de situationele factoren. Hoewel de sociale context een belangrijk aspect is van geweldincidenten, laten we dit hier buiten beschouwing. Hierover is namelijk vaak niets terug te vinden in de politiedossiers. Voor de indeling in typen geweldsplegers zijn echter de situationele factoren doorslaggevend (het sociaal psychologische perspectief van Gadd (2009). Omdat we voor informatie over deze situationele kenmerken afhankelijk zijn van de beschrijvingen in de politiedossiers, en vooral van de verslagen van verhoren, was het slechts in beperkte mate mogelijk uitspraken te doen over de daders van antisemitisch en racistisch geweld. Voor zover mogelijk behandelen we of bij dit type incidenten:

- De dader en het slachtoffer elkaar kenden voor het incident.
- De dader onder invloed was van alcohol of drugs.
- Sprake was van groepsdruk en hoe dit van invloed was op het geweld.
- De dader berouw toonde voor het geweld.
- De dader het geweld pleegde vanuit een gevoel van machteloosheid en/of het gevoel dat hij/zij wordt achtergesteld (ten opzichte van de ander/het slachtoffer).
- De dader verward was of leek te kampen met psychische problematiek.

9.3 Dataverzameling en analyse

Om de dynamiek rondom antisemitische en racistische geweldsincidenten te onderzoeken van in totaal 176 geweldsincidenten de registraties in de BVH bestudeerd. Dit zijn alle 76 intentioneel antisemitische incidenten in 2014 en een steekproef van 100 racistische incidenten in 2014. De steekproef van racistische incidenten zijn alleen incidenten die door de politie zijn geregistreerd als Burenruzie (E12), Bedreiging (F530), Eenvoudige mishandeling (F530) en Zware mishandeling (F551). Na het lezen bleken van de 100 racistische incidenten er 51 daadwerkelijk racistisch geweld te betreffen.

Van de 76 antisemitische en de 51 racistische geweldsincidenten zijn verschillende aspecten samengevat. Dit zijn in ieder geval de locatie van het incident (denk aan woonomgeving, openbare ruimte of een school), het type incident (denk aan mishandeling, bedreiging, doelbekladding), en welke gebeurtenissen binnen een incident elkaar opvolgden. Informatie over deze volgorde van gebeurtenissen is bijvoorbeeld nodig om uitspraken te kunnen doen over de aanleidingen voor antisemitisch en racistisch geweld. Hiernaast bevatten de Excelbestanden - voor zover dit mogelijk was op basis van de beschrijvingen in de BVH – informatie over de achtergrond van de dader (sekse, leeftijd en etnische/culturele achtergrond) en over bovengenoemde situationele kenmerken. Over deze situationele kenmerken bevatte het BVH-registratiesysteem van de politie echter weinig informatie.

9.4 *Dynamiek antisemitische geweldsincidenten*

De aanleidingen voor antisemitische geweldsincidenten zijn in te delen in drie hoofdtypen. Bij 52 van de 76 incidenten was het geweld gericht tegen een (vermeend) Joods persoon of (vermeend) Joods object. Bij deze 52 incidenten zijn de antisemitische intenties de aanleiding van het incident. Bij 14 antisemitische geweldsincidenten is het antisemitisme onderdeel van een escalatie van een ander incident, zoals een ruzie tussen buren of tussen (ex-)partners. Bij 10 incidenten is het antisemitisme een reactie op pro-Israël opmerkingen (zie tabel 38). Deze laatste categorie van antisemitische geweldsincidenten benoemen we als incidenten die plaatsvinden om een politieke aanleiding

Tabel 38 Aanleidingen antisemitische en racistische geweldsincidenten

	Antisemitisch geweld	**Racistisch geweld**
Antisemitische / racistische intenties	52 (71%)	20 (39%)
Ander incident (antisemitisme/racisme is escalatie)	14 (19%)	18 (35%)
Politieke aanleiding	10 (14%)	
Racistische opmerking aanleiding voor geweld als reactie		13 (25%)
Totaal	76	51

Antisemitische intenties

Het grootste deel van de antisemitische geweldsincidenten (36 van de 52) waarin antisemitische intenties de aanleiding is, zijn beledigingen, bedreigingen of mishandelingen van (vermeende) Joden in de openbare ruimte, of doelbekladdingen van (vermeende) Joodse objecten. Hiernaast waren vier incidenten antisemitische beledigingen van Joden via Facebook. Deze waren gericht tegen een lerares van een Joodse school, een Joodse jongen, een Nederlandse student die tijdelijk studeerde aan een universiteit in Israël en tegen Joden in het algemeen. Van deze in totaal 40 incidenten zijn geen gegevens bekend over de daders en is het dus niet mogelijk uitspraken te doen over daderkenmerken en situationele kenmerken. Wel lijkt het erop dat de meeste van deze incidenten beledigingen, bedreigingen en doelbekladdingen plaatsvinden in groepsverband.

Bij de overige twaalf incidenten met antisemitische intenties als aanleiding, waren de betrokkenen bekenden van elkaar. Dit gebeurde relatief vaak in instellingen waar mensen met een verleden aan emotionele, psychische en/of sociale problematiek bij elkaar komen, zoals de daklozenopvang, een ggz-instelling of een penitentiaire inrichting. We kunnen hierdoor met enige redelijkheid vaststellen dat bij deze incidenten de dader van het antisemitisme sociale of psychische problemen, of in ieder geval een complexe levensgeschiedenis, heeft. Onderstaande twee voorbeelden laten als aanvulling op de voorbeelden in hoofdstuk 4 zien dat bij deze incidenten de (vermeende) Joodse achtergrond de enige aanleiding is voor het incident.

- Voorbeeld 1: een gedetineerde organiseert een barbecue voor alle gevangenen. Hij belooft daarbij dat hij voor de Joodse gedetineerde koosjer vlees regelt. Op de dag van de barbecue blijkt er toch geen koosjer vlees te zijn en roepen de andere aanwezige gedetineerden dat er geen 'Jodenvoer' is. vanaf dat moment wordt de Joodse gedetineerde anders behandeld door zijn medegevangenen. Hij wordt 'die jood' genoemd, en mensen roepen bij zijn cel "*offen machen, schnell!*". Dit schelden gebeurde bij dit incident vooral door autochtone Nederlanders in de instelling.
- Voorbeeld 2: Een Joodse vrouw wordt zonder aanleiding door een medebewoner (Nederlandse vrouw) van een ggz-instelling uitgescholden voor: "vuile Jodin, kankerjodin, ga terug naar je eigen land vieze rijke Jodin." Vervolgens loopt de Joodse vrouw naar de vrouw toe die haar beledigt. Deze vrouw heeft een broodmes in haar hand waarmee ze stekende bewegingen maakt richting de Joodse vrouw.

Naast deze incidenten waarbij het vermoeden bestaat dat de dader van het antisemitisme kampt met sociale of psychische problemen, vindt antisemitisme ook wel eens plaats tussen kinderen. Zo werd een 15-jarig Joods meisje op straat door medeleerlingen beledigd ("*hé joden-gang kankerlij-*

ers! Je bent een Joods gezwel! Je moet vergast worden, net als je opa en oma"), en werd een 12-jarig jongetje op straat door een 10-jarig buurtgenootje uitgescholden voor "*verrader*" en "*vuile Jood.*" In beide gevallen waren de kinderen die beledigden op de hoogte van de Joodse achtergrond van hun medeleerling of buurtgenoot.

Antisemitisme als onderdeel van escalatie van een incident
De 14 antisemitische incidenten waarbij het antisemitisme onderdeel is van een escalatie van een ander incident zijn zeer divers. Drie keer mondde een eenvoudige burenruzie uit in antisemitische opmerkingen jegens Joodse buren. Een voorbeeld hiervan is een Joodse man die bij een buurtbewoner aangeeft dat hij het niet prettig vindt dat zijn hond in de grasstrook naast zijn huis poept. Omdat deze buurman hier vervolgens geen rekening mee gaat houden, dient de Joodse man hierover een klacht in bij de gemeente. Als naar aanleiding van zijn klacht bij de grasstrook verboden voor honden bordjes worden geplaatst, escaleert het. Op de bordjes worden teksten geklad als "*In 1940 waren er ook zulke bordjes. Denk na hondenhaters*". Als de Joodse man zijn buurman hierop aanspreekt verwijst deze naar de 1940, de dodenherdenking, zegt "*sieg heil*" en doet hij de Hitlergroet. Hiernaast escaleerden conflicten tussen een cliënt en een hulpverlener in een GGZ-instelling, een huurder en een verhuurder, een man en de gemeente over een woning, en een ruzie tussen winkeliers in antisemitisme.

Een opvallende groep incidenten zijn de incidenten tussen partners of ex-partners.
Bij jongeren is de aanleiding voor het antisemitisme vaak een verbroken relatie of agressie tegen een ex van een huidige vriendin. In een incident bedreigt een Moslimjongen, die in de gevangenis zit, de nieuwe Joodse vriend van zijn ex-vriendin ("*Joodse hond, kankerjood. Ik vermoord je als ik daar de kans voor krijg.*"). Een ander voorbeeld, dat in hoofdstuk 4 al is beschreven, is de bedreiging van een Joodse jongen die via via de groeten deed aan zijn ex-vriendin. Een derde soortgelijk incident was dat een vrouw na een korte relatie met een Joodse buurtbewoner hakenkruisen op zijn tuindeur kladde.

Hiernaast was antisemitisme een keer onderdeel van huiselijk geweld, bij een incident waarin een Joodse vrouw en haar niet-Joodse partner ruzie hebben over een tv-programma. Tijdens deze ruzie roept de niet-Joodse man dat de Joodse familie van zijn vrouw/vriendin vergast had moeten worden en slaat hij de moeder van zijn vrouw/vriendin in haar gezicht.

Antisemitisme in de politieke context
Bij tien incidenten vond antisemitisme plaats in de context van het Palestijns Israëlisch conflict. Acht keer was het antisemitisme een reactie op Pro-Israël uitingen: zes keer online en twee keer in de openbare ruimte. Een voorbeeld van een online incident vond plaats toen een Joodse man zich mengde in een discussie over het Palestijns Israëlisch conflict. Naar aanleiding van zijn opmerkingen werd de discussie heftiger en schold iemand met een hakenkruis als profielfoto de Joodse man uit voor "*Kankerjood*". Het incident van het Joodse meisje dat na opmerkingen op haar Facebook pagina meerdere kwade reacties kreeg en bij de fruitkraam van haar vader werd bekogeld (zie hoofdstuk 4) is een ander voorbeeld van een dergelijk incident. Een voorbeeld van is een incident waarbij een Joodse vrouw door de telefoon zegt dat ze trots is op iemand die voor het Israëlische leger Palestijnen heeft gedood. Hierop slaan vrouwen de zonnebril van het hoofd van de Joodse vrouw en pakken de davidsster die ze draagt als ketting van haar af. Bij andere incidenten is uit de mutaties niet duidelijk of er een connectie is met het internationale conflict.

Daderkenmerken
Op basis van de gegevens in de politieregistraties lijkt een patroon waarneembaar als het gaat om het type dader bij verschillende typen van antisemitisch geweld. De incidenten met antisemitische intenties tegen onbekende (vermeende) Joden, lijken vooral te worden gepleegd in groepsverband. De Incidenten tegen Joden die bekend zijn bij de dader lijken vooral gepleegd te worden door verwarde daders, zoals mensen in een GGZ-instelling. En bij de incidenten waarbij het antisemitisme een reactie is op pro-Israël opmerkingen/het Palestijns Israëlisch conflict lijken de meeste daders zich verwant te voelen met Palestijnen. Bij de meeste van deze tien incidenten zijn dit mensen (zowel mannen als vrouwen) met een Noord-Afrikaanse, Turkse of Arabische achtergrond.

Daarentegen lijken de incidenten waarbij het antisemitisme een escalatie is bij iedereen voor te komen. Het is onduidelijk wie antisemitische beledigingen en/of bekladdingen doen. Over de kenmerken van de daders van antisemitisch geweld is echter nog te weinig bekend in de politieregistraties, om aan bovengenoemde patronen harde conclusies te verbinden.

9.5 *Dynamiek racistische geweldsincidenten*

De aanleidingen voor de racistische geweldsincidenten zijn in te delen in drie hoofdtypen van aanleidingen. Bij 20 van de 51 incidenten was het racisme de directe aanleiding: de reden voor het geweld lijkt de etnische achtergrond van de ander. Hierbij spreken we van racistische intenties. Bij 18 incidenten was het racisme een onderdeel van een escalatie van een incident, meestal een ruzie tussen bekenden. Bij 13 incidenten was een racistische opmerking de aanleiding om geweld te gebruiken (zie tabel 36). Hieronder beschrijven we de dynamiek waarbinnen deze verschillende typen racistische geweldsincidenten plaatsvonden. We geven geen informatie over daderkenmerken omdat deze te divers zijn.

Racistische intenties

De twintig racistische geweldsincidenten waarbij racistische intenties de aanleiding zijn gebeurden op veel verschillende plekken: acht in de eigen woonomgeving, drie in de openbare ruimte, twee in het verkeer of openbaar vervoer, twee in een uitgaansgelegenheid, twee bij een moskee, twee bij een school, en een in een winkel. Onderstaand kader bevat enkele voorbeelden van deze incidenten.

Voorbeeld 1:

een man pest alle allochtone buurtbewoners bij hem in buurt weg. Hierover zijn in de loop der jaren al 35 meldingen gedaan bij de politie. Uit de mutaties van de polities blijkt dat dit “*het dwarszitten van gekleurde buren de rode draad in zijn leven is geworden.*”

Voorbeeld 2:

een verwarde Nederlandse man denkt dat zijn allochtone buren hem afluisteren. Hierop scheldt hij hen uit voor “*kankermarokkanen*” en slaat hij het raam in.

Voorbeeld 3:

Bij een Antilliaans gezin is brand gesticht. Toen de brandweer de brand aan het blussen was hoorden zij omstanders zeggen “*kankerbuitenlanders, ga weg uit dit land*”.

Voorbeeld 4:

In de rust van een voetbalwedstrijd tijdens het WK voetbal gaan de kinderen op een pleintje voor huizen juichen en toeteren. Een Irakese vrouw heeft gevraagd of ze dit niet wilde doen. Volgens een NL buurman zei deze vrouw. “*opdonderen teringkinderen*”. Vervolgens bemoeien de ouders van de kinderen zich ermee en bonken zij en de kinderen op de ramen van het Irakese gezin. Een man riep hierbij: “*vieze buitenlander, die kinderen mogen doen wat ze willen, het is jullie probleem.*” Dan gaan de Irakese man en vrouw naar buiten en grijpt een buurman de Irakese man bij de keel, en zegt. “*vieze buitenlander, ga terug naar jullie land, ik ga jullie dood maken.*” Ten slotte ontstaat een handgemeen. In de periode voor dit incidenten vonden ook al andere incidenten plaats, zoals eieren tegen het raam en baksteen door de ruit bij het Irakese gezin.

Voorbeeld 5:

Een man (onder invloed) komt op een Antilliaans gezin af dat staat te wachten bij de bushalte. Hij scheldt hen uit voor apen en zegt “jullie zitten toch niet ook bij IS hè?”. Ook duwt hij de vrouw waarna de zware vechtpartij ontstaat tussen beide mannen.

> ***Voorbeeld 6:***
>
> Een Surinaamse man die met twee zonen in een café zit mag eerst niet aan een tafeltje gaan zitten dat vrij komt, omdat degene die er zitten even naar buiten zijn om te roken. Daarna beweren medewerkers van het café dat deze Surinaamse man een drankje heeft gestolen.
>
> De man en zijn zonen gaan vervolgens naar buiten. Dan komt een medewerker naar buiten om zijn excuses aan te bieden. Op hetzelfde moment pakt een beveiliger van het café de man hardhandig vast om zijn nek en zegt "*vanaf hier neem ik het over*". Vervolgens ontstaat er wat gedoe en laat de beveiliger los. Omstanders zeggen tegen de Surinaamse man dat het café 'racistisch' is.

In de voorbeelden in het kader is ook duidelijk te zien dat bij dit type incidenten regelmatig sprake is van een dader waar gedurende langere periode sprake lijkt te zijn van een sociale problematiek. Zo codeerde de politie het eerste incident – waarbij een man gedurende een langere periode allochtone buren probeert weg te pesten - bijvoorbeeld als sociale wijkproblematiek. Bij voorbeeld 2 is sprake van een verwarde dader en bij voorbeeld 5 van een dader onder invloed, én met schulden. Desondanks worden ook zeker de helft van deze racistische geweldsincidenten gepleegd vanuit de innerlijke overtuiging van deze mensen.

Racisme als onderdeel van escalatie
Bij 18 van de racistische geweldsincidenten was het racisme onderdeel van een escalatie van een ander incident. Dit gebeurt op veel verschillende locaties, en zowel tussen bekenden als onbekenden van elkaar. Dit gebeurde bijvoorbeeld bij een ruzie tussen een blanke man en een donkere man nadat hun honden elkaar hadden gebeten. Tijdens de vechtpartij scheldt de blanke man de donkere man uit voor "kutbuitenlander." Kortom, er was al een ruzie over het gedrag van honden, waarna de racistische uiting pas werd gedaan.

Soms is echter ook onduidelijk of er echt een eerder incident plaatsvond, of dat de persoon die zich racistisch uitliet de ruzie als het ware opzocht. Bij één incident stopte een achteruitrijdende vrouw met een allochtone achtergrond net op tijd voor een autochtone vrouw die achter de auto van langs liep. De autochtone vrouw riep echter dat de vrouw haar had aangereden en dat ze dat expres had gedaan. Ze liep vervolgens naar het portier, duwde daar meerdere malen tegen, spuugde naar de vrouw in de auto, trok haar hoofddoek af en riep: "*laat je gezicht zien net als wij. Neem het vliegtuig naar je eigen land! jouw kut is besneden, maar de mijne niet!*"

Reactie op racistische belediging
Dertien keer was het geweld binnen racistische geweldsincidenten een reactie op een racistische opmerking of belediging. Een voorbeeld hiervan is een Irakese man die, nadat hij meerdere malen door een buurman is uitgescholden voor "*kutbuitenlander*", verhaal gaat halen bij deze buurman, wat ontaardt in een vechtpartij. Bij een ander incident slaat een allochtone jongen een autochtone jongen in elkaar een paar dagen nadat deze hem "*kankerzwarte*" had genoemd. Hij zei daarbij dat hij hem terugpakte voor het discrimineren. Ook bij deze incidenten is weinig bekend over de achtergrondkenmerken van de betrokkenen, en over de situationele kenmerken.

Daders van racistisch geweld
Omdat in de registraties van de politie in de BVH weinig informatie is te vinden over de achtergrond van de daders, kunnen we hierover weinig uitspraken doen. Voor zover bekend zagen was/waren bij tien racistische geweldsincidenten de dader(s) onder invloed van alcohol of drugs, en weten we dat bij vijf incidenten de dader van het racisme kampte met sociale en/of psychische problematiek.

9.6 Vergelijking dynamiek rondom antisemitische en racistische geweldsincidenten

Wanneer we de dynamiek waarbinnen de antisemitische en de racistische geweldsincidenten plaatsvinden met elkaar vergelijken vallen drie punten op. Allereerst verschillen de aanleidingen bij racistische en antisemitische geweldsincidenten. Bij antisemitisch geweld zijn antisemitische intenties bij bijna driekwart van de incidenten de aanleiding voor het geweld. Bij racistisch geweld

was het geweld maar bij iets meer dan een derde het directe gevolg van een racistische intentie. Racistisch geweld was daarentegen weer vaker dan antisemitisch geweld onderdeel van een escalatie van een ander incident. Hiernaast was een racistische opmerking bij een deel van de incidenten de aanleiding voor het geweld, terwijl antisemitische beledigingen nooit aanleiding waren voor geweld. Antisemitisch geweld vindt wel plaats in de politieke context als reactie op pro-Israël opmerkingen op het internet of in de openbare ruimte.

Over de kenmerken van de daders van racistisch geweld is weinig te zeggen omdat deze incidenten zeer divers waren en hierover weinig is geregistreerd in de politieregistraties. Over de daders van antisemitisch geweld kunnen we met enige voorzichtigheid iets meer zeggen. Het lijkt erop dat antisemitisme tegen onbekende (vermeende) Joden vooral wordt gepleegd door groepjes of groepen daders van een onbekend aantal mensen met een antisemitische intentie, dat daders die het Joodse slachtoffer kennen overeen lijken te komen met de definitie van die Bakker et al. (2010) geven van de verwarde daders, en dat antisemitisme als reactie op discussies over het Palestijns Israëlisch conflict vooral afkomstig zijn van mensen die zich verwant voelen met Palestijnen. Verder valt op dat een groter deel van de daders van racistisch geweld onder invloed lijkt te zijn dan de daders van antisemitisch geweld.

De locaties waar antisemitisch en racistisch geweld voorkomen zijn zeer divers. Maar, net als andere vormen van geweld vooral in de openbare ruimte. Racistisch geweld lijkt echter vaker dan antisemitisch geweld voor te komen tussen buren.

10 Samenvatting en conclusie

In deze rapportage is een cijfermatig beeld geschetst van antisemitisme, racisme en extreemrechts geweld in Nederland in 2014. In dit laatste hoofdstuk vatten we het beeld samen dat uit de afzonderlijke hoofdstukken naar voren komt.

10.1 Cijfermatig beeld

Een aantal punten valt op in de registratiegegevens van het aantal antisemitische en racistische incidenten. Het meest opvallende is de grote stijging van het aantal racistische incidenten in 2014, een stijging van 26% ten opzichte van 2013. Dit is een voortzetting van de trend in 2012 en 2013. Ten tweede valt op dat het aantal intentioneel antisemitische incidenten in 2014 toenam ten opzichte van 2013, tot een totaal van 76 incidenten. Ook dit lijkt een voortzetting van de trend in 2013, maar vanwege het kleine aantal intentioneel antisemitische incidenten verbinden we hier geen stevige conclusies aan. Aan de andere kant zien we over de jaren heen een consistente afname van de aantallen incidenten rond racistisch schelden (825 incidenten in 2014, een afname van 39%) en antisemitisch schelden (710 incidenten in 2014). Ten derde valt op dat, net als in voorgaande jaren, in de grootstedelijke regio's Amsterdam, Rotterdam en Den Haag meer antisemitische en racistische incidenten voorkomen dan in de rest van Nederland. Deze drie steden staan ook in de top 10 van gemeenten met de meeste antisemitische en racistische incidenten per 1000 inwoners. De 64 gemeenten zonder incidenten in 2014 zijn vooral kleinere gemeenten. Een laatste opvallende punt heeft te maken met de registraties van de politie. In 2014 verdubbelde het aantal racistische en antisemitische incidenten waaraan de politie de code 'Discriminatie' heeft toegekend. Bij intentioneel antisemitisme, racisme en moslimdiscriminatie is dit nu relatief de grootste categorie. Dit duidt erop dat bij de agenten (die de registratie voeren) het thema 'discriminatie' prominenter in beeld is.

10.2 Antisemitisme

Net als tussen 2012 en 2013 is ook in 2014 het aantal incidenten van intentioneel antisemitisme iets toegenomen, van 61 naar 76 incidenten. De spreiding van de incidenten over de verschillende regiokorpsen is in 2014 vergelijkbaar met 2013, waarbij de meeste incidenten voorkomen in de regio Amsterdam. In juli en augustus zijn opvallend veel meer incidenten van intentioneel antisemitisme geregistreerd. Een mogelijke verklaring hiervoor kan de oorlog tussen het Israëlische leger en de Palestijnse beweging Hamas en de Palestijnse islamitische Jihad zijn, die vooral in deze maanden speelde.

De intentioneel antisemitische incidenten die zijn geregistreerd in de politiegegevens, zijn onderverdeeld in vier categorieën. De eerste en tevens grootste categorie betreft belediging en bedreiging van (vermeende) Joden. In totaal zijn er binnen deze categorie 47 incidenten geregistreerd, waarbij er even vaak sprake is van antisemitische beledigingen, bedreigingen of mishandelingen die zijn geuit door een bekende van het slachtoffer als door een onbekende van het slachtoffer. De tweede categorie bestaat uit 13 antisemitische bekladdingen van (vermeende) Joodse locaties, zoals een synagoge, een Joodse school of locaties die te maken hebben met de Tweede

Wereldoorlog. De derde categorie zijn zes provocaties door het scanderen van antisemitische leuzen op Joodse feestdagen, bij (bijeenkomsten in) synagogen, of op 4 of 5 mei tijdens herdenkingsdiensten van de Tweede Wereldoorlog. Van deze categorie zijn er zes incidenten geregistreerd die op verschillende locaties en momenten plaatsvonden. De vierde categorie betreft tien beledigingen en bedreigingen van Joden via sociale media. Opvallend is dat deze incidenten allemaal in de zomermaanden zijn gepleegd, tijdens een intensivering van het Israëlisch-Palestijns conflict.

10.3 Racisme

In 2014 zijn 2764 incidenten met een racistisch karakter gevonden in de BVH. In vergelijking met 2013 (2189 incidenten) is dit een stijging van ruim 26 procent. Binnen de racistische incidenten vonden wij 142 incidenten van moslimdiscriminatie. Ten opzichte van de 35 incidenten in 2013 is dit een enorme stijging. Hiernaast bevatten de registratiegegevens van de politie vijf incidenten van discriminatie van Roma/Sinti. In Oost-Nederland en Den Haag vonden in 2014 de meeste racistische incidenten plaats. Van de 2764 incidenten hebben we een steekproef van 234 incidenten nader bekeken en geanalyseerd. De meeste van deze incidenten waren racistische scheldincidenten waarbij ook sprake was van een ander incident. Daarnaast betrof een deel van deze incidenten ongelijke behandeling van mensen met een andere etnische of culturele achtergrond of incidenten waarbij deze mensen het gevoel hadden ongelijk te zijn behandeld. Verder vonden we incidenten van racistisch geweld zoals mishandeling. Deze incidenten betroffen zowel eenzijdig als wederzijds geweld. Verder speelde bij sommige incidenten racistische intenties een grote rol, maar bij andere incidenten geen of een kleine rol.

10.4 Verschillen in dynamiek tussen antisemitisch en racistisch geweld

Wanneer we de dynamiek rondom de antisemitische en de racistische incidenten met elkaar vergelijken, vallen verschillende punten op. Bij antisemitisch geweld spelen antisemitische intenties een veel grotere rol dan racistische intenties bij racistisch geweld. Racistisch geweld was daarentegen veel vaker dan antisemitisch geweld een escalatie binnen een ander incident. Antisemitisch geweld vindt verder wel plaats in een politieke context, zoals reacties op pro-Israël-opmerkingen, zowel online als in de openbare ruimte. Dit is een bevestiging van de bevindingen uit het onderzoek van Van Wonderen et al. (2015) dat het gebeurtenissen in het Palestijns-Israëlisch conflict triggerfactoren kunnen zijn voor antisemitisme in Nederland. Racistisch geweld vindt veel minder of niet plaats in een politieke context. Wel is geweld vaak een reactie op een racistische opmerking. Opvallend genoeg zagen wij bij de incidenten van antisemitisch geweld geen geweld dat plaatsvond naar aanleiding van antisemitische beledigingen.

Over de kenmerken van de daders van racistisch geweld is weinig te zeggen. Deze incidenten waren zeer divers en hierover is weinig geregistreerd in de politieregistraties. Over de daders van antisemitisch geweld kunnen we met enige voorzichtigheid iets meer zeggen. Het lijkt erop dat antisemitisme tegen onbekende (vermeende) Joden vooral wordt gepleegd door groepjes daders van onbekende omvang met een antisemitische intentie. Wanneer daders het Joodse slachtoffer kennen is er vaak sprake van verwarde daders, en antisemitisme als reactie op discussies over het Palestijns-Israëlisch conflict, isvooral afkomstig van mensen die zich verwant voelen met Palestijnen.

10.5 Extreemrechts geweld

De omvang van klassiek extreemrechtse formaties in Nederland bleef in 2014 stabiel en moet worden geschat op ongeveer honderd actieve aanhangers. In de relatie tussen klassiek extreem-

rechtse formaties enerzijds en de nieuw rechts-radicale Partij voor de Vrijheid (PVV) anderzijds waren er in 2014 verschuivingen zichtbaar. Deze verschillende kanten van het extreemrechtse spectrum bewogen zich qua thematiek en ideologie meer naar elkaar toe. Waar klassiek extreemrechtse formaties steeds vaker de islam en vluchtelingen als belangrijk thema kozen, stapte de PVV met de 'Minder Marokkanen'-uitspraken van partijleider Wilders een grens over door 'het vreemde' expliciet etnisch te definiëren. Tegelijkertijd moet worden vastgesteld dat er nog steeds categorisch onderscheid gemaakt kan worden tussen klassiek extreemrechts en de nieuw rechts-radicale PVV. Dat komt door de van elkaar verschillende meningen over Joden en Israël en de constatering dat de PVV geen wortels heeft in het klassieke rechts-extremisme.

Het aantal extreemrechtse demonstraties bleef met dertien stuks in 2014 ongeveer gelijk met het jaar daarvoor. Wel was er naar aanleiding van grote onrust rond diverse voorgenomen demonstraties in de Haagse Schilderswijk sprake van een uitzonderlijke situatie. De burgemeester kreeg via een gerechtelijke uitspraak steun om de bewegingsvrijheid van dergelijke demonstraties te beperken. Omdat het hier om een uitzonderlijke situatie ging mag vooralsnog niet verwacht worden dat er een repressiever regime ten aanzien van extreemrechtse demonstraties mogelijk is geworden.

Er was in 2014 sprake van een toename van het aantal geweldsincidenten met een extreemrechtse achtergrond, van zeventien naar tweeënveertig incidenten. Omdat het om kleine getallen gaat, moeten we hier niet direct vergaande conclusies uit trekken. Het lijkt er wel op dat veel van deze geweldsincidenten een relatie hebben met sterk gepolariseerde discussies in Nederland rond Zwarte Piet, de Islam, de aangiftes tegen Geert Wilders en met confrontaties tussen Turken en Koerden.

10.6 *Antisemitisch en racistisch schelden*

De dalende trend van het aantal incidenten van antisemitisch en racistisch schelden zet zich in 2014 voort. Vooral de racistische scheldincidenten daalden aanzienlijk, bijna veertig procent ten opzichte van 2013. Het aantal antisemitische scheldincidenten dat is te vinden in de BVH is net als in eerdere jaren het hoogst in Zuid-Holland (de regionale eenheden Den Haag en Rotterdam). Wel valt op dat het verschil met andere regionale eenheden aanzienlijk kleiner is geworden. De incidenten van antisemitisch schelden die we tijdens de steekproef bekeken, laten zien dat de scheldincidenten weliswaar een antisemitische connotatie hebben, maar veelal ongericht zijn. Dat wil zeggen dat de meeste antisemitische scheldincidenten niet gericht zijn tegen Joden. Zo worden bijvoorbeeld nog steeds veel politieagenten geregeld uitgescholden voor '…Jood'. Bij racistisch schelden zien we het hoogste aantal racistische scheldincidenten in Rotterdam en in Oost-Nederland. In tegenstelling tot voorgaande jaren behoort Den Haag niet meer tot de regio's met de meeste racistische scheldincidenten. Ook bij racistisch schelden zien we veel incidenten gericht tegen een ambtenaar in functie. In 2014 vonden we ook minder scheldincidenten tegen moslims dan in 2013. Bij de scheldincidenten tegen moslims zien we naar verhouding minder scheldincidenten gericht tegen de politie terug, 9% tegenover 20% bij racisitsch schelden totaal.

10.7 *Gerechtelijke afdoening*

De stand van zaken ten aanzien van de gerechtelijke afdoening laat zien dat er ten opzichte van 2013, in 2014 veel minder OM-afdoeningen en gerechtelijke uitspraken zijn geweest. Een deel van de oorzaak hiervoor ligt in het feit dat vorig jaar de gegevens op een later tijdstip zijn geleverd, zodat er toen drie maanden meer tijd was voor een vervolg van de zaken bij OM of de rechtspraak. Maar het aantal zaken is zoveel minder dan in 2013 dat dit geen afdoende verklaring voor de daling geeft. De verhoudingen ten aanzien van de thema's liggen in 2013 en 2014 vrijwel gelijk, net als de verhoudingen bij de straffen en de strafrechtartikelen. Discriminatie blijft echter als strafrechtarti-

kel heel weinig voorkomen bij de hier besproken incidenten. Het Openbaar Ministerie heeft aangegeven vanaf 2015 commune-delicten met discriminatoir aspect in haar registratie mee te nemen. Hierdoor verwachten we in 2016 beter inzicht in deze problematiek te krijgen.

10.8 *Slotconclusie*

Deze rapportage laat zien dat het aantal racistische en antisemitische incidenten in 2014 is toegenomen ten opzichte van 2013. De verklaring voor de sterke toename van het aantal racistische incidenten is onduidelijk. Een mogelijke verklaring zou een verharding in het politieke en maatschappelijke klimaat kunnen zijn na de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2014. Het grote aantal aangiftes tegen Geert Wilders is echter niet meegenomen in deze rapportage. De toename van het aantal antisemitische incidenten is mogelijk te verklaren door de intensivering van het Israëlisch-Palestijns conflict in de zomermaanden van 2014. In die maanden vonden in Nederland meer antisemitische incidenten plaats. Door het kleine aantal incidenten kunnen we hier echter geen conclusies aan verbinden. Tegenover bovengenoemde toename staat een moeilijk te verklaren afname van het aantal racistische en antisemitische scheldincidenten. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat het type scheldwoorden dat wordt gebruikt modegevoelig is, waardoor bepaalde scheldwoorden met antisemitische of racistische connotatie in 2014 minder werden gebruikt.

Drie andere punten vallen op in dit rapport. Het eerste is dat antisemitisch geweld en racistisch geweld plaatsvinden binnen een verschillende dynamiek. Het belangrijkste verschil is de aanleiding: bij antisemitisch geweld waren dit veel vaker antisemitische intenties dan dat bij racistisch geweld racistische intenties de aanleiding waren. Het tweede punt is dat, ondanks de stabiel kleine omvang van extreemrechtse formaties, we met enige terughoudendheid constateren dat het extreemrechts geweld licht lijkt toe te nemen. Het derde punt is dat het Openbaar Ministerie heeft aangegeven vanaf 2015 commune-delicten met discriminatoir aspect in haar registratie mee te nemen. Hierdoor verwachten we in 2016 een sterke verbetering van het inzicht in de afdoening van discriminatie-incidenten.

Verwey-
Jonker
Instituut

Literatuur

Bakker, I., Drost, L. & Roeleveld, W. (2010). *Wat hebben geweldplegers gemeen? Een typologie van plegers van geweld tegen de publieke taak en van publiek geweld.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Beke, B. M. W. A., Haan, W. J .M. de, & Terlouw, G.J. (2001). *Geweld verteld: Daders, slachtoffers en getuigen over 'geweld op straat'.* Den Haag: WODC.

Bouma, S. & Ruig, L. de. (2015). *Moslimdiscriminatie in het voortgezet onderwijs. Een onderzoek onder docenten.* Panteia.

Bol & Wiersma (1997).

Bunzl, M. (2005). Between Anti-Semitism and Islamophobia: Some Thoughts on the New Europe. *American Anthropological Association, 32, 4*: 499-508.

CIDI (2014), *Monitor antisemitische incidenten in Nederland 2013.* Den Haag.

Donselaar, van J. & Rodigues, P.R. (2003). *Monitor racisme & extreemrechts. Racistisch & extreemrechts geweld in 2002.* Amsterdam/Leiden: Anne Frank Stichting/Universiteit Leiden.

Gadd, D. (2009). Aggravating racism and elusive motivation. *British Journal of Criminology, 49*: 755-771.

MDI (2015), *Meldpunt Discriminatie Internet, Jaarverslag 2014.* Amsterdam: Stichting Magenta/ Meldpunt Discriminatie Internet.

MDI, Sterke toename antisemitisme op Internet vanwege Gaza-conflict, http://www.meldpunt.nl/site/documents-oud/Sterke%20toename%20antisemitisme%20op%20Internet%20vanwege%20Gaza.pdf

MIND (2015), Meldpunt internet discriminatie, Jaarverslag 2014.

Moors, J. A. (2009). *Polarisatie en radicalisering in Nederland: Een verkenning van de stand van zaken in 2009.* Tilburg: IVA beleidsonderzoek en advies.

Mudde, C. (2014). Fighting the system? *Populist radical right parties and party system change. Party Politics*, 1354068813519968.

Vettenburg, N., Elchardus, M., & Put, J. (2011). *Jong in Brussel: bevindingen uit de Jop-monitor Brussel.* Steunpunt Cultuur, Jeugd en Sport.

Terlouw, G. J., Haan, W. J. M. de, & Beke, B. M. W. A. (2000). *Geweld: Gemeld en geteld: Een analyse van aard en omvang van geweld op straat tussen onbekenden.* Arnhem: Bureau Beke.

Tierolf, B., Hermens, N., & Drost, L. (2014). *Derde rapportage racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland. Incidenten, aangiftes, verdachten en afhandeling in 2013.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Tierolf, B., Hermens, N., Drost, L. & Ens, A. (2015). D*iscriminatiecijfers Politie 2014.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Tierolf, B., Hermens, N., Drost, L., & Mein, A. (met medewerking van Wagenaar) (2013). *Racisme, antisemitisme, extreemrechts geweld en discriminatie in Nederland: Rapportage incidenten, aangiftes, verdachten en afhandeling 2010 en 2011.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Tierolf, B. & Hermens, N. (2013). *Poldis rapportage 2012.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Tierolf, B., Scheffelaar, A., Hermens, N. & Drost, L. (2014). *POLDIS rapportage 2013, met themarapportage moslimdiscriminatie. Utrecht:* Verwey-Jonker Instituut.

Wonderen, R. van, Wagenaar, W., Hermens, F. & Nijs, T. (2015). *Antisemitisme onder jongeren in Nederland.* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Witte, R. (1996). *Racist Violence and the State.* New York: Routledge.

Bijlage 1 Definities gebruikte terminologie

Incident – Een gebeurtenis waar de politie bij betrokken wordt. Dit kan letterlijk alles zijn: een misdrijf, een overtreding, een ongeluk, een 112-mel-ding, een demonstratie, Koningsdag, enzovoort.

Mutatie – De digitale registratie van alles wat er rondom een bepaald incident heeft plaatsgevonden, zoals een beschrijving van de gebeurtenis, de betrokken personen, verdachte(n), aangifte(s), getuigenverklaringen, verhoren, alle opgemaakte processen-verbaal per gebeurtenis.

Incidentcode – De code die de politie aan elk incident koppelt. Deze code geeft weer wat voor soort incident het betrof. Er zijn honderden incidentcodes die de situatie beschrijven van wat heeft plaatsgevonden. Het gaat hierbij om strafbare feiten (bijvoorbeeld ‘bedreiging’ of ‘winkeldiefstal met geweld’ of ‘vernieling van/aan openbaar gebouw’), maar ook om overtredingen (bijvoorbeeld ‘snelheidsovertreding rvv90’), of om gebeurtenissen waar de politie altijd bij betrokken wordt (bijvoorbeeld ‘verkeersongeval met uitsluitend materiële schade’ of ‘begeleiding demonstratie’). Wij hebben deze incidentcodes vervolgens op dezelfde wijze gegroepeerd als in de eerdere monitoren waarbij echter één categorie is toegevoegd, namelijk ‘ruzie’.

- Geweld
- Belediging
- Bedreiging
- Bekladding
- Discriminatie
- Diefstal
- Overlast
- Wapenbezit
- Manifestaties en aandachtsvestigingen
- Vernieling
- Ruzie

Proces-verbaal - Een proces-verbaal is een officieel op papier gesteld verslag van de politie. Dit verslag bevat enkele belangrijke feiten. De politieambtenaar heeft alle feiten in het proces-verbaal opgeschreven die hij of zij zelf heeft waargenomen. Dit zijn ook verklaringen die de politieambtenaar van de verdachte(n) of getuige(n) heeft gehoord. Alles wat verdachten of getuigen hebben verklaard staat in het proces-verbaal.

Verdachte - Iemand van wie het redelijk vermoeden bestaat dat hij/zij een bepaald strafbaar feit gepleegd heeft.

Aangifte - Het melden van een strafbaar feit (misdrijf of overtreding) bij de politie. Wettelijk gezien is een aangifte een verzoek aan de officier van justitie om tot strafrechtelijke vervolging van de dader(s) over te gaan.

Afdoening door het OM - Het Openbaar Ministerie kan verschillende acties ondernemen in zaken die via een proces-verbaal bij het OM worden aangebracht. Hierna beschrijven we de belangrijkste acties die in deze rapportage aan de orde komen.

Sepot - Wanneer het OM een zaak tegen een verdachte niet doorzet, is dat een sepot.

Transactie - Door het betalen van een geldsom, voorgesteld door de officier van justitie, kan de verdachte bij lichte misdrijven voorkomen dat hij voor de rechter moet verschijnen.

Strafbeschikking – Het Openbaar Ministerie heeft de bevoegdheid om zelf bepaalde straffen en maatregelen op te leggen zonder tussenkomst van de rechter. Dat wordt mogelijk voor overtredingen of misdrijven waarop een maximum gevangenisstraf staat van niet meer dan zes jaar.

Dagvaarden - Als een sepot, transactie of strafbeschikking niet aan de orde is, volgt de gang naar de strafrechter. Het Openbaar Ministerie zorgt dan dat de verdachte een dagvaarding krijgt: een officiële schriftelijke oproep waarin de officier van justitie de verdachte oproept om op een bepaalde dag voor de rechter te verschijnen. In de dagvaarding staat ook waar de officier de verdachte van beschuldigt.

Voeging – Soms kan het OM beslissen om zaken samen te voegen alvorens tot vervolging over te gaan; dit betreft een administratieve handeling.

Overdracht – Een andere administratieve handeling betreft de overdracht van een zaak aan een officier van justitie in een ander arrondissement.

Bijlage 2 Toelichting koppeling politiebestanden en bestanden van het OM

Wellicht wekt het verbazing dat de koppeling tussen bestanden die wij voor ons onderzoek hebben gemaakt, niet eerder is gerealiseerd. Dat heeft vooral te maken met het feit dat de databestanden grotendeels afkomstig zijn van aparte circuits, die weliswaar opeenvolgend plaatsvinden en van elkaars informatie afhankelijk zijn, maar die in ons bestel toch streng gescheiden opereren. Ook de registratiesystemen binnen de drie systemen zijn totaal verschillend. Sinds enige tijd bestaat er al wel een directe koppeling tussen het OM-systeem en het systeem van de gerechtelijke uitspraken, maar het politiesysteem functioneert daar nog altijd volledig los van. Vanuit justitie wordt er hard aan gewerkt om de koppeling met het politiesysteem ook geautomatiseerd te laten verlopen en daarmee de koppeling die wij hier handmatig hebben uitgevoerd, te vervangen. Na vorig jaar was dit de tweede grootschalige koppeling van politiegegevens met OM- en rechtbankgegevens.

Het belangrijkste probleem bij een dergelijke koppeling is dat in alle drie de systemen de registratie een verschillende basis heeft. Kort gezegd komt het erop neer dat één politie-incident niet logischerwijze tot één OM-zaak en vervolgens tot één rechtszaak leidt. Het voert te ver om de hele keten op deze plaats uit te leggen, maar een aantal belangrijke problemen dienen we hier te noemen om de moeilijkheid van een dergelijke koppeling en de ruis die daarin kan optreden, te verduidelijken.

Binnen de keten is er één nummer dat in alle drie de geledingen wordt gebruikt en dat als eerste wordt vastgelegd bij de politie: dit betreft het proces-verbaal nummer (PV-nummer). Maar dit PV-nummer is in geen van de drie registratiesystemen het centrale nummer waarop de registratie is gebaseerd. In alle drie de gevallen is het een noodzakelijke variabele die aanwezig moet zijn, maar dan gekoppeld aan het centrale registratieonderdeel, bij de politie de mutatie (incident), bij het Openbaar Ministerie de OM-zaak en bij de rechtbanken de rechtszaak. Het lastige is dat er binnen één politiemutatie meerdere PV-nummers kunnen worden vastgelegd. Als er bijvoorbeeld meerdere verdachten zijn, kunnen zij elk een eigen proces-verbaal krijgen. Ook aangevers kunnen een eigen proces-verbaal krijgen binnen een mutatie, dus relatief gezien kunnen er veel verschillende PV-nummers voorkomen bij één mutatie.

Bij het OM worden alle processen-verbaal afzonderlijk bekeken om te bepalen of er een zaak van moet komen. In deze afweging worden processen-verbaal van aangifte natuurlijk gecombineerd met de bijbehorende verdachten, waarbij het wel zo kan zijn dat elke afzonderlijke verdachte binnen een mutatie een aparte zaak wordt. Tegelijkertijd kan één mutatie van één verdachte, worden samengevoegd met andere incidenten van dezelfde verdachte, tot uiteindelijk één OM-zaak. Vervolgens kan de zaak worden afgedaan. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden, de zaak kan worden geseponeerd of administratief beëindigd, er volgt geen verdere actie richting personen of zaken. Daarnaast mag het OM ook voor een aantal veel voorkomende strafbare feiten, wanneer de schuld vaststaat, zelf een straf opleggen (een boete of een taakstraf): de OM-strafbeschikking. Deze dient in de toekomst de OM-transactie te vervangen. Op dit moment bestaan ze echter beide nog. De transactie is een aanbod van het OM aan de verdachte om, in geval van een aantal kleinere veelvoorkomende vergrijpen, de strafvervolging af te kopen met een boete. In beide gevallen (transactie en OM-strafbeschikking) wordt het feit opgenomen in het strafblad van de persoon. Verder kan besloten worden om zaken te voegen. Meestal worden dan verschillende belastende feiten samengevoegd tot één zaak.

Als het OM besluit om een zaak voor te laten komen bij de rechter, dan zal de officier van justitie een dagvaarding opmaken waarin de tenlastelegging staat vermeld en de verdachte wordt

opgeroepen om op een bepaalde dag en tijd voor de rechter te verschijnen. Dan volgt de rechtszaak en spreekt de rechter het vonnis uit. Er zijn verschillende mogelijkheden waarop een zaak kan worden afgedaan als deze voor de rechter komt. Allereerst kan de zaak als het ware worden stopgezet. Het gaat dan om een nietigverklaring, niet-ontvankelijkverklaring (OM) of niet-bevoegd-verklaring (rechter). Daarnaast is er de mogelijkheid tot 'voeging ter zitting'. Dit is hetzelfde als de voeging door het OM, alleen worden hier verschillende rechtszaken, ter zitting van één van de rechtszaken, gecombineerd met andere zaken en onder een nieuw nummer voortgezet. Een andere mogelijkheid waartoe de rechter kan beslissen is vrijspraak of ontslag van alle rechtsvervolging; de zaak eindigt dan zonder veroordeling. Ontslag betekent dat wel kan worden bewezen dat het feit is begaan, maar dat dit feit of de dader om een of andere reden niet strafbaar is. Tot slot kan de rechter beslissen dat de verdachte wel schuldig is en een straf of maatregel opleggen, de zogenaamde strafoplegging. Dit is de grootste categorie, waarbij veel verschillende strafmogelijkheden op te leggen zijn.

De complexiteit van de onderlinge relaties tussen de systemen maakt duidelijk dat er op verschillende plekken ruis kan voorkomen. In de hier gepresenteerde gegevens betreft de meest voorkomende ruis: het niet kunnen koppelen op basis van PV-nummers. Het probleem is namelijk dat het politiesysteem in 2013 de PV-nummers nog niet geheel eenduidig vastlegde. Daarnaast werden de PV-nummers af en toe niet juist ingevoerd (schrijffouten en dergelijke). Op basis van de opmaak van de nummers konden wij een groot deel van de inconsistenties herstellen, echter niet in alle gevallen. Schrijffouten herkenden wij namelijk alleen als het logische fouten betrof, bijvoorbeeld als op de plaats van de regio-aanduiding (01 t/m 26) O4 in plaats van 04 stond. Wanneer echter niet logisch te achterhalen was of een fout was gemaakt of niet, konden wij dit ook niet herstellen. Volgens opgave van het WODC, die de daadwerkelijke koppeling heeft uitgevoerd, konden zij ongeveer 80 procent probleemloos koppelen. Dit betekent dat ongeveer 20 procent van alle politie-incidenten vanwege de bovenstaande problemen niet te koppelen was. In vergelijking met vorig jaar is dit al een grote verbetering. Dit heeft vooral te maken met de verbeteringen in het BVH-systeem van de politie. Hierdoor worden de PV-nummers veel eenduidiger vastgelegd en kunnen we daarmee dus ook een completere koppeling uitvoeren.

De in hoofdstuk 8 genoemde aantallen komen altijd voort uit een combinatie van gegevens. Deze informatie is via een ingewikkeld proces tot stand gekomen, waarbij op drie niveaus is gekoppeld (politie-incidenten, OM-afdoeningen, rechtszaken). Dit betekent eveneens dat wij hieronder niet spreken over werkelijke aantallen OM-afdoeningen en rechtszaken. Dit omdat het regelmatig voorkomt dat politie-incidenten worden gecombineerd in één OM-afdoening (voegen), en verschillende OM-zaken in één rechtszaak worden behandeld. Dat ene vonnis in die rechtszaak zien we vervolgens terug bij alle betrokken OM-zaken en alle betrokken politie-incidenten. Zo kan het lijken alsof er wel tien vonnissen zijn geweest bij tien verschillende politie-incidenten, terwijl dat maar één rechtszaak is geweest waarin tien politie-incidenten zijn gevoegd. De politie-incidenten en OM-zaken bespreken we vanuit de werkelijke aantallen, de rechtszaken bespreken we altijd gecombineerd met ofwel politie-incidenten ofwel OM-zaken. De genoemde aantallen komen dus altijd voort uit een combinatie van gegevens. Voor de volledigheid noemen we hier nog wel het werkelijke aantal rechtszaken waarop deze gegevens zijn gebaseerd. In 2014 betrof dit 681 rechtszaken, waarvan er tot 3 juli 2015 in totaal 73% zijn afgerond met een vonnis.

Verder is van belang te begrijpen dat de basis van onze cijfers de mutatienummers zijn, dit betekent dat wanneer incidenten worden gecombineerd in één OM-zaak, wij het resultaat van die betreffende OM-zaak terugzien bij alle betrokken mutatienummers. Hetzelfde geldt voor de rechtszaken. Wanneer er verschillende OM-zaken zijn gevoegd (waarbinnen ook weer gecombineerde politie-incidenten kunnen voorkomen) in één rechtszaak, zien wij het betreffende vonnis in die rechtszaak terug bij alle incidenten die zijn gevoegd en gecombineerd.

Verwey-
Jonker
Instituut

Bijlage 3 Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder per gemeente in 2014

Gemeente	Eenheid	Inwoners	Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder
Gouda	Den Haag	70942	1,22
‘s-Gravenhage	Den Haag	508322	0,82
Amsterdam	Amsterdam	809892	0,71
Rijswijk	Den Haag	47621	0,66
Ouder-Amstel	Amsterdam	13263	0,62
Texel	Noord-Holland	13551	0,58
Rotterdam	Rotterdam	618261	0,55
Arnhem	Oost-Nederland	150827	0,54
Gorinchem	Rotterdam	35238	0,49
Vlissingen	Zeeland - West-Brabant	44425	0,49
Utrecht	Midden-Nederland	328118	0,48
Dordrecht	Rotterdam	118730	0,48
Oldenzaal	Oost-Nederland	32132	0,47
Leeuwarden	Noord-Nederland	108085	0,47
Amstelveen	Amsterdam	85064	0,46
Middelburg	Zeeland - West-Brabant	47642	0,46
Capelle aan den IJssel	Rotterdam	66204	0,45
Maassluis	Rotterdam	32091	0,43
Goes	Zeeland - West-Brabant	36969	0,43
Alkmaar	Noord-Holland	94859	0,42
Alblasserdam	Rotterdam	19802	0,42
Amersfoort	Midden-Nederland	150898	0,42
Breda	Zeeland - West-Brabant	179937	0,40
Rozendaal	Oost-Nederland	1503	0,40
Valkenburg aan de Geul	Limburg	16678	0,40
Tiel	Oost-Nederland	41742	0,39
Velsen	Noord-Holland	67222	0,39
Delft	Den Haag	100011	0,39
Woudenberg	Midden-Nederland	12421	0,38
Tilburg	Zeeland - West-Brabant	210252	0,38
Groningen	Noord-Nederland	198214	0,38
Westervoort	Oost-Nederland	15137	0,38
Leiden	Den Haag	121224	0,37
‘s-Hertogenbosch	Oost-Brabant	143782	0,37

Gemeente	Eenheid	Inwoners	Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder
Nijmegen	Oost-Nederland	168251	0,37
Hilversum	Midden-Nederland	86449	0,36
Almere	Midden-Nederland	196042	0,36
Diemen	Amsterdam	25910	0,35
Oud-Beijerland	Rotterdam	23715	0,34
Lelystad	Midden-Nederland	76169	0,34
Helmond	Oost-Brabant	89256	0,34
Heerlen	Limburg	88265	0,34
Eindhoven	Oost-Brabant	220895	0,34
Culemborg	Oost-Nederland	27594	0,34
Emmen	Noord-Nederland	108026	0,34
Franekeradeel	Noord-Nederland	20445	0,34
De Marne	Noord-Nederland	10218	0,34
Hardinxveld-Giessendam	Rotterdam	17754	0,33
Hoogezand-Sappemeer	Noord-Nederland	34308	0,33
Roosendaal	Zeeland - West-Brabant	77026	0,33
Roermond	Limburg	56986	0,32
Nieuwegein	Midden-Nederland	61033	0,32
Beverwijk	Noord-Holland	40110	0,32
Winterswijk	Oost-Nederland	28859	0,32
Venlo	Limburg	100432	0,32
Oude IJsselstreek	Oost-Nederland	39613	0,32
Moerdijk	Zeeland - West-Brabant	36732	0,31
Rhenen	Midden-Nederland	19115	0,31
Bergen op Zoom	Zeeland - West-Brabant	66445	0,31
Vlaardingen	Rotterdam	71025	0,31
Maasdonk	Oost-Brabant	11241	0,31
Zeist	Midden-Nederland	61283	0,30
Schiedam	Rotterdam	76406	0,30
Noord-Beveland	Zeeland - West-Brabant	7525	0,30
De Ronde Venen	Midden-Nederland	42639	0,30
Alphen aan den Rijn	Den Haag	106754	0,29
Bunschoten	Midden-Nederland	20493	0,29
Sint-Michielsgestel	Oost-Brabant	28120	0,29
Hengelo	Oost-Nederland	80930	0,29
Meppel	Noord-Nederland	32859	0,28
Haaksbergen	Oost-Nederland	24347	0,28
Zoetermeer	Den Haag	123568	0,28
Zeewolde	Midden-Nederland	21501	0,28
Houten	Midden-Nederland	48422	0,27
Grave	Oost-Brabant	12698	0,27
Pekela	Noord-Nederland	12693	0,27
Ommen	Oost-Nederland	17359	0,27

Gemeente	Eenheid	Inwoners	Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder
Doetinchem	Oost-Nederland	56335	0,27
Hellevoetsluis	Rotterdam	38955	0,26
Zaltbommel	Oost-Nederland	27179	0,26
Den Helder	Noord-Holland	56551	0,26
Assen	Noord-Nederland	67191	0,26
Enschede	Oost-Nederland	158629	0,26
Purmerend	Noord-Holland	79544	0,26
Harderwijk	Oost-Nederland	45731	0,26
Almelo	Oost-Nederland	72449	0,26
Weert	Limburg	48716	0,25
Wijchen	Oost-Nederland	41036	0,25
Zaanstad	Noord-Holland	150741	0,25
Scherpenzeel	Oost-Nederland	9495	0,25
De Bilt	Midden-Nederland	42035	0,25
Waalwijk	Zeeland - West-Brabant	46497	0,25
Steenbergen	Zeeland - West-Brabant	23380	0,24
Veenendaal	Midden-Nederland	63239	0,24
Woudrichem	Zeeland - West-Brabant	14422	0,24
IJsselstein	Midden-Nederland	34274	0,24
Zwolle	Oost-Nederland	123130	0,24
Bunnik	Midden-Nederland	14625	0,24
Utrechtse Heuvelrug	Midden-Nederland	47949	0,24
Baarn	Midden-Nederland	24320	0,24
Bergambacht	Den Haag	9976	0,24
Terschelling	Noord-Nederland	4782	0,23
Apeldoorn	Oost-Nederland	157549	0,23
Oosterhout	Zeeland - West-Brabant	53714	0,23
Zwijndrecht	Rotterdam	44582	0,23
Boekel	Oost-Brabant	10086	0,23
Boxtel	Oost-Brabant	30315	0,23
Loppersum	Noord-Nederland	10193	0,23
Leeuwarderadeel	Noord-Nederland	10278	0,22
Ede	Oost-Nederland	110660	0,22
Heerhugowaard	Noord-Holland	53284	0,22
Oisterwijk	Zeeland - West-Brabant	25796	0,22
Spijkenisse	Rotterdam	72539	0,22
Heemstede	Noord-Holland	26359	0,22
Bedum	Noord-Nederland	10497	0,22
Stichtse Vecht	Midden-Nederland	63858	0,22
Bussum	Midden-Nederland	32618	0,22
Oss	Oost-Brabant	84959	0,22
Nuth	Limburg	15579	0,21
Leiderdorp	Den Haag	26817	0,21

Gemeente	Eenheid	Inwoners	Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder
Sittard-Geleen	Limburg	93689	0,21
Hoogeveen	Noord-Nederland	54658	0,21
Nieuwkoop	Den Haag	27104	0,21
Katwijk	Den Haag	62790	0,21
Brielle	Rotterdam	16304	0,21
Waalre	Oost-Brabant	16764	0,21
Noordoostpolder	Midden-Nederland	46360	0,20
Edam-Volendam	Noord-Holland	28920	0,20
Dronten	Midden-Nederland	40427	0,20
Heiloo	Noord-Holland	22640	0,20
Deventer	Oost-Nederland	98337	0,20
Binnenmaas	Rotterdam	28717	0,20
Gennep	Limburg	17279	0,20
Maastricht	Limburg	122468	0,20
Zutphen	Oost-Nederland	47168	0,20
Putten	Oost-Nederland	23870	0,20
Schijndel	Oost-Brabant	23352	0,20
Hoorn	Noord-Holland	71699	0,19
Haarlem	Noord-Holland	155105	0,19
Brunssum	Limburg	28961	0,19
Aalsmeer	Amsterdam	30777	0,19
Druten	Oost-Nederland	18210	0,19
Enkhuizen	Noord-Holland	18378	0,19
Kampen	Oost-Nederland	51099	0,19
Dantumadiel	Noord-Nederland	19030	0,18
Reusel-De Mierden	Oost-Brabant	12714	0,18
Kollumerland en Nieuwkruisland	Noord-Nederland	12872	0,18
Papendrecht	Rotterdam	32106	0,18
Berkelland	Oost-Nederland	44656	0,18
Wageningen	Oost-Nederland	37477	0,18
Wassenaar	Den Haag	25656	0,18
Leek	Noord-Nederland	19616	0,18
Noordwijk	Den Haag	25696	0,18
Heemskerk	Noord-Holland	39072	0,18
Twenterand	Oost-Nederland	33923	0,18
Ridderkerk	Rotterdam	45237	0,17
Stadskanaal	Noord-Nederland	32793	0,17
Langedijk	Noord-Holland	26933	0,17
Leidschendam-Voorburg	Den Haag	73342	0,17
Lopik	Midden-Nederland	14005	0,17
Cranendonck	Oost-Brabant	20345	0,17
Beesel	Limburg	13617	0,17
Pijnacker-Nootdorp	Den Haag	51080	0,17

Gemeente	Eenheid	Inwoners	Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder
Terneuzen	Zeeland - West-Brabant	54719	0,17
Súdwest-Fryslân	Noord-Nederland	84238	0,17
Veendam	Noord-Nederland	27789	0,16
Woerden	Midden-Nederland	50581	0,16
Rijssen-Holten	Oost-Nederland	37655	0,16
Laarbeek	Oost-Brabant	21800	0,16
Ten Boer	Noord-Nederland	7476	0,16
Westland	Den Haag	103253	0,16
Barneveld	Oost-Nederland	54139	0,16
Veere	Zeeland - West-Brabant	21879	0,16
Rheden	Oost-Nederland	43621	0,16
Oegstgeest	Den Haag	22907	0,15
Schagen	Noord-Holland	45987	0,15
Staphorst	Oost-Nederland	16369	0,15
Goirle	Zeeland - West-Brabant	23111	0,15
Loon op Zand	Zeeland - West-Brabant	23082	0,15
Valkenswaard	Oost-Brabant	30334	0,15
Wijdemeren	Midden-Nederland	23186	0,15
Heeze-Leende	Oost-Brabant	15356	0,15
Geldrop-Mierlo	Oost-Brabant	38845	0,15
Oldambt	Noord-Nederland	38562	0,15
Smallingerland	Noord-Nederland	55463	0,15
Dongeradeel	Noord-Nederland	24160	0,14
Mook en Middelaar	Limburg	7796	0,14
Renkum	Oost-Nederland	31573	0,14
Deurne	Oost-Brabant	31663	0,14
Cuijk	Oost-Brabant	24767	0,14
Etten-Leur	Zeeland - West-Brabant	42356	0,14
Beek	Limburg	16271	0,14
Vught	Oost-Brabant	25641	0,14
Urk	Midden-Nederland	19465	0,14
Weststellingwerf	Noord-Nederland	25450	0,13
Zandvoort	Noord-Holland	16565	0,13
Duiven	Oost-Nederland	25613	0,13
Kaag en Braassem	Den Haag	25742	0,13
Ferwerderadiel	Noord-Nederland	8790	0,13
Aa en Hunze	Noord-Nederland	25367	0,13
Geldermalsen	Oost-Nederland	26292	0,13
Ooststellingwerf	Noord-Nederland	25668	0,13
Heusden	Oost-Brabant	43155	0,13
Gilze en Rijen	Zeeland - West-Brabant	26053	0,13
Steenwijkerland	Oost-Nederland	43356	0,13
Venray	Limburg	43138	0,13

Gemeente	Eenheid	Inwoners	Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder
Haarlemmermeer	Noord-Holland	144202	0,13
Ermelo	Oost-Nederland	26043	0,13
Olst-Wijhe	Oost-Nederland	17767	0,13
Veldhoven	Oost-Brabant	44148	0,13
Montferland	Oost-Nederland	34990	0,13
Beemster	Noord-Holland	8903	0,13
Drimmelen	Zeeland - West-Brabant	26694	0,13
Oirschot	Oost-Brabant	17978	0,13
Zuidhorn	Noord-Nederland	18776	0,13
Weesp	Midden-Nederland	18174	0,13
Dalfsen	Oost-Nederland	27672	0,13
Overbetuwe	Oost-Nederland	46645	0,13
Bellingwedde	Noord-Nederland	8918	0,12
Leudal	Limburg	36211	0,12
Uithoorn	Amsterdam	28422	0,12
Boxmeer	Oost-Brabant	28149	0,12
Krimpen aan den IJssel	Rotterdam	28825	0,12
Vlist	Den Haag	9692	0,12
Westerveld	Noord-Nederland	18938	0,12
Hardenberg	Oost-Nederland	59573	0,12
Groesbeek	Oost-Nederland	18981	0,12
Nijkerk	Oost-Nederland	40660	0,12
Heerenveen	Noord-Nederland	49331	0,12
Zuidplas	Den Haag	40901	0,11
Leerdam	Rotterdam	20601	0,11
Huizen	Midden-Nederland	41248	0,11
Reimerswaal	Zeeland - West-Brabant	21952	0,11
Hillegom	Den Haag	20941	0,11
het Bildt	Noord-Nederland	10626	0,11
Korendijk	Rotterdam	10702	0,11
Stede Broec	Noord-Holland	21475	0,11
Littenseradiel	Noord-Nederland	10927	0,11
Brummen	Oost-Nederland	21181	0,11
Geertruidenberg	Zeeland - West-Brabant	21577	0,11
Zevenaar	Oost-Nederland	32277	0,11
Peel en Maas	Limburg	43310	0,11
Lingewaal	Oost-Nederland	11060	0,10
Zundert	Zeeland - West-Brabant	21400	0,10
Mill en Sint Hubert	Oost-Brabant	10855	0,10
Rijnwaarden	Oost-Nederland	10917	0,10
Laren	Midden-Nederland	10865	0,10
Bloemendaal	Noord-Holland	22057	0,10
Lisse	Den Haag	22334	0,10

Gemeente	Eenheid	Inwoners	Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder
Simpelveld	Limburg	10849	0,10
Rucphen	Zeeland - West-Brabant	22181	0,10
Hattem	Oost-Nederland	11728	0,10
Teylingen	Den Haag	35740	0,10
Sint Anthonis	Oost-Brabant	11696	0,10
Schoonhoven	Den Haag	11901	0,10
Coevorden	Noord-Nederland	35764	0,10
Voorst	Oost-Nederland	23769	0,10
Goeree-Overflakkee	Rotterdam	48246	0,10
Maasdriel	Oost-Nederland	24156	0,10
Kerkrade	Limburg	46780	0,10
Raalte	Oost-Nederland	36519	0,09
Albrandswaard	Rotterdam	25071	0,09
Appingedam	Noord-Nederland	12059	0,09
Sluis	Zeeland - West-Brabant	23815	0,09
Tholen	Zeeland - West-Brabant	25410	0,09
Menterwolde	Noord-Nederland	12250	0,09
Veghel	Oost-Brabant	37463	0,09
Aalburg	Zeeland - West-Brabant	12845	0,09
Bernisse	Rotterdam	12375	0,09
Waddinxveen	Den Haag	25507	0,09
De Friese Meren	Noord-Nederland	51164	0,09
Cromstrijen	Rotterdam	12739	0,09
Landgraaf	Limburg	37555	0,09
Werkendam	Zeeland - West-Brabant	26392	0,09
Uitgeest	Noord-Holland	13235	0,09
Nunspeet	Oost-Nederland	26673	0,09
Delfzijl	Noord-Nederland	25732	0,09
Montfoort	Midden-Nederland	13641	0,09
Schinnen	Limburg	12898	0,09
Zederik	Rotterdam	13655	0,09
Lansingerland	Rotterdam	57111	0,09
Bergen (L.)	Limburg	13231	0,09
Achtkarspelen	Noord-Nederland	28020	0,08
Haaren	Oost-Brabant	13586	0,08
Horst aan de Maas	Limburg	41715	0,08
Hulst	Zeeland - West-Brabant	27373	0,08
Best	Oost-Brabant	28607	0,08
Nederlek	Den Haag	14072	0,08
Westvoorne	Rotterdam	13971	0,08
Gemert-Bakel	Oost-Brabant	29324	0,08
Oost Gelre	Oost-Nederland	29697	0,08
Halderberge	Zeeland - West-Brabant	29342	0,08

Gemeente	Eenheid	Inwoners	Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder
Soest	Midden-Nederland	45485	0,08
Hilvarenbeek	Zeeland - West-Brabant	15092	0,08
Gulpen-Wittem	Limburg	14480	0,08
Landerd	Oost-Brabant	15265	0,08
Slochteren	Noord-Nederland	15548	0,07
Noordenveld	Noord-Nederland	31085	0,07
Harlingen	Noord-Nederland	15821	0,07
Eemsmond	Noord-Nederland	15922	0,07
Noordwijkerhout	Den Haag	15959	0,07
Tynaarlo	Noord-Nederland	32500	0,07
Heumen	Oost-Nederland	16335	0,07
Midden-Drenthe	Noord-Nederland	33354	0,07
Nederweert	Limburg	16752	0,07
Waterland	Noord-Holland	17135	0,07
Midden-Delfland	Den Haag	18462	0,06
Heerde	Oost-Nederland	18488	0,06
West Maas en Waal	Oost-Nederland	18422	0,06
Bronckhorst	Oost-Nederland	36932	0,06
Haren	Noord-Nederland	18784	0,06
Someren	Oost-Brabant	18693	0,06
Drechterland	Noord-Holland	19244	0,06
Meerssen	Limburg	19257	0,06
Uden	Oost-Brabant	40920	0,06
Zwartewaterland	Oost-Nederland	22167	0,05
Neder-Betuwe	Oost-Nederland	22574	0,05
Borne	Oost-Nederland	21891	0,05
Woensdrecht	Zeeland - West-Brabant	21618	0,05
Lingewaard	Oost-Nederland	45766	0,05
Barendrecht	Rotterdam	47371	0,05
Wijk bij Duurstede	Midden-Nederland	23037	0,05
Wierden	Oost-Nederland	23908	0,05
Sliedrecht	Rotterdam	24515	0,05
Buren	Oost-Nederland	26016	0,04
Borger-Odoorn	Noord-Nederland	25625	0,04
Stein	Limburg	25385	0,04
Aalten	Oost-Nederland	27018	0,04
Molenwaard	Rotterdam	29061	0,04
Bernheze	Oost-Brabant	29685	0,04
Bergen (NH.)	Noord-Holland	30069	0,04
Tytsjerksteradiel	Noord-Nederland	31951	0,04
Bodegraven-Reeuwijk	Den Haag	32909	0,04
Epe	Oost-Nederland	32348	0,04
Echt-Susteren	Limburg	31978	0,03

Gemeente	Eenheid	Inwoners	Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder
Lochem	Oost-Nederland	33253	0,03
Hellendoorn	Oost-Nederland	35723	0,03
Medemblik	Noord-Holland	43312	0,03
Hollands Kroon	Noord-Holland	47491	0,02
Hof van Twente	Oost-Nederland	35001	0,00
Castricum	Noord-Holland	34288	0,00
Schouwen-Duiveland	Zeeland - West-Brabant	33844	0,00
Opsterland	Noord-Nederland	29882	0,00
Leusden	Midden-Nederland	28994	0,00
Hendrik-Ido-Ambacht	Rotterdam	28903	0,00
Dinkelland	Oost-Nederland	25948	0,00
Dongen	Zeeland - West-Brabant	25359	0,00
Beuningen	Oost-Nederland	25289	0,00
Eijsden-Margraten	Limburg	24973	0,00
Voorschoten	Den Haag	24923	0,00
Maasgouw	Limburg	23909	0,00
De Wolden	Noord-Nederland	23590	0,00
Oldebroek	Oost-Nederland	22835	0,00
Elburg	Oost-Nederland	22644	0,00
Nuenen, Gerwen en Nederwetten	Oost-Brabant	22620	0,00
Losser	Oost-Nederland	22609	0,00
Borsele	Zeeland - West-Brabant	22570	0,00
Koggenland	Noord-Holland	22484	0,00
Tubbergen	Oost-Nederland	21205	0,00
Roerdalen	Limburg	20826	0,00
Bladel	Oost-Brabant	19831	0,00
Vianen	Midden-Nederland	19590	0,00
Bergeijk	Oost-Brabant	18249	0,00
Eersel	Oost-Brabant	18183	0,00
Sint-Oedenrode	Oost-Brabant	17938	0,00
Naarden	Midden-Nederland	17202	0,00
Asten	Oost-Brabant	16436	0,00
Son en Breugel	Oost-Brabant	16233	0,00
Vlagtwedde	Noord-Nederland	15903	0,00
Wormerland	Noord-Holland	15771	0,00
Giessenlanden	Rotterdam	14441	0,00
Winsum	Noord-Nederland	13847	0,00
Menameradiel	Noord-Nederland	13673	0,00
Kapelle	Zeeland - West-Brabant	12497	0,00
Voerendaal	Limburg	12453	0,00
Grootegast	Noord-Nederland	12169	0,00
Neerijnen	Oost-Nederland	12020	0,00
Doesburg	Oost-Nederland	11439	0,00

Gemeente	Eenheid	Inwoners	Incidenten per 1000 inwoners van 12 jaar en ouder
Opmeer	Noord-Holland	11375	0,00
Landsmeer	Noord-Holland	10439	0,00
Marum	Noord-Nederland	10373	0,00
Oudewater	Midden-Nederland	9871	0,00
Alphen-Chaam	Zeeland - West-Brabant	9710	0,00
Vaals	Limburg	9684	0,00
Ubbergen	Oost-Nederland	9451	0,00
Oostzaan	Noord-Holland	9138	0,00
Blaricum	Midden-Nederland	9090	0,00
Eemnes	Midden-Nederland	8780	0,00
Strijen	Rotterdam	8678	0,00
Ouderkerk	Den Haag	8208	0,00
Zoeterwoude	Den Haag	8074	0,00
Onderbanken	Limburg	7881	0,00
Baarle-Nassau	Zeeland - West-Brabant	6614	0,00
Graft-De Rijp	Noord-Holland	6449	0,00
Zeevang	Noord-Holland	6338	0,00
Muiden	Midden-Nederland	6288	0,00
Millingen aan de Rijn	Oost-Nederland	5875	0,00
Schermer	Noord-Holland	5535	0,00
Haarlemmerliede en Spaarnwoude	Noord-Holland	5534	0,00
Renswoude	Midden-Nederland	4919	0,00
Ameland	Noord-Nederland	3576	0,00
Vlieland	Noord-Nederland	1109	0,00
Schiermonnikoog	Noord-Nederland	941	0,00

Colofon

Opdrachtgever	Anne Frank Stichting
Auteurs	Drs. B. Tierolf
	N.J. Hermens, MSc
	Mr. drs. L. Drost
	M. van Kapel. MSc
Met medewerking van	W. Wagenaar, MsC (Anne Frank Stichting)
Omslag	Ontwerppartners, Breda
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut
	Kromme Nieuwegracht 6
	3512 HG Utrecht
	T (030) 230 07 99
	E secr@verwey-jonker.nl
	I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
http://www.verwey-jonker.nl.

ISBN 978-90-5830-700-2

Deze vierde rapportage Racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland laat zien dat het aantal racistische incidenten in 2014 flink gestegen is. Het aantal incidenten van moslimdiscriminatie is eveneens fors toegenomen. Tegelijkertijd blijkt dat incidenten van racistisch en antisemitisch schelden juist sterk zijn afgenomen. Ten aanzien van de extreemrechtse formaties zien we voor het eerst sinds jaren enige groei in het gebruik van geweld. De omvang van extreemrechtse formaties blijft wel stabiel en gering.

We zien een verschil in dynamiek bij incidenten van antisemitisch geweld vergeleken met incidenten van racistisch geweld. Bij antisemitisch geweld wordt de aanleiding van het incident vaker gevonden in antisemitische intenties van de betrokkenen, terwijl bij de incidenten van racistisch geweld de racistische intenties veel minder vaak de aanleiding vormen.

Net als vorig jaar is het aantal uitspraken door de rechtbank op basis van discriminatiewetgeving gering. Het Openbaar Ministerie gaat echter vanaf 2015 discriminatie beter zichtbaar maken in haar registratie. Dit moet leiden tot een sterke verbetering van het inzicht in de afdoening van discriminatie-incidenten.

